

UiT Norges arktiske universitet

Institutt for samfunnsvitenskap

De covid-våkne

Et antropologisk studium av konspirasjonsteorier og modernitet.

Katrine Eimhjellen Blom

Masteroppgave i antropologi SOA-3900 Mai 2022

UiT

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Forord.

De to årene jeg føler å ha levd sammen med dette prosjektet, har for meg fremstått svært spennende, utfordrende og givende; både på et personlig og akademisk plan. Det hele ville for øvrig ikke ha vært mulig uten hjelp, støtte og bidrag fra en hel rekke med mennesker jeg har involvert på min vei.

Først og fremst, vil jeg takke alle mine informanter; for å ha gitt meg tillitt og invitert meg med inn i deler av deres verden. For de gode samtalene og nye perspektivene dere gav meg, jeg setter stor pris på hver og en av dere.

Så vil jeg gi en varm og hjertelig takk til min kjære veileder Jorun Bræck Ramstad. Jeg føler meg som verdens mest heldige masterstudent som fikk ha deg som min nærmeste støttespiller. Din entusiasme, trygghet, nysgjerrighet, erfaring, dybde og lune humor har vært uvurderlig igjennom hele denne prosessen. Takk for at du alltid tok deg så god tid hver gang vi møttes og takk for at du ble med på, og bejublet alle mine krumspring underveis. Å utvikle dette prosjektet sammen med deg har vært for meg utrolig inspirerende.

En stor takk også til Christian Fossheim, for at du med din energiske tålmodighet har hjulpet meg å se nye måter å tenke på. Dette prosjektet hadde aldri sett dagens lys om det ikke var for ditt omsorgsfulle og tilstedeværende engasjement.

Så vil jeg gjerne takke Tone Huse og Torgeir Knag Fylkesnes, for uvurderlig oppmuntring, *debriefs* og filosofiske samtaler.

Til min familie, for å være min aller tryggeste havn, i solgangsbris eller storm; hjertens takk for all ubetinget støtte på veien hit.

Og sist, men ikke minst, tusen takk til alle mine gode venner som har løftet meg opp, og til alle som mer eller mindre velvillig har dykket inn i lange opphetede samtaler med meg, deres innspill har betydd mye.

Sammendrag.

Oppgaven tar for seg motstandsbevegelsen mot *lock-down* og vaksiner som vokste frem under koronapandemien. Fokuset er rettet mot forhold som fant sted i Norge, men satt sammen i en overnasjonal kontekst. Ved bruk av blant annet Colin Campbells begrep *Cultic milieu* og Anthony Giddens modernitetsteorier, har prosjektet som mål å identifisere noen viktige sammenhenger for fremveksten av denne bevegelsen; som gjerne identifiserer seg selv som de *covid-våkne*. På bakgrunn av feltarbeid utført på fysiske demonstrasjoner, hjemmebesøk, samtaler og observasjon på sosiale media, argumenterer oppgaven for at her uttrykkes en felles mistillit som analyserer det som har her fått benevnelsen *ubehaget i moderniteten*. Ved å følge tre fremtredende *spor*, er det spesielt en kryssfertilisering mellom en *spirituell* diskurs og konspirasjonsteorien; *The Great Reset*, som står sentralt når dette *ubehaget* slik undersøkes nærmere. De tre sporene: «Frihet fremfor frykt», «*The Great Reset* – Den Fjerde Industrielle Revolusjon» og «Sannheten finnes i hjertet» fungerer som veier inn og et forsøk på en bedre forståelse, til hvordan mennesker som oppholder seg fysisk i nærheten av hverandre, kan ende opp med å havne i nokså vidt forskjellige forståelser av virkeligheten.

Innhold:

FORORD.....	4
SAMMENDRAG.....	6
DEL I	10
OM Å HAVNE I ULIKE VIRKELIGHETER.....	11
DE COVID-VÅKNE.....	12
DEL II	16
INN I FELTEN.....	16
PROSJEKT OG PROSESS.....	21
OM MEG SELV SOM VERKTØY.....	23
DEL III	28
<i>MISTILLIT OG MODERNITET- A RUNAWAY WORLD.</i>	28
ADSKILLELSEN AV TID OG ROM.....	30
DET REFLEKSIVE PROSJEKT.....	31
NÆRVÆR OG FRAVÆR.....	33
MEDIERING AV OPPLEVELSE.....	33
BORTPLASSERING AV OPPLEVELSE.....	34
EN VERDEN – MER TOTALITÆR?.....	36
DEL IV	38
MED MISTILLITEN SOM FELLES IDENTITET – <i>THE CULTIC MILIEU</i>	38
THE CULTIC MILIEU FÅR EN NY VÅR.....	40
<i>CONSPIRITUALITY</i>	43
DAVID ICKE.....	44
<i>STIGMATISERT OG UNDERTRYKT KUNNSKAP</i>	47
SENSUR SOM BEVIS FOR UNDERTRYKKELSE.....	49
<i>MAINSTREAMING THE FRINGE.</i>	51
KRYSSFERTILISERING.....	54
EN VIND MOT HØYRE?.....	54
«ER ALL SAMFUNNSKRITIKK KONSPIRASJONSTEORI?».....	58
FØRSTE SPOR: «FRIHET FREMFOR FRYKT»	62
FRIHET FRA RISIKOMINIMERING.....	62
FRIHET FRA DET KONFORME.....	66
INDIVIDUELL MARKEDSFRIHET.....	70
EDWARD BERNAYS.....	71
ANDRE SPOR: «THE GREAT RESET – DEN FJERDE INDUSTRIELLE REVOLUSJON.	76
AGENDA 21.....	78
DEN FJERDE INDUSTRIELLE REVOLUSJON.....	80
«DEM VIL HA HJERNAN VÅRRES»	82
«AT VI GRADVIS TILKOBLES»	86
TREDJE SPOR: «SANNHETEN FINNES I HJERTET.»	94
DEN SUBJEKTIVE VENDING.....	94
«HOLISTISK NATURLIGHET»	96
«VI ER IKKE BARE HJERNEN. VI ER HELE KROPPEN. VI ER MER.».....	98
«TENK SJØL», - OM Å IDENTIFISERE SEG SELV SOM EN <i>KRITISK TENKER</i>	106
OM DET Å VÅKNE OPP.....	109
«DON`T OUTSOURCE YOUR TRUTH” – OM EGNE EKSPERTSYSTEMER.....	112
DEL V: TIL SLUTT.....	118
REFERANSER.....	124

«Those who manipulate this unseen mechanism of society constitute an invisible government which is the true ruling power of our country. We are governed our minds molded, our tastes formed, our ideas suggested, largely by men we have never heard of.» Edward Bernay» (Bernays, 2005,37)

Del I

15 mai 2021, nedenfor Stortingstrappa Oslo: Luften fylles med Operasang. Så kommer første appellant opp på scenen. Han roper ut i mikrofonen; «De skal tvinge på oss kvaksinen med 286 giftstoffer. Gi meg et løvebrøl!» Folkemengden som har samlet seg foran Stortinget denne lørdagen responderer med et «Jaaaa!» Jeg legger merke til at det har møtt opp noe mindre folk enn sist. Den mannlige appellant med den røde joggedressen og håret i en hestehale fortsetter: «80% av alle jobber blir slettet av roboter. De overvåker oss med nanopartikler og mikro-chips, de viser dette på telegram og alle andre kanaler det er verdt å se på. De viser det ikke på NRK. Helseterror- og befolkningsjustering, ufattelig at de tør! The New World Order- The Great Reset- djvelen- frimurerne-hva slags skjult makt ligger bak - Hvem er det som styrer? Finner vi oss i det?» – «Neeei!» roper folkemengden.

«Vi står for sannheten!» «Jaaaaa!» svarer de oppmøtte tilbake.

Mer opera. Så neste appellant, en kvinne denne gangen. Blir introdusert som 5G motstander og Yogainstruktør. «Media møter oss med arroganse og forakt. At vi er potensielle mordere. De utøver motbydelige hersketeknikker mot unge mennesker. 50% av verdens arbeidskraft erstattes av roboter. De som forsvinner først, er de arbeidsplassene som gir livet mening. Kunst, kultur, teater. De fattigste 99% kommer til å lide ennå mer. Det kalles The Great Reset. Og det skal holde disse 99% under kontroll. Gjøre oss til digitale slaver. Ingen privatliv. Algoritmer som gjør at vi mister all kontroll. Belønnings samfunn – hva blir det neste? Frihet er ikke en flyreise, friheten starter her – og dere; vi må kjempe for den nå! Om du er konspirasjonsteoretiker eller tilfeldighetsteoretiker; la dem ikke splitte oss. Et samlet folk må ikke alle ha de samme meningene. Vi kommer til å si nei til vaksinepass!» Folkemengden; «nei til vaksinepass!»

Om å havne i ulike virkeligheter.

For å forstå dem som har brutt ut fra det *etablerte narrativ* må vi prøve å forstå hvor mistillit kommer ifra. Her er det mange faktorer som spiller inn og mange veier å ta med tanke på å utforske dette tema. Både epistemologiske og ontologiske problemstillinger blir sentrale. I en verden med stadig raskere endringer der vi oversvømmes daglig av en evig flodbølge av informasjon, er det lett å føle seg overveldet, og lett å gå seg vill. Koronapandemien har for mange, verden over, vært en stor kilde til usikkerhet, og nedstegninger og fysisk sosial distansering har gjort at tiden mange har brukt på ulike plattformer på internett ser ut til å ha økt. Mis og desinformasjon¹ har vist seg å ha en tendens til å spre seg raskere enn legitim informasjon.² Kombinasjonen kan se ut til å ha vært en katalysator for spredningen og rekrutteringen til *konspirasjonsteorier*³, spesielt i land som USA, Tyskland, Storbritania og Australia, men også her hjemme i Norge.⁴

Hvordan våre ulike erfaringsgrunnlag sender oss mennesker inn i ulike virkelighetsoppfatninger om verden har alltid vært av interesse for antropologer. Faget har vist oss hvordan variert kulturell bagasje igjennom læring og tilpasning har skapt diversitet og mangfold på områder vi ofte ikke engang kunne forestille oss at faktisk var kulturelt relative. Nå, etter internettets fødsel, virker det likevel som vi har gått inn i en ny tid; aldri før har vi vel sett en raskere endring i menneskers oppfatning av virkeligheten, og der to individer som bor i samme hus kan ende opp med å tro på nærmest motsatte versjoner av hvordan verden ser ut rundt dem. Og dette samtidig som det kanskje er viktigere enn noen gang før, å forenes rundt de felles globale økologiske og menneskelige utfordringene som vi nå står ovenfor.

Det er nettopp denne evnen vi mennesker har til å skape og tro på ulike narrativ som har fasinert meg en stund nå. Og da *QAnon-sjamanen*⁵ og resten av mobben stormet den amerikanske Kongressen 6 januar i fjor, følte det som en merkedag, en tydelig situasjonsrapport og en pekepinn på hva vi kan tenke oss å ha i vente. *A runaway world* kaller Anthony Giddens vår tid. Jeg kommer siden blant annet til å bruke hans teorier som verktøy

¹ Misinformasjon er feil eller misledene informasjon. Desinformasjon er også dette, men i tillegg misledene med hensikt. (Connor, Weatherall, 2019)

² The misinformation Age (2019)

³ Definisjon og bruken av begrepet konspirasjonsteori skal jeg komme nærmere inn på lengre inn i teksten.

⁴ <https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2020/07/The-Genesis-of-a-Conspiracy-Theory.pdf>

⁵ Jake Angeli aka Yellowstone Wolf.

til å tenke med for å prøve å svare på spørsmål jeg har stilt meg, etter å ha tilbragt tid sammen med ulike mennesker som på mange måter har brutt med det etablerte narrativ, og som identifiserer seg selv som *de som har våknet opp*. Fokuset mitt har vært konsentrert om motstandsbevegelsen mot koronarestriksjoner og koronavaksiner her hjemme i Norge, satt inn i en større global kontekst, men med en vestlig horisont.

Hva kan være bakenforliggende årsaker til framveksten av motstandsbevegelsen mot korona lock-down og koronavaksinen?

Jeg vet at forskningsspørsmålet peker mot en kompleksitet som jeg i denne oppgaven har valgt å prøve å identifisere som sammenhenger, heller enn å utdype bestemte årsaker. Igjennom en undersøkelse av noen utvalgte faktorer, som jeg har latt meg inspirere av, har jeg hatt som ambisjon å utforske det jeg har funnet som en uro, ubehag, mistillit i det jeg ser uttrykt. Som en foreløpig konklusjon vil jeg se på det jeg har valgt å kalle for ubehaget i moderniteten. En modernitet som er full av paradokser også for de mennesker som måtte forholde seg til koronapandemien.

Feltarbeidet mitt har blitt gjort ved hjelp av deltagende observasjon på demonstrasjoner i Oslo og Tromsø, hjemmebesøk og samtaler i Østlandsområdet og Troms, og som observatør på ulike plattformer og grupper på nettet. Spesielt har jeg fulgt to grupper som kaller seg for *Røde Luer* og *Markering for Frihet*. Hver av dem sto som arrangører på flere av de overnevnte demonstrasjoner og deres aktivitet på Facebook og Youtube. I tillegg har jeg fulgt med på aktiviteten til enkelte av internettpersonligheter som flere av mine informanter har kommunisert at de er inspirerte av. Jeg har valgt å definere og følge tre *spor* som har sprunget ut av empirien, og som synes spesielt relevante for å undersøke den mistilliten jeg har funnet gå igjen i denne motbevegelsen. Med sporene: «*Frihet Fremfor Frykt*», «*The Great Reset- Den Fjerde Industrielle Revolusjon*» og «*Sannheten finnes i hjertet.*» vil jeg gi et innblikk i noen sentrale måter den uroen jeg har observert kommer til uttrykk. Og der Giddens teorier om modernitet blir å stå sentrale.

De covid-våkne.

For en nærmere introduksjon av feltet vil jeg ta i bruk Colin Campbells konsept *Cultic milieu*. Campells ide om denne *kulturelle undergrunnen av samfunnet* (Kaplan og Löow, 2002) er ofte benyttet av forskere som analyserer miljø som stiller seg i grunnleggende opposisjon til

det etablerte og kan dermed være hjelpelig med å vise noen klare fellestrekk og også hvordan dagens bevegelse passer inn i en historisk sammenheng. Andre sentrale begreper vil være ideen om *stigmatisert kunnskap* (Barkun, 2013) som en samlende faktor innen det cultic milieu, og det noe nyere konseptet *conspirituality* (Ward and Voas, 2010) som viser spesifikt til sammenkoblingen mellom konspirasjons-tenkning og «spiritualitet»⁶ (yoga, wellness, New-Age). Jeg har valgt å bruke samlebenevnelsene *de covid-våkne* om denne bevegelsen innad i det cultic milieu, som har samlet seg på tvers av kommunegrenser og landegrenser, i kampen mot covid-vaksinen og lock-down. Navnet er ofte benyttet av flere som selvidentifikasjon, der *de andre* gjerne av *de covid-våkne* blitt omtalt som *de covid-troende*. Jeg kommer tilbake til dette.

Jeg har valgt ut to av de sentrale autoriteter innenfor denne bevegelsen, som jeg har hørt mange av mine informanter fortelle de er inspirerte av. En av disse er David Icke, som i flere tiår har vært den mest innflytelsesrike konspirasjonsteoretikeren i Europa, og med hans «spirituelle» diskurs gir han nå forklaringer på hva som er den *virkelige* historien bak Covid-19. Den andre er JP Sears, en Youtube *wellness* influenser som har opparbeidet seg en millionstor følger skare (*Freedom warriors*) hvor han sprer en blanding av selvhjelps-videoer, Trump-promo og innhold der også han *forklarer* det han kaller *covid-agendaen* med konspirasjonsteorien om *The Great Reset* som bakteppe.

Og nettopp denne sammenblanding, eller kryssfertiliseringen, av ulike ideer og praksiser (som her hos JPs Sears; yoga, Trump og konspirasjonsteorier) og som er et kjennetegn ved det cultic milieu, er noe av det jeg kommer til å fokusere på som et ledd i å identifisere noen sammenhenger og for å dykke inn i denne mistilliten som virker å være en samlende faktor.

Morpheus: "Let me tell you why you're here. You know something. What you know you can't explain, but you feel it. You felt it your entire life. There's something's wrong with the world. You don't know what, but it's there. Like a splinter in your mind, driving you mad. It is this feeling that has brought you to me. Do you know what I'm talking about?"

Neo: "The Matrix."

Morpheus: "Do you want to know what it is. The Matrix is everywhere, it is all around us. Even now in this very room. You can see it when you look out your window, or when you turn on your television. You can feel it when you go to work, when you go to church, when you pay your taxes. It is the world that has been pulled over your eyes to hide you from the truth".

Neo: "What truth?"

⁶ Brukes her som et sekkebegrep.

Morpheus: "That you are a slave. Like everyone else, you were born into bondage, born into a prison that you cannot smell or taste or touch. A prison for Your mind." (The Matrix -1999)

Mange av de jeg har møtt under mitt feltarbeid har referert til Matrix filmene som om det er en film som i stor grad beskriver virkeligheten. De snakker om en *verden full av sovende slaver*, som alle er *manipulerte til å tro at alt er som det skal være*. Mens de selv har *våknet opp*. Dette virkelighetsbildet vil jeg undersøke nærmere, slik det synes å ha influert mine informanter og konspirasjonsideene deres. Basert på mitt feltarbeid har jeg ikke fokusert spesielt på livshistorier på individnivå, og dermed er ikke dette noe jeg kommer til å forfølge i særlig grad videre.

Selv har jeg brukt teoretiske inspirasjonskilder som blant andre Anthony Giddens, Colin Campbell, Karl Popper, George Orwell, Alan Watts, Wouter J.Hanegraaff, Tord Larsen og Michael Barkun i arbeidet med denne oppgaven. Nærmere redegjørelse vil komme underveis.

Del II

Inn i felten.

20 mars 2021, Oslo: Kjente meg ganske spent og litt utilpass da jeg denne solfylte vårdagen rundet svingen inn på Karl Johan og ned mot Stortinget. Kom jeg i det hele tatt til å tørre å ta kontakt med noen? Det kunne komme til å bli en bøyg å komme over, følte meg litt beskjeden og liten akkurat i dette øyeblikket. Jeg ankom Stortinget 5 min før oppstart og fant en folkemengde jeg anslo til om lag 400 allerede ha samlet seg. Følte meg lettet at her var det faktisk en oppslutning, noe man kunne regne som en event, altså jeg tok ikke den lange turen Tromsø-Oslo forgjeves. De oppmøtte var i ulike aldersgrupper og ulike deler av samfunnet. Noen hadde med seg barna sine. Noen av dem bar på bannere og plakater. Jeg la umiddelbart merke til en familie som sto og diskuterte med politiet. Det virket som om gutten hadde hatt på seg en sort stor militær gassmaske og at politiet hadde bedt han fjerne denne, men jeg sto ikke nær nok til å høre hva dem sa. Jeg noterte meg at gassmasken nok var et forsøk på et sarkastisk stunt. Posisjonering i felten er som kjent en viktig faktor i forskjellen på et godt stykke antropologisk arbeidet og et dårlig et, og jeg følte jeg her sto foran min første store test. På den ene siden ønsket jeg å få nærkontakt og innpass, og på den andre siden følte jeg på et ubehag ved å bli regnet som «en av dem» av «de utenforstående». I tillegg kom også tanker om smittevern, men siden jeg allerede hadde covid antistoffer i kroppen på dette tidspunkt, følte jeg meg til en viss grad beskyttet mot videre smitte og spredning.

Det hele startet med et musikalsk innslag fra en operasanger, så en liten appell fra en dame som sa hun hørte til kulturlivet og ville åpne opp samfunnet igjen. Et par stands solgte bøker eller delte ut informasjonsmateriale. Jeg stilte meg opp litt på siden og i ytterkanten av folkemengden. Jeg hadde på meg munnbind, som var anbefalingen i offentlige rom i Oslo på denne tiden. Jeg la i midlertidig fort merke til at det var det få andre her som brukte. Men der var noen, disse virket å være journalister, utenforstående tilskuere (som holdt seg i bakhånd), og politi. Politiet var sterkt representert og sto som vakhold både rundt hele plassen og oppe på Stortingstrappa. De oppmøtte virket til å være ganske jevnt fordelt på kjønn. En del av de med en klesstil som kanskje kan klassifiseres som litt mer alternativ enn gjennomsnittet, men jeg la også spesielt merke til 3-4 damer som ankom rett etter meg som så veldig vestkantspene ut i klær, hår og sminke. De sto og holdt på en stor plakat der det blant annet sto skrevet

#savethechildren⁷, noe som er en direkte referanse til konspirasjonsteorien QAnon. Flere gikk også rundt og delte ut flygeblader av ulike slag. De kom ikke automatisk bort til meg for å dele ut, jeg antok det var siden jeg hadde på meg munnbindet. Men jeg tok noen aktive skritt fremover og så fikk også jeg utdelt et eksemplar i hånden. Overskriften lød «The Contagion Myth – Why Viruses (including «coronavirus») are not the cause of disease”⁸. Jeg turte ikke stille noen spørsmål om flygebladets budskap til ham som promoterte på dette tidspunkt. Jeg håpet sjansen ville komme igjen senere, det gjorde den også heldigvis. Fra scenen foregikk der høytlesning av et dikt, Til Ungdommen, av Nordahl Grieg.

Fra høyttaleren hørtes så den evige strømmen av ord fra første appellant. Personen nærmest ropte i affekt inn i mikrofonen, i en appell der tema var mye knyttet rundt den nye koronavaksinen og hvordan regjeringen driver helseterror. Mitt umiddelbare inntrykk av de første talerne: Kanskje litt dårlig forberedte, usammenhengende, mange gjentakelser. Men det som likevel overasket meg mest var hvor mange konspirasjonsanklager⁹ de kom med. Bill Gates og mikrochips i vaksiner. New World Order. Vi skal ikke la oss kontrollere. Lenge leve kjærligheten. Vi skal ikke kues. Fjern Erna!

Mange i folkemengden ropte ut støttende ord, nikket og klappet. «Fjern Erna, fjern Erna!» Jeg kjente at pulsen gikk opp noen hakk, av både forskrekkelse og begeistring; konspirasjonsteorier og mennesker som involverte seg med disse viste seg å være mye lettere å finne frem til enn jeg først hadde antatt. Jeg merket meg mange litt skeptiske blikk i min retning, munnbindet gav inntrykket av at jeg ikke var en av dem, kanskje til og med en journalist, en yrkesgruppe ofte ikke særlig respektert i dette miljøet. I tillegg ropte appellant fra scenen «alle med munnbind er feiginger!» Hvordan skulle jeg komme i snakk med noen av de fremmøtte? Jeg bestemte meg for å kjøpe en kopp kaffe ved en av pølsebodene like ved, ikke bare ville det være godt med litt varme, men ved å holde meg fast i, og drikke av en kaffekopp kunne jeg ta ned munnbindet til nedenfor haken, og dermed i en glidende overgang nærme meg deltagerne noe. Jeg strevde med å finne en åpning til å ta

⁷ #savethechildren var en hashtag som ble brukt for å spre Q-Anon relatert materiale på sosiale medier. Denne hashtagen ble særlig populær hos kvinner, og spredte seg spesielt raskt i nettforum som handlet om temaer som økologisk babyklær, yoga og div. annen promotoring av *wellnes* praksiser eller produkter, gjerne i kombinasjon med mammarollen.

⁸ Dette er også tittelen på en bok som jeg fant referert til av mange av mine informanter. Jeg kommer til å komme tilbake til innholdet i denne boken senere i teksten.

⁹ Dette er et uttrykk jeg har lånt fra Øyvind Strømmen, *Giftpillen* (2021)

steget å gå opp og snakke med noen, for hva skulle jeg si, og hvordan kom jeg til å bli mottatt? Sjansen kom da jeg hørte en av deltagerne som sto i kaffekjøpeken foran meg snakke bodødialekt. Siden jeg selv opprinnelig er derifra tenkte jeg at dette er min sjanse til å om ikke annet ha en åpningsreplikk i et første møte. Jeg fant bodømannen i folkemengden og brukte vår felles stedsidentitet til å, sikkert noe klumsete, fremstille mine første spørsmål om hans tanker rundt arrangementet, og om korona situasjonen generelt i Norge og verden. Han var både hyggelig og besvarte mine spørsmål så omstendelig han kunne. Mannen var reflektert og veltalende, og det viste seg at også han var noe overasket over intensiteten/hyppigheten av konspirasjonsanklager fra appellantene. At han syntes det ble litt for ekstremt og var redd for at det kom til å skremme bort mange som ellers kunne vært enige i mye av kritikken mot nedstigning og vaksinepass. Jeg merket meg at han likevel name-droppet kjente vaksinemotstandere som Robert F. Kennedy Jr. og hentet mye inspirasjon fra Tyskland som han mente var et foregangsland på området. Han veide sine ord med omhu, da han selv var utdannet akademiker og viste nok at en antropolog er ute etter å tolke også hva som blir kommunisert bak ordene som uttales. Jeg hadde på dette tidspunkt når jeg presenterte meg, fortalt at jeg var her for å utøve feltarbeidet i mitt masterprosjekt i antropologi, der jeg så på ulike meninger rundt de pågående koronarestriksjonene. Jeg sa videre at jeg synes det var viktig å få frem ulike syn på saken, da den kraftige polariseringen vi nå ser omhandlende dette temaet i samfunnet etter min mening gagnar ingen. Jeg fortalte videre hvordan hans uttalelser vil bli anonymiserte både i datalagring og om brukt i oppgaveskrivingen. Denne måten å presentere meg på var den jeg heretter brukte i møte med potensielle informanter. Beskrivelsen av prosjektet som omhandlende å utforske ulike meninger rundt korona, samt min intensjon om å jobbe for en forebygging av polarisering, medfører riktighet, selv om jeg bevisst unnlot å ta i bruk begrepet konspirasjonsteorier, da det ofte vekker sterke reaksjoner i disse miljøer. Denne måten å presentere meg selv på virket å fungere til å heretter få mange til å velvillig snakke med meg.

Nå som jeg hadde varmet litt mer opp kunne jeg også kanskje tørre og snakke med fler. Jeg gikk bort til en dame som sto bak en stand og spurte om jeg kunne ta noen flyers. Jeg hadde nå munnbindet nede på haka. Hun sa «Ja selvfølgelig» og at «Denne er bra, og har jeg sett denne?» På bordet hadde hun også noen bøker som kunne kjøpes. En annen litt kraftig dame i 50 årene stakk hodet forbi og utalte til damen i standen; «Det er en krig dette, en åndelig krig» «Ja det er det», sa stand-damen.

Jeg bevegde meg litt lengre inn i folkemengden, satt meg opp på en statue og prøvde å høre på hva som ble sagt fra scenen. Ei som ble presentert som fysiker, 5G-motstander og yogalærer sto nå bak høyttaleren. Hun snakket mye om stråling og om feiginger. At de oppmøtte her var alt annet enn feiginger. Hun kom så med påstanden at: «Viste du; at har du en Laptop i fanget i fire timer, blir sædkvaliteten halvert!» Hvorpå en fra publikum svarte «What?». «Yes, what!» svarte hun så, «Det er bevist!» Hun holdt opp en stor bunke med dokumenter som hun fortalte var forskningsrapporter som viste det hun fortalte om. Det var fortsatt mye folk til stede og de var fortsatt aktivt lyttende til det som ble sagt. Jeg la så merke til en høy, velbygd, glisende mann i 50 årene med en rød Trump lue. Der var mange folk som kom og hilste på ham. Jeg stilte meg litt nærmere for å kanskje komme i snakk. Der kom nå musikk fra scenen, allsang. Klapping. Høy stemning. Nå ble det introdusert opp en mann fra Peru med tradisjonelle inkaklær og panfløyte. Han holdt en appell om kosmisk kjærlighet og urkraft og spilte deretter panfløytemusikk. Mannen med Trump lua sto med hendene svaiende i været og så nokså salig ut.

Det var mange som småpratet og hilste og klemte, og stemningen, i hvert fall der jeg sto fremme i folkemengden virket ganske så lystig og god. En mann sto og solgte fakler og jeg spurte om han var en av arrangørene «Han var en del av dem ja» sa han og spurte om jeg ville kjøpe en til fakkeltøget. Jeg sa nei. Svaret mitt kom litt overaskende brått, jeg grudde meg nok allerede for å gå igjennom gatene i det toget, og tanken på å bære en lysende fakkel mens flere tv-kameraer rullet ble litt for meget. Men nå fikk jeg flere smil og anerkjennende nikk. Folk hadde sett meg til stede der en stund og munnbindet var nede. Jeg kom i kontakt med Trump mannen. Jeg fortalte hvem jeg var, han sa han synes det var kult og introduserte meg til flere andre. «Hun her forsker på ulike meninger rundt korona! Fra Tromsø! Du må forresten snakke med han her, han kan mye mer enn meg!» I etterkant tenker jeg at han gjorde en avledningsmanøver for å slippe å svare på spørsmålene selv. Jeg fikk etter hvert vite at han var en representant av Alliansen, et nokså kontroversielt politisk parti som ligger langt ute på høyresiden. Jeg så senere at han også ofte ble iaktatt av journalister.

En dame fra Guatemala sang en avslutningssang og flere i folkemengden begynte å danse. Noen timer tidligere, halvveis i den lange rekken med appellanter, holdt en mann i rullestol en appell der han fortalte at han er i den såkalte risikogruppen, men at han ikke var redd. Han snakket noe tydelig nedlatende om alle de som var det. Han ba så alle som hadde lyst til det om å komme frem og gi ham en klem. Kanskje om lag 50-60 stk. gikk frem til scenen og gjorde nettopp dette, til jubel fra alle rundt.

Nå var det tid for fakkeltoget. Jeg håpte bare at jeg skulle finne noen å gå sammen med da det ville føltes så kleint og gå alene. Da vi begynte å bevege oss stilte jeg meg ved siden av Trump-mannen og han introduserte meg videre til en litt yngre mann; «Han her må du prate med, han har mye spennende å si» sa han. Mannen hadde tatoveringer og en sånn vikingesveis på hår og skjegg. Han sa han ikke var politisk, bare spirituell. Han var litt vagere når det gjaldt å uttrykke seg som i opposisjon til det autoritære, men tok konspirasjonsreferanser når jeg nevnte dem. Bill Gates og Agenda 21 for eksempel. Han snakket om en oppvåkning. Vi gikk sammen hele toget, jeg var takknemlig og lettet. Han gav meg kontakinfoen sin og en klem når vi sa adjø. Han hadde vennlige, intense øyne og han smilte mye. I en samtale jeg hadde med ham på mitt neste Oslo-besøk fortalte han meg at han hadde vært en del i kontakt med partiet Alliansens åndelige leder, og han vurderte å melde seg inn i partiet. Han var en overbevist QAnon-følger, var sikker på at Trump representerer det gode i verden og han snakket fort og nærmest usammenhengende om at «vi er alle egentlig en og alt er bare kjærlighet» «det gode er på tur å vinne over det onde».

Da toget hadde nådd Johns-Torget traff jeg på to damer i 40-årene. Hun ene forsøkte å slukke en fakkellampe ved å trække på den. Den ville ikke helt la seg slukke, og hun gav så en litt fnisete beskjed; «Jeg la den bare der» til politimannen som sto like ved. Jeg smilte, de smilte tilbake, og spurte om jeg var journalist. Jeg fortalte hvorfor jeg var der, nemlig å forske på ulike meninger rundt korona. De svarte de at det syntes de var kult, det var viktig å få fram ulike meninger. De fortalte meg at de hadde aldri møtt hverandre før, men de hadde kjent hverandre igjen fra kommentarfeltet til Røde Luer-gruppen på Facebook. De startet raskt med det jeg vil kalle konspirasjonssnakk. Mye hinting, ville ikke si for mye. Den ene hintet til noe også svarte gjerne den andre; «Har du hørt at presidenten i Tanzania akkurat døde?» «Det er nok ikke tilfeldig nei...» De snakket om sensur av media. På spørsmål fra meg svarte de at de selv flere ganger hadde opplevd og blitt sensurert på Facebook. Hun ene hadde på et tidspunkt våknet opp en dag for å finne ut at Facebook hadde fjernet hele profilen hennes. De fortalte at de ofte blir oppfattet som gale av bekjente. «Skal du ta vaksinen?» spurte de meg. «Jeg vet ikke, sa jeg.» «Ja skjønner, alle må jo gjøre sin egen research, men jeg råder deg til å i hvert fall lese deg litt opp» Jeg takket for rådet. De fortalte at de synes appellene var bedre sist gang, da var det blant annet med en advokat. Litt for mange appeller i dag sa de.

Bemerkelsesverdig hvor mye mer jeg kjente meg inne i varmen mot slutten av demoen enn på starten. Der var en følelse av samhold, og jeg kjente den gjorde godt. Mange danset rundt og mange virket glade. En mann bemerket at han synes det var gøy at jeg var fra Tromsø, men likevel frøs. Denne mannen ble etter hvert en god nøkkelinformant. Han fortalte meg på et senere tidspunkt at han først hadde mistenkt meg for å være fra Antifa.

Prosjekt og prosess.

En kombinasjon av ulike metoder har vært tatt i bruk for å samle inn data til dette prosjektet. Som jeg tidligere har nevnt, så var det når den amerikanske kongressen ble stormet, av en stor gjeng med amerikanere som trudde på ideen om at valget var stjålet, at jeg for alvor ble fasinert av konspirasjonsteorier, og da særlig den koblingen vi så der til stede mellom *spiritualitet* og den høyrevridde QAnon teorien, noe *QAnon-sjamanen* Jake Angeli nok for alltid vil være et symbol på. Jeg ønsket å finne ut om personer med lignende holdninger finnes her hjemme i Norge og startet dermed med å navigere meg rundt på ulike plattformer og forum på nettet, samt leste alt det jeg kom over av ulike nyhetsartikler i innland og utland. Etter å ha vært innom de til tider særs mørke plattformer 8kun og 4chan, fant jeg fort ut at om jeg skulle beholde en viss mental balanse igjennom dette arbeidet så ville jeg avgrense mitt feltarbeid på nettet til å omhandle i hovedsak de mer kjente plattformene som Facebook og Youtube, men der jeg også inkluderte usensurerte kanaler som Bitchute, Gab og Telegram. Spesielt en norsk gruppe utpekte seg med stor aktivitet og der flere referanser til QAnon dukket opp (som jeg var spesielt på utkikk etter denne første tiden), dette var en Facebookgruppe med navn Stop Lockdown NOW. Etter å ha fulgt med på hva som utspant seg her inne i noen uker ble jeg observant på at det skulle holdes en større demonstrasjon i Oslo den påfølgende lørdagen. Antropologspiren i meg ble spent og lettet og glad; heldigvis kunne jeg nå få muligheten til å gjøre deltagende observasjon *IRL*.¹⁰ Største mengden av deltagende observasjon har jeg dermed utført på flere demonstrasjoner i Oslo, men også her hjemme i Tromsø, (et ulovlig) 17- mai tog ned Karl-Johan og flere hjemmebesøk hos ulike informanter, eller møtt dem for samtaler på kafeer eller i byparker. Ali i alt har jeg hatt hjemmebesøk, møter og samtaler med 14-15 nøkkelinformanter, deltatt på seks demonstrasjoner i tillegg til daglig nettbruk. Samtalene har tatt form som uformelle, men der jeg også gjerne presenterte noen spørsmål jeg hadde tenkt på i forkant. Feltnotater og transkribering av samtaler har vært utført med penn og notatblokk. Dette valget gjorde jeg av

¹⁰ *In real life.*

flere grunner; jeg tenkte det kunne få informantene til å slappe mer av siden en båndopptaker kan virke litt fremmed. Bakdelene er selvfølgelig at det er slitsomt å skrive fort og lenge, samt det kan være enkelte ord jeg går glipp av. Om mine informanter faktisk følte seg mer avslappet med notatskriving enn hva de hadde gjort rundt en båndopptaker, vet jeg selvfølgelig ikke. Det kunne sikkert ha variert noe med person og situasjon. Aktivitet på nettet og kommentarfelt har også blitt loggført på samme vis. Jeg har i tillegg fulgt med på diskursen omhandlende lock-down og korona-vaksinen på norske alternative, politiserte nyhetskilder som document.no, resett.no og steigan.no.

Dataene jeg sitter på består dermed i hovedsak av feltnotater, transkriberte intervjuer og loggført aktivitet på de ulike grupper på nettet, men også referater av videoer, filmer eller bøker som noen av de mine informanter har fortalt meg at de er inspirerte av. I tillegg har jeg fulgt med på den pågående diskursen omhandlende dette miljøet og disse demonstrasjonene i norsk og internasjonal presse. Samtaledataene tok gjerne form av at jeg inntok mer en lyttende rolle enn at det var en balansert dialog. Jeg ønsket å få mine informanter til å åpne seg mest mulig og fortelle meg hva de hadde på hjertet, uten at jeg la for mye føringer. Min taktikk var dermed å stille noen få åpne spørsmål og la dem få fortelle så fritt som mulig. Jeg la ikke vekt på å være kritisk til det dem sa, men lyttet heller forståelsesfullt og prøvde iblant å svinge dem inn på tema og områder som jeg syntes spesielt interessante. Jeg gjorde som nevnt fortløpende notater med penn og papir, selv om denne dokumentasjonsmetoden er krevende fant jeg også en trygghet bak pennen. Å ha flere timers lange samtaler om konspirasjonsteorier med noen som er overbeviste i sin tro, kan være svært utfordrende. Jeg følte at ved å kunne legge noe av min oppmerksomhet på notatskrivingen slapp jeg å respondere med bekreftende eller avkreftende mimikk og øyekontakt til alle utsagn de presenterte meg. Jeg gav sjeldent uttrykk for uenighet, mitt ståsted ble tvert imot nok heller ofte sett på som støttende, - dette kom nok av det faktum at jeg lot dem få prate uten avbrytelser, jeg nikket og stilte oppfølgingsspørsmål. Sjansen er stor for at mange av dem er mer vant til å bli avbrutt med motstand og kritikk av folk som kanskje ikke er enige i deres påstander. Jeg tror de fleste jeg pratet med dermed følte seg sett og hørt, selv om noen likevel (verbalt eller ikke verbalt) uttrykte en noe skepsis til mine intensjoner. De var vant til å bli omtalt i stigmatiserende ordlag hos journalister og medborgere. Å bli stemplet som *konspirasjonsteoretiker* er en ofte stigmatiserende handling de møter hos sine medmennesker, og det er klart at sjansen var til stede at også jeg som samfunnsforsker ville utføre det samme makt(over)grepet. Jeg unngikk stort sett å bruke dette begrepet i samtaler, om ikke dem selv skulle ta det i bruk.

Dette masterprosjektet har dermed til nå, og kommer fortsatt fremover i analysedelen til å stille strenge krav til mine etiske bedømminger som forsker. Jeg har hele tiden gått inn i møtene og samtalene med disse menneskene med den intensjonen å prøve å forstå bedre deres motivasjoner og tankemåte. Jeg har igjennom disse møtene utviklet en stor respekt for hvem de er som mennesker, deres livshistorier, men også for deres samfunnsengasjement. Jeg ser på det som min rolle som antropolog og se logikken bak det som mange ser på som totalt ulogiske virkelighetsforestillinger og jeg er igjennom arbeidet med dette prosjektet overbevist om at de alle har mange viktige poeng og verdivurderinger om det samfunnet vi lever i, som det ikke bare er verdt, men helt nødvendig å lytte til.

Likevel, på den andre siden ser jeg hvor farlige konspirasjonsteorier kan ende opp å være, både for enkeltmennesket og for samfunnet. At mennesker lever med ulike virkelighetsoppfatninger er noe antropologer er vant til å feire, men når disse virkelighetsoppfatningene fører til dødelige terrorhandlinger, krig eller motstand mot å gjøre noe med en global økologisk krise, er det etter min mening også antropologens oppgave å ha et kritisk blikk på noen av disse oppfatningene og hvordan de oppstår. Gitt at vi mennesker er eksperter på å ta snarveier for å skape en slags orden og mening i den uoversiktlige verden vi lever i, har jeg i dette prosjektet med nysgjerrighet prøvd å utforske noen av disse *snarveiene*, som gjør at mange av oss til slutt virker å havne inn i «kaninhull» det kan være vanskelig å komme seg ut av.

Om meg selv som verktøy.

Som tenkende og følende menneske, og med en kulturell bagasje som setter rammene for mitt møte med dagen, byr det å bruke meg selv som verktøy på muligheter, men også en hel rekke av utfordringer/begrensninger og dilemma: en ting er likevel sikkert; det vil ikke være mulig å operere som et objektivt måleinstrument. Likevel, siden oppgaven foran meg handler om det å forstå andre mennesker, kan det også være en fordel å faktisk være et menneske. Jeg har samme menneskelige behov som de fleste andre; som behovet for å skape en mening, behovet for å vite, behovet for å bekrefte det jeg allerede tror er sant, behovet for å høre til, behovet for å bedømme hva som er bra eller dårlig, godt eller ondt, sant eller usant. De fleste av oss mennesker synes det å være i en følelse av uvitenhet eller usikkerhet er ubehagelig. Vi liker å gjøre oss opp en mening, plassere, sette i system, vi liker å føle at vi vet hvordan ting hører sammen. Disse følelsene kan jeg i aller høyeste grad kjenne meg igjen i, noe som gir en god

forutsetning for å forstå, men samtidig også for å la disse samme følelsene styre. Jeg har forsket på det jeg har kalt for *ubehaget i moderniteten*, det betyr ikke jeg er fritatt fra dette ubehaget selv. Og med dette har også jeg et behov for å plassere ting der *de hører hjemme*, for å ta stilling, noe som gjør at det vil være en overhengende fare for at jeg går i alle de samme tankesporene som jeg ser noen av mine informanter gjør.

Med utgangspunkt i egen erfaring igjennom tilstedeværelse, kan feltarbeid ofte være en balansekunst, som har vist seg mer utfordrende enn jeg hadde sett for meg før jeg startet dette arbeidet. Slik jeg ser det, har jeg her hatt å gjøre med to ulike *sider* som forholder seg nærmest speilvendt til hverandre, og kobles direkte til hver sine «ekkokammere». Hver av sidene anklager *den andre* for å være et ekkokammer; «fanget, hypnotiserte og manipulerte av propaganda og egen bekreftelsesbias.» Dette er selvfølgelig en stereotypisk forenkling av virkeligheten, der finnes mange eksempler på mye som er felles for personer som kan sies å tilhøre hver av sidene, eller det finnes mennesker som ikke kan plasseres i noen av disse verdener eller som beveger seg frem og tilbake. Kultur er som kjent hverken noe homogent eller konstant. Men her finnes likevel en tendens til en type polarisering som oppleves nokså kompromissløs. Jeg skal forsøke å utdype dette litt nærmere; og da med terminologien de *covid-troende* og de *covid-våkne*. Dette er som beskrevet tidligere begrep som de som identifiserer seg som de *covid-våkne* bruker. De *covid-troende*, er altså ifølge dem, de mennesker som tror på det *covid-narrativ* som myndigheter og ms- media¹¹ forteller dem. Som at nedstegningen, vaksinen og munnbind *faktisk* er satt i verk for å forhindre sykdom og død hos verdens borgere. De *covid-våkne* er de som mener de har våknet opp fra denne programmeringen, og i stedet sett igjennom styresmaktens og medias sammensvergelse om å spre frykt-propaganda om et overdrevet eller oppdiktet virus, for å få oss til å frivillig gi opp vår frihet og menneskerettigheter til fordel for et autoritært diktatur. Grunnen til at jeg kaller de to virkelighetsforståelsene speilvendte er blant annet fordi de ofte bruker nærmest identiske argumenter mot hverandre; Hver side mener som sagt *den andre* opptrer innenfor et ekkokammer der man oppsøker, og får servert informasjon som kun er ment å bekrefte hva man allerede tror. Hver side mener de selv er de *ekte* kritiske tenkerne, «*Tenk kritisk*» mens *de andre* er alle ofre for hver sin type frykt-propaganda. Hver side har sine egne eksperter og autoriteter. Hver side mener de kjemper for demokratiet og at *de andre* vil føre oss inn i et autoritært regime. De *covid-våkne*, på sin side kan mene at dette skjer via *The Great Reset* og *Den Fjerde Industrielle revolusjon*, mikro-chipping i vaksinen, Bill Gates og *The New World*

¹¹ *Mainstream media.*

Order. De *covid-troende* mener dette skjer ved spredningen av konspirasjonsteorier og en fordreining av virkeligheten som blant annet fører til at det stemmes frem anti -demokratiske ledere, som Trump, Putin og Viktor Orban.

Den tiden da jeg utførte største delen av det som var min deltagende observasjon, ser jeg tilbake at jeg denne tiden gikk nokså *inn* i mine informanters verden. Jeg hadde et behov for å fordype meg/forstå mest mulig. Jeg kunne føle med på frustrasjonen, bekymringene, oppgittheten, engasjementet, samholdet deres, i deres virkelighetsoppfatning om en verden som utgav seg nærmest som *The Matrix* eller *Orwells 1984* – der alle andre gikk rundt med skylapper, totalt manipulerte til å følge instruksene til den konspirerende makta. Det var lett å føle empati og forståelse for mine medmennesker i denne situasjonen. Samtidig ble det feil og umulig å ikke også stille seg spørsmålet, hva om de har rett? Hva om vi er manipulerte av media og styresmakter til å tro på et narrativ om koronapandemien som ikke henger sammen med virkeligheten? Hva om vi med dette er på vei inn i et autoritært regime, *primet* av NRK og Erna, og redd som vi nordmenn er for å skille oss ut, går vi med på alt vi blir servert? Deres argumenter ble backet opp av deres utvalgte *eksperter* som gav vitnesbyrd om en annen enn den vi fikk høre om i ms-media. Statistikk ble lagt frem for å bevise at «se her, vi har rett». Jeg følte jeg måtte være åpen for at det var en mulighet.

Så kom jeg hjem fra feltarbeidet og fikk det litt på avstand. Jeg fikk behov for å bruke tid og krefter nå også på *den andre siden*, jeg måtte sjekke grundigere hvem disse *eksperterne* de covid-våkne hadde referert til var og hvilken motargumenter de eventuelt fikk fra andre autoriteter anerkjente av det etablerte. Jeg ble nesten overasket over hvor lett det var å finne disse motargumentene.

Å ha hatt en fot i *hver havn* har vært krevende, men også illuminerende. Det har fått meg til å reflektere rundt spørsmål om hvordan komme frem til hva som er mer sant enn annet. Jeg har sett bekreftelsestendensens voldsomme kraft og vært vitne til menneskets potensial til å spinne virkelighetsnett rundt oss selv. Jeg har kjent på at samtidig med forsøket/bevisstheten av å inneha et antropologisk perspektiv i arbeidsprosessen, finnes der også et sterkt behov i meg/et personlig ønske om å finne frem til hva som faktisk er sant og ikke. Jeg har til eksempel derfor selv gjort bedømmelser av kilder, og forsøkt å finne frem til gyldigheten av disse. m.a.o.; jeg har ikke ansett ethvert utsagn, tekst eller video som likestilte, selv om jeg kan se på dem som antropologisk like interessante. Samtidig, et av hoved prinsippene til vitenskapen er å nettopp å være grunnleggende kritisk til egne påstander og avdekke tankefeil. Jeg har latt meg bli sugd i nettets *alternative* avkroker, der det har krevdes at alt må sees på med et særdeles kritisk blikk, men samtidig forøkt å ha et balansert og også like kritisk blikk

på det *etablerte (mainstream)* narrativ. Jeg har kjent på hvor utmattende og ubehagelig det kan være å bade i en slik kognitiv dissonans.

Det har vært umulig for meg å inneha et klart skille mellom hva som inngikk i dette prosjektet og mitt *vanlige* liv. Dette spesielt siden koronapandemien, hva vi skulle tro og mene og foreta oss var så altomsluttende på denne tiden, i alt av media og samtaler, at jeg på mange måter har *levd sammen* med mitt feltarbeid. Å sette avgrensninger for datainnsamlingen har dermed vært svært utfordrende. Jeg har opplevd det slik at det hele tiden har oppstått nye *tråder* som jeg har følt en nysgjerrighet og behov for å forfølge, som igjen har ført til at nye spørsmål kom til syne. Dette er nok langt fra unikt, men tanken på å stoppe opp, uten å følge nye tråder, har følt uutholdelig. Dette fordi erfaringen min så langt tilsier at hver av disse trådene ofte har endt opp med at jeg har sett noe i et litt annet lys. Så hvordan kan man da sette strek? Jeg har etter hvert kommet noe mer til freds med at man bestandig vil befinne seg midt i en prosess, der vil alltid være muligheter for å finne nye sammenhenger. Det er derfor viktig for meg å påpeke at dette på ingen måte er et fasitsvar på virkeligheten. Dette er et lite utdrag elementer som hører til et mye større bilde, og der forandringer skjer raskt og kontinuerlig. Men at å være antropolog likevel ikke trenger å bety at en må mene at alt er relativt, men at det finnes noe som er mer sant enn andre ting, og at det synes for meg viktig å finne frem til hva dette er.

Jeg har til tider i arbeidet med denne oppgaven slitt med følelser som sinne, frustrasjon og oppgitthet. Jeg har som del av min datainnsamling brukt utallige timer som observatør på de ulike grupper på sosiale media, men også dykket ned i innholdet fra personer som David Icke, og J.P Sears og utsatt meg selv for en stor del annet materiale som ikke har fått plass her. Jeg begynte etter hvert å legge merke til at jeg, på tross av ønske om å inneha et *profesjonelt* antropologisk ståsted, utviklet en form for ubehag hver gang jeg har dykket ned i disse timene med innhold fra enkelte av disse influensene. Samtidig som jeg har jobbet med dette prosjektet for å få en bedre forståelse, med ønske om å bygge bruer; - har prosessen likevel ofte gjort meg redd. Redd for hvor dypt «kaninhullet» kan gå, og for hvor lett det er å bli fanget inn i det. Om hvordan jeg føler vi alle ofte bare er et *swipe*, et klikk eller en podcast-episode unna å miste bakkekontakten.

Temaet for dette prosjektet er sensitivt og betent. Det stiller krav til meg som forsker både i møte med felten og hvordan jeg analyserer og presenterer mine funn. Som forsker er jeg i en

maktposisjon til å definere, kategorisere og dra konklusjoner som igjen (i fare for å tilskrive denne masteroppgaven for mye betydning for andre enn meg selv) kan gi konsekvenser både for mine informanter, men også for de som skulle måtte lese hva jeg skriver. Dette er et ansvar jeg ikke har tatt lett på og jeg må innrømme at jeg har til tider syntes det har vært vanskelig å navigere. Jeg må være ærlig på å si at jeg iblant har vært noe bekymret for hvordan mine egne følelser kunne gi innvirkning på hvilke funn jeg la vekt på og hvilke spor jeg skulle følge. Bekreftelsestendensen er som kjent sterk i oss mennesker, noe arbeidet med dette prosjektet har gjort meg ennå mer bevisst på, og det ville være naivt å tro at jeg kunne komme unna denne tendensen selv. Jeg er selvfølgelig selv et produkt, (i kontinuerlig forandring vel og merke) av mine egne livserfaringer og kulturelle føringer. Jeg har selv, i perioder av mitt liv bevegde meg i miljøer som lett kan puttes inn i det cultic milieu, og der det også for meg har følt mer sannsynlig at verden styres igjennom en stor konspirasjon enn alternativet. Fra barndom av tok jeg min «jobb» som *miljødetektiv i Blekkulf klubben*¹² alvorlig, og etter å der ha lært om rovhogst av regnskogene, forurensningen av havet og global oppvarming, kunne jeg ikke forstå hvorfor de voksne på *Dagsrevyen* ikke snakket om dette. Tvert imot, økonomisk vekst virket å stå som deres eneste fokus. Jeg husker å som barn høre min far med alvor si; at når brutto nasjonalprodukt øker så betyr det at våre naturressurser på jorda minker. Jeg husker jeg da følte på en mistillit og frustrasjon til *de/noen der oppe med makta* som ikke tok hensyn til dette helt åpenbare faktum; at vi jo er på stø kurs til å ødelegge kloden. Følelsen av at *her er noe som ikke stemmer*, har siden hengt som et bakteppe og vært styrende for mange av de måter jeg har forholdt meg til verden på.

Likefremt som jeg etter hvert ble mer bevisst egne bias har jeg også blitt mer bevisst at kombinasjonen av mine ulike livserfaringer kan gi perspektiver som kan ha en verdi, og at antropologiske metoder, teorier og kjennskap til andres forskningsresultater kan være svært nyttige verktøy til å se noe, som i hvert fall for meg har fremstått som nye sammenhenger.

¹² Miljøvernklubb for barn på 80-90 tallet.

Del III

Mistillit og modernitet- A runaway world.

Det er varierte motivasjoner til at de ulike individer velger å slutte seg til denne motbevegelsen mot det etablerte narrativ. Mistilliten til myndigheter og autoriteter kan ha oppstått som en konsekvens av en rekke sammensatte faktorer. Det er likevel en rød tråd jeg på bakgrunn av min tid i felten mener å kan trekke frem, en fellesnevner som jeg her har valgt å kalle *ubehaget i moderniteten*, som inkluderer mistillit og uro. Som verktøy til å tenke med har jeg funnet Anthony Giddens modernitetsteorier særlig nyttige, som kan sees på som en av de mest benyttede teoretikerne på dette området de siste 30 år. Giddens har sagt mye om *modernitet* og hva han anser som en rekke av dens viktige konsekvenser for menneskene som omgir seg med den. Som Giddens hevder så regnes moderniteten som noe som oppsto i Europa fra rundt 1600-tallet, men som etter hvert fikk betydning også på et globalt nivå. Den må forstås på et institusjonelt plan hevder han, men der disse institusjonene også naturlig nok gir direkte innvirkning på det individuelle liv og dermed også med formingen av selvet. Gjennom prosessen av identitetsskaping er hvert individ og subjekt både et produkt og en aktør innad i den samme modernitetsprosessen.

Det moderne er en viss type perspektiver og ideer om verden, som den at verden er åpen for forandring igjennom menneskelige prosesser. Fra denne ideen springer også en refleksiv holdning; at alt skal stilles spørsmål ved og være oppe til revisjon (Giddens, 1991). Et av vår moderne tidsalders klareste trekk er den økte globaliseringen, som har gitt muligheter og utvikling få kunne forstilt seg. Vi lever nå på mange måter mye mer beskyttet, under tryggere rammer enn det som før var tilfellet, noe som gir mange nye muligheter for rike liv og utfoldelse. Vi har fått en mye sikrere verden på veldig mange måter (nå snakker jeg om vesten primært). Levealderen er vokst i taket, hus med varmekabler og boblebad, kjøleskap, røykvarslere og 5 om dagen. Det er så mange farer vi før måtte forholde oss til som vi nå ofte ikke engang behøver å være bevisste. Uten oppfinnelsen av antibiotika til eksempel, ville svært mange av oss ikke vært i live i dag.

Men moderniteten sin natur er tveegget; for mens vi på den ene siden lever tryggere, har det oppstått nye trusler som henger over oss som «en faretruende skikkelse»; miljøkatastrofe, atomkrig og totalitær undertrykkelse var Giddens *tre store*. Disse føles kanskje nå nærmere enn noen gang før. Disse er alle konsekvenser av menneskeskapt «utvikling», der vitenskap og teknologiske oppfinnelser står sentralt. Alt dette kan forstås å henge tett sammen med

industrialiseringen men også kapitalismen med dens konkurransebaserte markedsøkonomi og omsetningen av arbeidskraft.

Konsekvensene som vi nå ser av moderniteten er stadig mer universelle og radikale. Et av bruddene med de tidligere tradisjonelle samfunnsordninger er *endringstempoet* som den moderne tidsalder dro i gang, og som ser ut til å øke i hastighet for hver dag som går (Giddens, 1991). A *Runaway world*; den følelsen mange av oss har at vi lever i en tid med ekstremt hurtige forandringer, at vi er vitner til en verden som løper løpsk (Giddens, 1999). Vår tidsalder, påvirket i stor grad av vitenskapen, teknologi og rasjonell tanke. Vestlig kultur har blitt styrt til der hvor den er i dag, av opplysningstidens tenkere, som i stor grad ønsket å erstatte religion og dogma med logikk og rasjonalitet. Opplysningstidens filosofer jobbet ut ifra det utgangspunktet at, jo mer vi forstår verden på en rasjonell måte, jo mer kan vi forme historien slik som vi ønsker den. Vi må befri oss selv fra våre vanemønstre og fordommer som hører fortiden til for å kunne kontrollere fremtiden. I følge dette synet, med den utviklingen vi har hatt innen teknologi og vitenskap, - verden skulle nå ha blitt mer stabil og ordnet. Giddens nevner George Orwell, Karl Marx og Max Weber som eksempler på noen av datidens tenkere som så for seg samfunnet i fremtiden til å inneha for mye stabilitet og forutsigbarhet, der vi alle ville reduseres til små mekaniske deler i et gedigent økonomisk maskineri. Men som Giddens poenkerer:

«The world in which we find ourselves today, however, doesn't look or feel much like they predicted it would. Rather than being more and more under our control, it seems out of our control – a runaway world.» (Giddens, 1999, s.2)

Men mange av de utviklingstrinnene som var ment å gjøre livet mer sikkert og forutsigbart for oss, og da særlig ved hjelp av teknologiske oppfinnelser og vitenskapelige metoder, har ofte altså vist seg å ha en motsatt effekt. Den økologiske katastrofen vi nå står ovenfor er slik nærværende uansett hvor på kloden man befinner seg. En global overhengende fare, skapt av oss mennesker selv, men som virker å ha eskalert ut av vår kontroll. (Giddens, 1999)

Likevel, modernitet betyr også i følge Giddens også mer kontroll; dette i form av sosial overvåking grunnet den økte makt til store organisasjoner. Overvåkingen skjer som tilsyns- kontroll av menneskelige populasjoner, enten synlig disiplinering ala Foucault eller styringen av informasjon for å koordinere sosiale aktiviteter. (Giddens, 1991) Fremveksten av nasjonalstater har vært en av disse betydningsfulle og inngripende institusjoner. Og nettopp disse to nøkkelord; kontroll og overvåking, står etter det jeg kan se på bakgrunn av min tid i

denne felten, som svært betydningsfulle for å å forstå det ubehaget og mistilliten mine informanter uttrykker.

Adskillelsen av tid og rom.

Et av modernitetens kanskje mest utslagsgivende oppfinnelser har ifølge Giddens vært den mekaniske klokken. Før dette besto ikke døgnet av minutter, timer og sekunder. Det besto av *naturlige* hendelser og gjøremål (Wyller, 2011). Anders Johansen kaller denne formen for tidsforståelse *handlingens og hendelsens egen tid* og blir satt i kontrast med *den moderne klokketid*. Ved oppdagelsen av klokkeuret kunne tiden abstraheres til noe universelt og homogent og dermed brukes som en målestokk; tid kunne således tjenes inn eller sløses bort. I virkeligheten lever de fleste av oss med en vekslende form for tidsforståelse avhengig av hva det er vi foretar oss (Johansen, 2001), tid for å høste, tid for å fiske, tiden det tar å trekke kaffen. Og selv om nok alle kulturer har hatt en eller annen form for måter å beregne tid på, samt for måter å bedrive romlig orientering, har tiden har tradisjonelt sett vært direkte knyttet til hvor man var og hva man gjorde. *Timing* med naturens rytmer var måten å være i verden på. Nå er store deler av vår hverdag innrettet etter klokken; «en mekanisme som tikker og går upåvirket av alt som skjer i omgivelsene» (Wyller, 2011.s.20). Et av det moderne livets kjennetegn som Giddens fokuserer på er dermed den reorganiseringen av tid og rom som har hatt enorm innvirkning på det sosiale liv og vært en utslagsgivende faktor for globaliseringsprosessen. Separasjonen av tid fra rom involverte en utvikling mot det Giddens kaller en *tom* dimensjon av tiden, noe som igjen førte til at rom kunne bli separert fra *sted*. I tillegg til klokken, en verden med standardiserte kalendere og tidssoner, samt utviklingen av nokså universelle kartsystemer (en abstraksjon som separerer rom fra sted og også i liket med tid, *tømmer* det for innhold). Denne seperasjonen betyr ikke at tid og rom forblir ukjent fra hverandre, den legger til rette for en reorganisering av sosiale aktiviteter som gjør at møter kan skje til samme tid, men uten å være bundet til et konkret sted. Dette har med andre ord gjort det mulig med en koordinering av mange mennesker samtidig som forholder seg på ulike steder over store distanser.

Via separasjonen av tid og sted har det ifølge Giddens kunnet skjedd en *demontering* av sosiale institusjoner. Imens mange andre teoretikere ofte bruker ord som oppdelingen av institusjoner, har Giddens valgt ordet *demontering* bevisst for å få frem at det menes noe mer enn den mer *vanlige* veklteggingen på separasjon, inndeling og spesialisering av funksjoner.

Giddens mener at det skjer en 'lifting out' av sosiale relasjoner fra den lokale kontekst som heller re distribueres til udefinerte rammer av tid og sted. En slik demontering blir også til ved mekanismer som Giddens deler inn i 'symbolske tokens' og 'ekspert systemer'. (Giddens, 1991, s.18). Som vi vet er abstrakte symboler noe som står for noe annet enn seg selv og kulturelt betinget. Symbolske *tokens* er symboler som har fått en bestemt verdi og brukes til utveksling på tvers av ulike kontekster. Penger er her et slikt eksempel. Penger komodifiserer tid (siden det er et middel for kreditt) og rom (siden en standardisering av verdi, gir mulighet for transaksjoner mellom individer som aldri møtes personlig). Ekspertsystemer frakobles tid og rom ved å inneha teknisk kunnskap som har verdi uavhengig av de som tar i bruk denne tekniske kunnskapen direkte. Dette gir innvirkninger på det meste av våre liv nå i denne moderne tidsalder; husene vi bor i, måten vi reiser på, maten vi spiser, helsehjelpen vi mottar, og alt av teknologi vi benytter for å nevne noe. Disse ekspertsystemene, men også de symbolske *tokens* avhenger av en form for tillit. Tillit, argumenterer Giddens for, er direkte knyttet opp mot følelsen av trygghet. Mennesker som lever i industrialiserte land, og også til en viss grad også andre steder, er beskyttet fra mange av de risikoelementer vi måtte hanske med i førmoderne tider. Men på den annen side, som jeg har vært inne på tidligere, og som er et av Giddens hovedpoeng, nye former for farer har oppstått igjennom bruken av disse abstrakte, mekanismene for demontering, av lokal og global karakter (1997).

Fordi man svært sjeldent har en gjennomgående kjennskap til de mange ekspertsystemer som man må lene seg på i løpet av et liv, er man tvunget til å foreta mange vurderinger underveis hvilke man velger å stole på eller ikke. Noen ekspertsystemer har vi tillitt til sånn helt på autopilot, vi tar dem for gitt, uten å utøve noen særlig bevisst vurdering om vi skal velge å stole på dem eller ikke. Andre er vi i motsatt tilfelle skeptiske til, kanskje også på autopilot, basert på en følelse eller uten at vi har veid opp faktisk evidens. Noen avgjørelser blir tatt raskt, andre svært sakte, andre igjen vil vi alltid være usikre på om vi kan stole på eller ikke. Bilmekanikere er kanskje et godt eksempel på dette. Man kan umulig ha oversikt over enhver.

Det refleksive prosjekt.

Moderniteten er post-tradisjonell, men følelsen av trygghet skapt av tradisjon, roller og ritualer er ikke erstattet av trygghet skapt av rasjonell kunnskap om verden. I stedet hersker ifølge Giddens en *følelse av tvil*, et produkt av den moderne kritiske rasjonelle tanke og kritiske ideal som flyter rundt og påvirker alle dimensjoner ved det moderne menneske.

Denne tvilen som Giddens her beskriver er institusjonalisert som et prinsipp av radikal skeptisisme og som forventer at all kunnskap, alle teorier om virkeligheten må ta form av en hypotese, påstander som for all del kan være sanne, men som alltid må være åpen for revisjon og forhandling og til syvende og sist gjerne også bli forkastet (1991). Og at selv om dette vitenskapelige idealet, at ingenting kan noen gang bevises men kun motbevises er særdeles nyttig for å avdekke våre menneskelige tankefeil, levner det oss med den vanskelige eksistensielle usikkerhet; hva om det vi nå trur om virkeligheten i neste sekund kommer til å bli motbevist?

«The integral relation to between modernity and radical doubt is an issue which, once exposed to view, is not only disturbing to philosophers but is *existentially troubling* for ordinary individuals.» (Giddens,1991s 21)

Når man kombinerer denne kontinuerlige refleksive skeptisismen med erfaringen vi nå har at vitenskap og teknologi ofte er et tveegget sverd, som i tillegg til å skape nye muligheter og horisonter for mennesker også skaper nye farer og konsekvenser som strekker seg lengre ut enn til å påvirke oss menneskearten, kan vi se for oss at en eksistensiell uro er et sannsynlig utfall. Kunnskapen om denne tosidigheten blir også mer og mer åpenlyse for igjen, ikke bare filosofene og vitenskapsmenn, men også oss folk flest.

«To live in the `world` produced by high modernity has the feeling of riding a juggernaut. It is not just that more or less continuous process of change occur; rather change does not consistently conform either to human expectation or to human control. The anticipation that the social and natural environments would increasingly be subject to natural ordering has not proved to be valid.» (Giddens,1991s 28)

Og mitt oppe i følelsen av å sitte på denne jagannath-vogna¹³, finner vi i disse sen moderne tider, prosjektet med å skape en egen identitet. Det refleksive prosjektet som tar form av å prøve å skape en noenlunde sammenhengende historie om hvem man er som person, men som alltid skal vurderes og justeres opp mot et nærmest uendelig sett med alternative valg og filtreres igjennom abstrakte systemer. Å velge en *livstil* blir en viktig del av et moderne liv, selv om valg selvfølgelig ikke skjer uten strukturelle begrensninger. Likevel, en navigering av hvilket liv man skal leve og dermed også hvilke ekspert-systemer man skal vie sin tillitt til, blir en sentral del av struktureringen av selvet (ibid). Giddens påpeker at der finnes selvfølgelig store forskjeller i hvilke muligheter som ligger hos hvert enkelt individ til å skape

¹³ «Ordet Jagannath stammer fra sanskrit, betyr «verdensherre», og er brukt som navn på guden Vishnu. Hvert år blir et bilde av guden trukket igjennom gatene i Puri på en stor vogn, som tilhengere sies å ha kastet seg selv inn under for å bli knust av hjulene» (Giddens, 1997, s.101)

egen identitet; kjønn, etnisitet, økonomiske forhold for å nevne noen. Modernitet, ber han oss huske på, er ikke bare samlende, men produserer også fragmentering, ekskludering og marginalisering. På mange områder vil moderne institusjoner kunne virke undertrykkende likefremt som de kan virke selvrealiserende. (ibid) Så midt oppe i denne virvelvinden av en paradoksal modernitet, finner vi også mine *covid-våkne* informanter; som med det tveeggede sverdet på strupen er stilt ovenfor oppgaven å finne en livsstil og *velge* det ekspertsystem som en tenker fortjener ens tillitt.

Nærvær og fravær.

I stedet for å tenke på tid og rom som abstrakte kategorier er det mer oppklarende, hevder Giddens å tenke på det i retningen av *nærvær* og *fravær*, noe han igjen har lånt fra Heidegger. Om man møter noen ansikt til ansikt *IRL*, så foregår dette møtet på en bestemt lokasjon og til en bestemt tid. Den andre parten er dermed nær, både i tid og rom. Men det oppsto etter hvert systemer der det temporale og romlige har blitt utvidet, og interaksjoner kan dermed foregå uten at partene er forent i øyeblikket (Held, Thompson, 1989). Vi kan kommunisere med hele verden med et tastetrykk, ansikt til ansikt, *face time* i nåtid med en på andre siden av verden. Men *nærvær* (ala Giddens) skjer likevel ikke så ofte som før. Utviklingen når det kommer til separasjonen av tid og rom kan igjen knyttes opp mot fremveksten av maktstrukturer og med den økende kapasiteten til nasjonalstater til å lagre informasjon om dets innbyggere, og dermed mulighet for å følge med og kontrollere. (Giddens, 1989).

Mediering av opplevelse

Store deler av den menneskelige opplevelse av å være i verden er formidlet igjennom kultur, der tillært språk utgjør en stor del av denne kulturen. Enten språket benyttes som kommunikasjon mellom individer, eller at den tar form som en kontinuerlig indre dialog, vil det fungere som et filter for oversettelse/forklaring av rå opplevelse i øyeblikket. Den senere moderniteten hevder Giddens, er uadskillelig dens *medier*, med en overvekt av tekst og elektroniske signaler. Utviklingen av moderne institusjoner må settes i direkte sammenheng med den enorme økningen i omfang av mediert menneskelig opplevelse igjennom de ulike kommunikasjonsformene som etter hvert har blitt introdusert. Nasjonalstatens fremvekst har for eksempel mye å takke for mulighetene for å distribuere nyheter og diverse annet innhold igjennom avsier, radio og senere fjernsynet. Giddes referer til Susan Brooker-Gross sine studier av utviklingen innen hvor langt tid-og-rom

nyhetsdekningen gjaldt hos de tidligste avisene. Nyhetene kunne inkludere reportasjer fra steder nokså langt unna hovedkvarteret, men disse ville da komme på trykk lenge etterpå hendelsen hadde skjedd. Oppfinnelsen av telegrafien forandret dette (1991).

Et annet element som karakteriserer den medierte opplevelse i våre dager er det hva Giddens kaller «*The intrusion of distant events into everyday consciousness*» (1991, s.27).

Mange av de hendelsene som rapporteres om på nyhetene for eksempel, vil kanskje kunne føles distanserte, men de vil likevel entre inn i våre daglige liv. Videre etter Giddens;

«Familiarity generated by mediated experience might perhaps quite often produce feelings of `reality inversion': the real object and event, when encountered, seem to have a less concrete existence than their media representation.» (1991, s.27) Det er vel nærmest overflødig å kommentere på den utviklingen som har skjedd etter Giddens gjorde disse analysene, ved den utbredte digitaliseringen og spesielt nærværet av smarttelefonen.

Bortplassering av opplevelse.

Det snakkes gjerne om at et av kjennetegnene ved moderniteten er menneskets dominans over naturen vi omgir oss med. Og som Giddens legger til er dette organisert via en kolonisering av fremtiden, ved hjelp av den instrumentelle bruken av vitenskap og teknologi. Men ved nærmere ettersyn handler det også om, ifølge Giddens en fremvekst av interne referansesystemer av kunnskap og makt. Det er slik hevder han at vi bør forstå utsagnet `the end of nature` (1991, s.137), at den *naturlige* verden har på de aller fleste områder blitt til menneskeskapt omgivelser. Med interne referansesystemer, tolker jeg Giddens hen at han mener de språklige og øvrige symbolske representasjonene og de institusjonene vi bruker til å organisere hverandre og verden. Slik vil også abstrakte systemer spille en større og større rolle i å koordinere de ulike aspektene ved individers daglige liv. Og eksterne «forstyrrelser» til disse systemene vil minimaliseres. Ekspansjonen og globaliseringen av moderne institusjoner har styrket denne effekten hevder Giddens. En drastisk forandring i denne sammenhengen er utvidelsen av administrativ makt med en stadig økende grad av overvåking. Veksten av muligheter for overvåking er hovedårsaken til muligheten for kontroll av sosial aktivitet for å forme våre samfunnsstrukturer. Overvåking mener han, har ofte den konsekvensen at det utvikler seg maktforskjeller, men det vil være en feiltagelse mener Giddens å rette for mye fokus på disse maktforskjellene. For dette er en konsekvens, hevder Giddens som ikke er direkte isenesatt av noen utvalgte, men som i stedet påvirker alle og enhver som lever i denne moderne tid, og som vi alle må forholde oss til (ibid).

Abstrakte systemer fører til at de ferdigheter hver og en av oss må inneha for å fungere i hverdagen blir drastisk redusert. Dette kan fremstå som fremmedgjørende og fragmenterende for det moderne *selvet* siden det tar bort den kontroll eller mestringsfølelse som tidligere eksisterte i tilknytning til våre umiddelbare omgivelser. Et eksempel på et slikt fenomen som inngår i modernitetens kontrollerende karakter er reorganiseringen av private og offentlige domener (*sequestration of experience*) (Giddens, 1991). I førmoderne tider lå det meste av dagliglivet utenfor en stats administrative makt, de lokale enkeltsamfunn var i hovedsak autonome med tanke på hvordan leve fra dag til dag. I moderne organisering av det sosiale liv har stat og privatliv utviklet seg i relasjon til hverandre, og staten har dermed også en direkte innvirkning på hva som hører til den personlige sfære. Dermed, det som blir karakterisert som offentlig er det som inngår under statens overvåking, mens det som blir ansett som privat er det som blir utelatt/slipper unna.

Proessen av institusjonell overtagelse skjer på flere områder. «In each case they have the effect of removing basic aspects of life experience, including especially moral crises, from the regularities of day-to-day life established by the abstract systems of modernity» (Giddens, 1991, s.156) Giddens gir her eksempler på fenomener som: sykdom, død, sinnsykdome, kriminalitet, seksualitet; og *natur*. In noen av disse tilfellene er dette direkte institusjonalisert, som sykehus og fengsler. Andre aspekter er mer indirekte kontrollert. Ideen som omhandler denne overtagelsen av ansvar til det offentlige, mener Giddens har vært en gradvis prosess og kan knyttes opp mot en utvikling der både det sosiale og *natur* ble etter hvert sett på som noe som kunne transformeres i stedet for å være gitt. Ideen om at menneskelig atferd kan korrigeres var dermed sterkt knyttet opp mot at det sosiale liv i seg selv hadde muligheter for å kunne forandres, og dermed forbedres (ibid). I førmoderne samfunn var kronisk sykdom en del av manges liv og kontakt med død var for de aller fleste også en vanlig ingrediens av opplevelsen av dagliglivet. Det var med andre ord ikke noe som ble plassert ut av det private domene og overlatt som en teknisk utfordring til de medisinske profesjonelle. Selve døden vil selvfølgelig likevel alltid til syvende og sist være en høyst personlig affære, men alt det som leder opp mot den, og omgir den, inkluderes nå i det offentlige systemet.

Skjermingen av opplevelser/livserfaringer (*sequestration of experience*) er på mange måter en konsekvens av en utvikling der moralske og estetiske domener er ansett å bli løst av tekniske kunnskaper. På en annen måte er det også, mener Giddens, en utilsiktet effekt av de tilstedeværende strukturelle prosessene i moderniteten, der de interne referansesystemer har

mistet kontakten med eksterne kriterier (ibid). Med andre ord, at våre abstrakte konstruksjoner har på mange måter mistet kontakten med våre naturlige omgivelser.

En verden – mer totalitær?

Globaliseringen, hva det egentlig betyr og i hvilken grad dens tese – at vi alle nå bor *i en verden*, faktisk i realiteten stemmer, er et tema for mye diskusjon. Teoretikere ser på samfunnsutviklingen ulikt, om de skulle lene seg på partikularistiske eller over på mer universelle metoder for å analysere sin samtid. Er vi mennesker jevnt over mer ulike eller mer like enn hva vi ser ut til ved første øyeblikk? Giddens er en teoretiker som har fokuset på det universelle, og kritikk vil dermed alltid kunne gis i retning av at hans teorier er for generelle til å inkludere kulturforskjeller. Jeg skal ikke gå mye nærmere inn på denne diskusjonen, enn å nevne at jeg tror disse to ulike perspektivene har hver sin nytte og formål, der det ene ikke trenger å slå i hjel det andre; vi er både unike i hver vår individualitet og kulturelle tilpasninger. Men vi lever også sammen på den samme kloden, en liten klode i et uendelig stort univers, innenfor en tynn hinne ozonlag som setter rammene for vår felles atmosfære. Her har menneskeartens utbredelse og livsførsel gitt direkte konsekvenser, som selv om varierer i styrke og omfang, likefremt er en realitet vi alle nå er dømt til å måtte forholde oss til.

Giddens trekker i tillegg frem den forsterkede bruken av politisk makt som et trekk ved den moderne utvikling og som han mener de tidligste sosiologens grunnleggere feilet i å forutse. Men som han skriver:

« I kjølevannet av fascismens vekst, Holocaust, stalinismen og andre episoder i det 20 århundres historie, kan vi se at modernitetens institusjonelle parametere snarere rommer muligheter for totalitære utviklinger enn utelukker dem. (...) Totalitære regimer knytter politisk, militær og ideologisk makt tettere sammen enn hva som var mulig før fremveksten av moderne nasjonalstater» (Giddens, 1997, s.15)

Nå, 30 år etter Giddens gjorde disse analysene i *Modernitetens konsekvenser* (1990,1997), ser vi en verden som virker til å nettopp ha fulgt disse utviklingssporene; en større og større del av verdens land går i fra demokrati til mer totalitært styre. I skrivende stund har vårt nabolands diktator Putin invadert Ukraina, i Ungarn styrer Viktor Orbán og i USA ble som kjent demokratiets symbol Kongressen forsøkt styrtet etter Trumps «alternative fakta» om at han var den egentlige vinneren av valget. Her hjemme i Norge har koronamotstandsbevegelsen samlet seg i paroler som kommuniserer at de kjemper for demokratiet, men dette samtidig som «Fjern Erna» ropes fra høytalene. Mistillit mot *alt* som igjennom pandemien har blitt

presentert fra myndigheter og ms-media og en motstand mot det de mener er for sterk inngripende kontroll på individuell utfoldelse. Denne opposisjonen befinner seg for øvrig ikke i et vakuum, men er en del av den moderne utvikling, og kan settes inn i en større historisk overnasjonal kontekst.

Del IV

Med Mistilliten som felles identitet – *The cultic milieu*.

Det *cultic milieu* har opposisjon som sitt lim. Med en lang og innholdsrik historie her i Europa, som startet med esoterismen¹⁴ med røtter helt tilbake til den sene antikken, noe som Asprem og Dyrendal (2015) har hjulpet å belyse. Dette nettverksbaserte miljø inkluderer en potpurri samling av mennesker med ulike kulturelle erfaringsgrunnlag, som på tross av sin tilsynelatende rike diversitet, likevel, for dette formål, alle kunne regnes som å konstituere en enhet. Som det felles bindeledd for denne *gruppen* finner vi som nevnt at de alle innehar en posisjon som er avvikende i relasjon til det som til det som ansees som det ortodokse, etablerte og *mainstream*¹⁵ i det *samfunnet* det befinner seg i. Det kan være seg politiske, religiøse/spirituelle eller epistemologiske ideer. Campbell hadde selv mest fokus på det religiøse/spirituelle og nevner *mystisisme*¹⁶ som en slik avvikende ontologisk eller epistemologisk retning som eksempel på noe som kunne plasseres innenfor dette nettverk. Jeffrey Kaplan og Helene Lööw med sin utgivelse *The Cultic Milieu – Oppositional Subcultures in an Age of Globalization* (2002) bragte konseptet på nytt frem i bevisstheten i akademiske sirkler, men nå med et større fokus på motstanden mot den økende globaliseringen. Antiglobaliserings-bevegelsen fra årtusenskiftet, lik protestbevegelsene fra rundt 1960-70, besto av en *bricolage*¹⁷ av interesser og ideer, men som alle samlet seg i store demonstrasjoner i protest mot institusjoner som World Bank og World Trade Organization. Det som ofte overasket mange verdensledere var, som Kaplan og Lööw her skriver, ikke intensiteten på motstanden, men den veldige variasjonen, til tider bisarre, samlingen av ulike aktivister som ellers ville ha blitt ansett for å ha svært ulike standpunkt og lite til felles med hverandre, men nå formet *en* bevegelse. De store internasjonale institusjonene som ble ansett

¹⁴ Esoterisme omtales blant annet som en pågående og historisk kategori som dekker komplekse og varierte kulturelle utviklinger og fenomener (Asprem og Dyrendal, 2015)

¹⁵ Den emiske bruken; eks. «Mainstream media» og «Mainstream science».

¹⁶ *Mystikk* er ikke så mye en sosial organisering, men en vektlegging på personlige *mystiske* opplevelser av «the divine». Mystikken hadde personlig frihet og en innovervendt oppdagelse av egen bevissthet i fokus. (Kaplan og Lööw, 2002)

¹⁷ Claud-Lewi Strauss utviklet dette begrepet for å beskrive en prosess der en miks av ulike ideer former en ideologi. (Kaplan og Lööw, 2002)

som å tjene de store konserners interesser var hovedfokus under disse demonstrasjonene, og underliggende lå en kritikk av det kapitalistiske systemet (Kaplan og Löow, 2002). New-Age, konspirasjonsteorier, øko-aktivisme og høyre ekstreme ideologier som neo-nazisme er typiske eksempler på ideologier som har blitt inkludert innenfor studier på det cultic milieu i de senere år. Miljøet er som nevnt basert på å være i opposisjon. «The cultic milieu is a zone in which proscribed and/or forbidden knowledge is the coin of the realm, a place in which ideas, theories and speculations are to be found, exchanged, modified and, eventually, adopted or rejected by adherents of countless, primarily ephemeral groups whose leaders come and go and whose membership constitute a permanent class of seekers whose adherence to any particular leader og organization tends to be fleeting at best.» (Campbell i Kaplan, Löow, 2002, s.3). Ideene som opererer innenfor dette miljøet kan etter hvert komme til å regnes som *mainstream*, men som Kaplan og Löow her hevder, lenge før de kommer inn i bevisstheten til den mer ortodokse kulturen, vil disse ideene ha vært igjennom prosesser av debatt, reformuleringer, aksept eller avvisning innad i det cultic milieu. Den felles røde tråden som binder dem alle sammen er den delte avvisningen av de etablerte paradigmer, det ortodokse i det samfunnet de lever i. Variasjonen innad i dette miljøet kan som tidligere nevnt likevel være rikt, og selv om mange ikke vil adoptere hverandres holdepunkter, flyter likevel ideer lett innad. Dette var tilfellet når Campbell beskrev fenomenet i 1972, og har eksplodert med intensitet og utbredelse nå etter internetts utbredelse. Dermed, som Kaplan og Löow her poengterer; «(...) it is not only conceivable, but likely, that vast incompatible groups, belief systems, and individual adherents could (and do) materialize together (...)" (2002, s.6)

Det er likevel et viktig poeng at det er ikke nødvendigvis at disse ideene eller trosretningene faktisk *er* avvikende i alle sammenhenger, men at det er en *opplevelse* av å være avvikende eller i opposisjon, enten av de innad eller de utenfor det cultic milieu: «emic discourse of perceived heterodoxy in relation to a perceived set of authorities: epistemic, social, political, religious, or otherwise ...» (Whitesides, 2015, s.32)

En stråmannargumentasjon av for eksempel det vitenskapelige prosjekt, brukes gjerne som markedsføring av produkter som kommuniserer at de representerer antagonist. På samme måte kan influensere som sprer konspirasjonsteorier som The Great Reset gi uttrykk av å stille seg i opposisjon til *Big Business*, men være drevet av de samme markedskrefter. Dette er tendenser jeg på bakgrunn av min tid i felten etter hvert også skal diskutere. Moderniteten, kan som blant annet Giddens teorier argumenterer for, by på paradokser og motsetninger; og koronapandemien virker til å ha kunnet på mange områder frembragt disse tydeligere frem i lyset.

The cultic milieu får en ny vår.

Historien til denne typen nettverk er som nevnt lang, men der dens oppslutning kan gå i bølger. Med koronapandemien så det *cultic milieu* på mange måter en eksplosjon over store deler av den vestlige verden, tett sammenkoblet med høy aktivitet på internett som virket samlende over landegrenser og verdenshjørner. Vi kan snakke om *en* motstandsbevegelse (eller frihetsbevegelse som en benevnelse dem selv gjerne også benyttet) mot myndighetenes koronarestriksjoner og mot covid-vaksinen.¹⁸ Mitt fokus innen denne bevegelsen har som nevnt vært rettet mot Norge (men siden tett sammensmeltet med internasjonalt miljø har også miljøet i sin helhet vært del av bildet) og da spesielt konsentrert rundt det miljøet som ofte demonstrerte foran Stortinget. Disse demonstrasjonene startet under en organisasjon; *Stop lock-down NOW* men splittet seg etterhvert til to grupper; *Røde luer* og *Markering for Frihet*, med forgreininger i byer som Oslo, Trondheim, Bergen og Tromsø. Miljøet blir gjerne ansett som *en gruppe* (koronaskeptikerne) fra utenforstående, men innad er det likevel, som modellen til Barkun beskriver, en variert samling av individer og ideer, der det har foregått uenigheter og forhandlinger, men felles for dem alle er at de er i opposisjon til mange av de smitteverntiltakene som myndighetene igangsatte og opprettholdt under pandemien, samt til covid-vaksinene. Oppslutningen på de ulike gruppene på nettet har vært større enn oppmøte på demonstrasjonene. Jeg har ofte hørt blant dem uttrykt misnøye med hvor lite oppmøte det har vært på demonstrasjonene her i Norge sammenlignet med andre land som Tyskland og Storbritania. Gruppene holdt likevel en jevn aktivitet med demonstrasjoner foran Stortinget en rekke lørdager fra november 2020. I tillegg ble det arrangert mindre lignende arrangement i noen av de andre byene, blant annet i Tromsø. Fokuset hos appellantene på de demonstrasjonene jeg overvar i Oslo og Tromsø forekom seg noe ulikt. I Tromsø var innholdet i appellene mest rettet mot hva nedstigningene ville gi av negative konsekvenser for særlig de unge og de psykisk syke.¹⁹ I Oslo fant jeg også igjen dette innholdet, men i tillegg fant jeg her et nokså merkbart sterkere fokus på konspirasjonsteorier, og da spesielt den som ofte kalles *The Great Reset*. Denne teorien skal jeg komme nærmere tilbake til. Altså; ofte ansett som en gruppe «koronaskeptikerne» utad, men innad mer variert og også med endel interne splittelser og konflikt. Blant annet har denne uenigheten gått ut på om hvilken linje

¹⁸ Det varierer hva denne motstanden inneholder; noen er i mot kornavaksinen i sin helhet, andre imot vaksinetvang og andre igjen imot vaksinepass.

¹⁹ I gjennom samtaler jeg hadde med arrangørene i etterkant kom det frem at dette fokuset var bevisst for å kunne relatere seg til flest mulig.

man skal legge seg på; spre kjærlighet og gratis klemmer eller oppfordre til opprør; «for her har det skjedd et statskupp.» Det har også vært noen uenigheter innad i gruppen hvor sterkt konspirasjonsteorier faktisk bør kommuniseres og diskusjoner rundt representasjonen/beskrivelsene/assosiasjonen gruppen fikk med kategorien *høyreekstreme*. Bevegelsen i Norge er tett sammenkoblet/inspirert av en større global bevegelse som inkluderte store demonstrasjoner og høy aktivitet på nett, de globale demonstrasjonene gikk gjerne med navnet *World Wide Freedom Rallys*. Den norske bevegelsen bruker mye av den samme retorikken som jeg finner igjen i den større globale konteksten, men etter hva jeg har funnet; mindre QAnon-referanser enn USA, GB, Tyskland og Australia. Det har likevel kommet frem tydelige mønstre innad i miljøet som virker å forene individer med ulike bakgrunner både i inn og utland.

Mystikk og esoterisk tankegang og praksiser ansees, spesielt av Campbell selv, for å være en typisk markør, der også personlige, «spirituelle» opplevelser, og søken etter disse, er vanlige elementer innad dette miljø (Asprem og Dyrendal, 2015). Nettopp denne tendensen til å være *på søken*, gjerne med mål om spirituell tilfredsstillelse i møte med en sekularisert verden, var noe Campbell la vekt på i hans utarbeidelse av dette begrepet. Inspirert som han var av Max Webers *dis-enchantment teori* (Kaplan og Lööw, 2002).

Christopher Part Ridge bygger på Campbells ide om det cultic milieu med et nyttbegrep; *occulture* (Asprem og Dyrendal, 2015). Med dette legger han vekt på at kulturell eksperimentering, entreprenør aktivitet og konsum, som sammenblandes med populærkultur, har blitt et av dette miljøets tydeligste kjennetegn. «Particularly over the last few decades, the interplay between the cultic milieu and popular culture has facilitated an increasing mainstreaming, leading to the ordinariness of occulture (Partridge, “Ordinary”).» (Asprem og Dyrendal, 2015 s. 371)

Dette fenomenet stemmer godt overens også med denne motstandsbevegelsen de *covid-våkne*, både her i Norge, men også i global kontekst. Her var en stor representasjon av individer som søkte mot esoteriske, *spirituelle* og New-Age ideer og praksiser. Entreprenørvirksomhet i form av salg av diverse produkter (eks. helsekost og bøker) innad dette miljøet er svært utbredt, men også markedsaktivitet i form av å skape seg selv som en influenser, der reklamepenger tjenes via å få følgere til å følge med på det innholdet som spres (oppmerksomhetskapsitalisme)²⁰. Slike entreprenører har gjerne her fått rollen som autoriteter.

²⁰ Mer utdypende om dette siden.

Denne dynamikken, fortsetter Asprem og Dyrendal, inkluderer ifølge Partridge, også det han kaller *dark occulture*, der mørke konspirasjonsteorier om *de onde* som sammensverger seg mot *de gode* inngår. Den felles motstanden mot det etablerte, gjør videre at det skapes en felles gruppeidentitet og dermed et skille mellom *oss* og *dem* – til de på utsiden. Ideologiske eller religiøse/spirituelle standpunkt gjør i tillegg ofte til at dette skillet får en hierarkisk karakter, der *vi/oss* er de gode, de som har rett, og til og med kanskje spirituelt overlegne, mens *de andre* er de som tar feil, eller til og med de onde (Duymaer og Newcombe, 2008). Denne tendensen har jeg funnet gjeldene i inndelingen av gruppeidentiteter som mine informanter gjerne utførte, der dem selv var *de våkne*, og *de andre* var *de sovende* eller *troende*. Noen kategoriserte også *de andre* som *saueflokken*. En av mine informanter som hadde inntatt rollen som en slags leder for en noe hemmelige aksjonsgruppe, fortalte meg for øvrig at han hadde sagt til de andre i gruppa at de ikke fikk lov å kalle noen for sauer, siden det var en nedlatende ting å gjøre. Men skillet mellom *oss* og *de andre* var likevel i dette miljøet aktivt opprettholdt. Denne prosessen gikk my ut på å samle seg rundt et narrativ om hva *fienden* styrer med, eller hvilke løgner *de sovende* tror på.

«As perceived external orthodoxies become a common enemy for those in the milieu, cultic groups and systems that may otherwise differ starkly have a relatively high tolerance of each other, which allows individuals to search for suppressed truth among the diverse systems of rejected knowledge that are on offer.» (Asprem og Dyrendal, 2015, s. 218)

Og nettopp dette fenomenet har også kommet tydelig frem i korona-motstandsbevegelsen her i den vestlige verden; som ser ut til å ha samlet individer med tankegods fra for eksempel ytre venstre og ytre høyre. Men den tydeligste trenden de siste to årene, og den som også har vakt mest oppsikt, er likevel hvordan bevegelsen har forent individer som identifiserer seg/kan plasseres inn i de *spirituelle/esoteriske/New-Age/yoga-wellness/alternative*²¹ sirkler med individer eller grupperinger som innehar ideologi eller tankegods som kan plasseres langt utpå høyresiden i politikken. Utrykk som «cosmic right»²², «acid facism»²³ eller «nazi hippie»²⁴ er eksempler på uttrykk som har dukket opp i enkelte media for å beskrive, den for mange overraskende koblingen mellom disse grupperingene:

²¹ Jeg kommer til å vekle mellom bruk av disse ulike begrepene.

²² <https://novaramedia.com/2020/09/04/the-cosmic-right-is-on-the-rise-in-the-uk-the-left-must-fight-it-with-reason/>

²³ <https://www.versobooks.com/blogs/5117-acid-fascism-past-and-present-ties-between-occultism-and-the-far-right>

²⁴ <https://gen.medium.com/nazi-hippies-when-the-new-age-and-far-right-overlap-d1a6ddcd7be4>

“On Saturday 29 August, several thousand people rallied in London’s Trafalgar Square under the banner ‘Unite for Freedom’. What this vague slogan actually meant was not just opaque to passers-by but appeared to vary incoherently from one participant to another. That much was clear from the placards, banners, and T-shirts displaying an ugly melange of causes and beliefs, including anti-masker, 5G and anti-vax conspiracy theories, the *QAnon Trumpist meta-conspiracy* and even the British Union of Fascists. It was also the biggest expression so far of what I’d call the ‘cosmic right’, a growing, recent phenomenon in which new age, spiritual and wellness communities embrace far-right conspiracy theories.” (Keir Milburn, Noviamedia)

“Extreme right-wing views and the wellness community are not an obvious pairing, but ‘conspirituality’ is increasingly pervasive. How did it all become so toxic?»²⁵ (The Guardian)

Conspirituality

Begrepet *conspirituality* som journalisten her i sitatet over bruker, ble i akademisk sammenheng bragt på banen i 2011 i en artikkel skrevet av Charlotte Ward og David Voas (2011). De beskriver det de mener er et overaskende og nytt fenomen; nettopp sammenblandingen mellom New-Age²⁶ tenkning og konspirasjonsteorier. Denne påstanden ble argumentert imot av Dyrendal og Asprem i artikkelen *Conspirituality reconsidered* (2015) der de anser begrepet som fengende og kanskje også nyttig, men ikke som spesielt nytt eller overaskende, da det heller bør sees på som nettopp et resultat av strukturelle prosesser i det *cultic milieu* (Asprems og Dyrendal, 2015).

Conspirituality sitt fokus på *et skifte* er ifølge Ward og Voas en adaptasjon fra både New-Age (spirituell oppvåkning) og fra konspirasjonsteorier (der skjulte makteliter skal avdekkes). Det presenteres en historie om at menneskeheten er i ferd med å *våkne opp til sannheten og komme tilbake til dem vi virkelig er* (åndelige vesener med en uendelig kraft). *Vi skal se igjennom illusjonen og stå opp mot ignoranse og tyranni*. Et av hovedelementet i det nye paradigmeskiftet er at det må skje først og fremst igjennom en selvrealisering til et høyere og

²⁵ <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2021/oct/17/eva-wiseman-conspirituality-the-dark-side-of-wellness-how-it-all-got-so-toxic>

²⁶ Definisjonene av New Age er mange, men jeg skal her, fritt oversatt, ta med den laget av Ingvild Sælid Gilhus og Siv Ellen Kraft, *New Age in Norway* (2017):

- 1) En verdensomspennende diskurs, bestående av jevnt over gjenkjennelige men variert mengde av ideer og praksiser, som inkluderer egen-spiritualitet, holistiske perspektiver, selvbestemmelse, perrenialisme (ideen om at gamle kunnskapstradisjoner bør spres) og esoteriske dimensjoner.
- 2) Organisert i mindre grupper, nettverk og ulike arrangement og on-line forum, sosiale media.
- 3) Et relativt begrep, til en viss grad bestemt av de ulike nasjonale forutsetninger, som inkluderer den offisielle oppfattelsen av hva som er «ekte» religion, folkelige religiøse tradisjoner, skillelinjen mellom det religiøse og det sekulære, samt den hegemoniske diskurs som omhandler kunnskap/sannhet.

renere *selv* (ibid). Vi ser her hvorfor Matrix filmene som tidligere referert til, kan resonere så godt innad i denne gruppen. Men Matrix referansene og den felles diskurs om å ha *våknet opp* som jeg har funnet så ofte igjen i denne bevegelsen, er etter det jeg har observert, godt «hjulpel» på vei av sentrale autoriteter innad i det cultic milieu.

David Icke

I bokhyllen hos samtlige jeg har vært på hjemmebesøk til har funnet bøker av David Icke. Dette er også ofte personen de selv trekker frem som en av deres største inspiratorer i egen *oppvåkningsprosess* – Britiske Icke kan anees som en av de to mest kjente konspirasjonsteoretikerne (den andre være seg amerikaneren Alex Jones fra Info Wars), og har gitt ut en rekke bøker og annet materiale fra helt tilbake til tidlig nittitallet. Her er hvordan han presenteres hos kanalen gaiaTV:

«Escape the Matrix with David Icke: You cannot escape the matrix unless you know you are in it. Join David Icke as he unravels the nature of reality that we have been taught to believe is truth, through a lifetime of deep programming. For the past 30 years, he has been compiling information across a vast range of subjects and connecting them in a way which gives us a clear picture of reality. By connecting the dots between major world events, he provides us a clearer picture of our reality. (...) learn how we have been led to believe in this illusion, and the ways we can shift our perception to finally be free from this control” Gaia TV.com

Icke blander sammen sin egen tolkning av biter av østlige visdomstradisjoner, andre gamle tradisjoner som gnostisisme, nevro-vitenskap, og kvantefysikk for å vise at – *verden er ikke slik du tror den er*. Men i motsetning til den kunnskapen han bygger opp sin teori på, så hevder han blant annet i boken *Perceptions of a Renegade Mind* (2021) at vi lever i en illusjon som et resultat av at sannheten gjemmes bort fra oss igjennom en stor konspirasjon utført av det han kaller *The Global Cult*. Dette er psykopatiske manipulatorer hevder han, et globalt nettverk av satanistiske hemmelige *societies* og semi-hemmelige grupper som dikterer hvor vår verden skal gå, ved hjelp av styresmakter, store selskaper og autoriteter av alle slag (utdanningssystem, *mainstream* media og *mainstream* vitenskap- som han kaller det, rettssystemet og banksystem er eksempler på hva som inngår her.) Agendaen skal visstnok være å gjøre hele verdens befolkning til slaver under et globalt diktatur samt fortsette å undertrykke den skjulte kunnskapen om «the nature of reality and life itself» (Icke, 2021, s. 227). Han mener *The Cult* igjen er kontrollert av en mørk og ond kraft; *Archon*, og der kunnskapen om denne kraften har han funnet gå igjen i de fleste urgamle tradisjoner og

religioner. Han presenterer at denne kraften kan ta nærmest menneskelig form og at her foregår en kamp mellom ondt og godt, mørke og lys, og der de onde løgnaktig presenterer seg som de gode (ibid).

«Archons posing as humans have a particular hybrid information field, part human, part Archon, (the ancient 'demigods') which processes information in a way that manifests behavior to match their psychopathic evil, lack of empathy and compassion. (...) Cult bloodlines interbreed, be they royalty or dark suits, for this reason you have their obsession with incest. Intrebreeding with full blown humans would dilute the Archontic energy field that guarantees psychopathy in its representatives in the human realm.» (Icke, 2021, s.281)

Icke skriver videre at den vanlige ikke-menneskelige formen som Archons bruker (og her referer han til gnostisistene) er *serpentin*, en øgleform. Videre hevder han at kraften Archon er en inversjon av kjærlighetskraften, en kjærlighetskraft som stammer ut ifra realisasjonen av *oneness*, - *at vi alt er ett*:

«As we withdraw from the state of oneness we disconnect from its influence and things can get very unpleasant and very stupid. Archontic consciousness is at the extreme end of that. It has so disconnected from Oneness that it has become an inversion of unity and love, an inversion of everything, an inversion of life itself. Evil is appropriately live written backwards.» (Icke, 2021, s. 282)

Resultatet blir dermed hevder Icke, at The Cult; Archons inkarnerte, handler med ondskap og psykopati, med helt mangel på empati og kjærlighet. Hvordan ellers, skiver han; kan Bill Gates og resten av de archonske psykopatene utøve slik vold som vi for eksempel har vært vitne til nå med utrullingene av covid-vaksinen. Hvorfor har Zuckerberg og resten av eierne i Silicon Valley hensynsløst sensurert informasjon om den dødelige vaksinen, «nå vet du hvorfor» skriver Icke. «The Archonic mind doesn't give a shit. I personally think that Gates and major Cult insiders are a form of AI cyborgs that the Archons wants humans to become». (Icke, 2021, s.283)

Hvordan Icke mener at del av den onde planen til The Cult er å gjøre oss om til cyborgs er en sentral del av både hvordan han forklarer covid-agendaen og The Great Reset. Han bruker Matrix analogien til å vise hvordan vi, som i filmen, lever i et matrix-fengsel, fanget av troen på at våre fem sanser konstituerer virkeligheten. Verden er således delt inn i to, der alle autoriteter innen *mainstream* tilhører denne onde psykopatiske ikke-menneskelige kraft (eller er selv fanget inn i den gjennom frykt; som har en egen *energifrekvens* som er ment å virke lammende). Han gjør et poeng av at Google, YouTube og Facebook alle er ledet av 'jødiske'

CEOs og at Twitter er ledet av «ultra-zionist hedge-fund shark Paul Singer»²⁷. På den andre siden påberoper han seg å inneha en filosofi av *Oneness*; - at alt er ett, og at The Cult på motsatt side jobber for en fragmentering a verden. Han trekker frem eksempler som kampen for trans-personers rettigheter som å være en slik del av den onde planen, der allerede inndelte identiteter skal deles opp i ennå mindre fragmenter.

«The very sense of Oneness makes the judgement of people by their body-type, colour or sexuality utterly ridiculous and confirms that racism has no understanding of reality (including anti-white racism). Yet despite my perception of the life, Cult agents and fast asleep Wokers label me racist to discredit my information while they are themselves phenomenally racist and sexist. All they see is race and sexuality and they judge people as good or bad, demons or untouchables, by their race and sexuality. (...) The last thing the Cult wants is unity.” (Icke, 2021, s. 266)

Vi ser her hvordan Icke påker at siden han selv innehar filosofien at alt er ett (*Oneness*), vil enhver anklage frembragt av Cult-agenter eller sovende *Wokers*²⁸; om at han fremmer rasisme, være malplassert. At disse som utøver denne stemplingen for å diskreditere hans informasjon, mens det er de selv som er rasister og sexister og deler folk opp i god og ond, demoner eller urørlige. En slik selvmotsigende uttalelse som Icke her kommer med, virker å være en gjenganger i hans utgivelser. Jeg har ikke hittil funnet han selv kommentere på denne selvmotsigelsen, men jeg legger merke til han ved å bruke ideen om *inversjon*; (eks. inversjonen av *oneness*, inversjonen av jødedommen) ser ut til å selv mene han kommer seg unna denne selvmotsigelsen. Det virker for øvrig å resultere i at alle som er uenige med hans ideer om virkeligheten er Cult agenter, og dermed hører den Archonske bevissthet, som da er det motsatte av den gode, kraften av kjærlighet og dermed representerer det onde.

Every thought and emotion is broadcast as a frequency unique to that thought and emotion. Feelings of joy, love empathy and compassion, are high quick frequencies while fear, depression, anxiety, suffering and hate are low, slow dense frequencies. Which kind do you think Archontic consciousness can connect with and absorb?” (Icke, 2021, s. 284)

Icke går videre til å forklare hvordan The Cult medlemmer trenger å skaffe seg energi (siden de selv opererer på så lav energifrekvens) og bruker ofte da gjerne blodet til terroriserte barn, da det innehar adrenalin som kan brukes til dette formål. Pedofili er en annen måte

²⁷ Icke mener mener han er feilaktig stemplet som anti-semitist siden de jødene og zionistene han snakker om er *inversjoner* av ordinær jødedom, og faktisk stiller seg i opposisjon mot jødene.

²⁸ *Woke*; satt i sammenheng med det som ofte omtales som venstresidens *culture-wars* (USA).

kultmedlemmene tilegner seg høy frekvens energi på hevder Icke. Dette er ideer vi finner igjen også i QAnon teorien (ibid).

Icke har siden koronapandemien kommet med mange detaljerte forklaringer på hva han mener den innebærer (eks at viruset er oppdiktet, vaksinen er ment for å skade, drepe samt injisere oss med mikro-chips, munnbind er for å hindre oss i få nok oksygentilførsel) Han kommer i tillegg med detaljerte beskrivelser av Klaus Schwab og World Economic Forum, som han mener er *Cult-agenter* som jobber for å gjennomføre den onde planen tidligere beskrevet. Jeg kommer tilbake til dette. Icke mener selv han hadde sin «colossal» (2021, s.301) spirituelle oppvåkning en dag 1990 og i 1991, der han skjønnte hvordan verden *virkelig henger sammen*, og der han siden den gang innehar en spesiell tilgang til denne skjulte kunnskapen.

Stigmatisert og undertrykt kunnskap

Felleskapet innenfor det cultic milieu er, som allerede beskrevet, basert på en felles mistillit til det etablerte; religiøst/spirituelt, politisk og epistemologisk. Dette innebærer at der eksisterer en samling rundt det Hanegraaff har kalt *avvist kunnskap* (rejected knowledge) (Asprem og Dyrendal, 2020); ideer og meninger i opposisjon med det som er ansett som det ortodokse. *Alternativ* medisin og ulike former for *healing* som ikke er akseptert som legitim i det vestlige medisinske paradigme er gode eksempler på dette. Mikael Barkun *A Culture of Conspiracy* (2013) kom med et ytterligere bidrag til dette konseptet med et tydeligere fokus på konspirasjonsteorier, med det han kalte *påstander om stigmatisert kunnskap* (stigmatized knowledge claims).

«By stigmatized knowledge, I mean knowledge claims that have been ignored or rejected by those institutions we rely upon to validate such claims.¹ These institutions include (although they are not limited to) universities, the medical and scientific communities, government agencies, major mainstream media (...)" (Barkun, 2015, s.115)

De som tror på en form for stigmatisert kunnskap, har ofte en tendens til å tro eller sympatisere med også andre former for stigmatisert kunnskap (Barkun, 2013). Barkun mener videre at man kan dele stigmatisert kunnskap inn i ulike varianter, men det er likevel det han kaller *undertrykt kunnskap* (*surpressed knowledge*) (2015) som ofte likevel dominerer, da det som regel vil overskygge de andre variantene. Undertrykt kunnskap (eller påstanden om undertrykt kunnskap) er når det antas at fordi deres egne ideer om kunnskap er i konflikt med det etablerte kunnskapparadigme, vil de som sitter med makta til å definere dette ortodokse

kunnskapsparadigme gjøre det de kan for å undertrykke den avvikende. Dette ut av egen selv-interesse eller av direkte onde motiver. Konsekvensen blir ofte dermed at all kunnskap som blir avvist av de gjeldene kunnskap autoriteter, blir årsaks forklart med konspiratoriske forklaringsmodeller (Asprem og Dyrendal, 2020).

Disse faktorene; stigmatisert og undertrykt kunnskap (eller påstanden om det) fungerer som sterkt samlende for denne bevegelsen. Alternative behandlingsmåter som påstås å være effektive i behandlingen eller forebyggingen av Covid-19 ble spredt i stort omfang kort tid etter lock-down var et faktum. Eksempler her var påstander om vitamin C og Sink som skulle ha en slik effekt. Et annet eksempel jeg her vil trekke frem er boken «*The Contagion Myth – Why Viruses (including «Coronavirus» Are Not the cause of Disease*» (2020) som er skrevet av en ex-lege Thomas Cowan og en «kostekspert» Sally Faloon Morell. I mars 2020, rett før boken ble gitt ut, hadde Cowan gått viralt på Youtube med en video der han fortalte at 5G-stråling var den egentlige årsaken til Covid-19 symptomer. Dette er også et av hovedbudskapene i boken, samt påstanden om at Corona viruset egentlig ikke finnes, (at virus og bakterier på generell basis ikke egentlig kan påvises), men at det er forurensingen i våre omgivelser som gjør oss syke. I tillegg til 5G stråling, mener han for eksempel at oksygenmangel i vannet og prosessert mat er den egentlige grunnen til sykdom, ikke smitte av en mikroorganisme. I tillegg tar han opp *negative* tanker og følelser som en sykdomsårsak:

«(...) If we don't explore the nature of the mind and come to a realistic understanding of how the mind operates, we will fail to understand the concept of contagion in general and the experience of Covid-19 in particular. This is because fear, hatred and lies are key components of the phenomena we call sickness.» (Cowan og Morell, 2020, ch.11)

Videre hevder han at disse negative emosjonene og oppførselene (frykt, hat og løgn) ser ut til å være «smittsomme» og at de eksisterer i verden i rekordstore nivåer i disse dager (ibid). Selv om hans videoer etter hvert ble fjernet fra Youtube i deres forsøk på å bekjempe misinformasjon, ble boken likevel en bestselger på Amazon som jeg også fant igjen hos mange i denne bevegelsen, i tillegg promotert hyppig på de ulike demonstrasjoner jeg overvar. Den ble etter hvert også oversatt til norsk av en privatperson etter en pengeinnsamling innad i miljøet. Spesielt ideen om 5G, viste seg å bli svært standhaftig, det samme gjaldt ideen om *frykt* som en sykdomsårsak for enkeltindivider, men også på samfunnsnivå. Disse to elementene vil jeg likevel argumentere for hører sammen i et større bilde; som jeg vil utdype nærmere i disse sporene «The Great Reset.» og «Frihet fremfor

Frykt». Cowan har siden måtte gi ifra seg sin legelicens men operer nå ut ifra sin hjemmeside der han tilbyr «holistisk helsehjelp» og salg av en rekke helsekost-produkter. Dette er utdrag fra hans bio:

“ His messages of health freedom and personal autonomy have resonated with millions of people around the world. Dr. Cowan challenges conventional medicine to explore health and wellness in holistic terms, seeking to provide a collaborative forum for the exchange of knowledge, products and practices that enable us to forge a new world together, governed by truth.”

(<https://drtomcowan.com/>)

Sammen med ideen om at alt dette er avvist kunnskap (fra vitenskap, helsemyndigheter etc.) ligger også ideen om at denne kunnskapen er bevisst undertrykt. Begrunnelsen for undertrykkelse har jeg sett variere noe etter hvem du spør. Det kan være ideen om at *naturlige* kosttilskudd som vitamin C og sink er avvist som virkningsfulle siden Big Pharma dermed ikke ville tjene penger på vaksinen. Og at skadevirkningene av 5G blir undertrykt for å kunne fortsette utbyggelsen av denne teknologien. For mange i denne bevegelsen forklares også disse påstandene om undertrykt kunnskap med konspirasjonsteorien *The Great reset*. Jeg kommer tilbake til dette. Alt dette er også påstander vi finner igjen i David Ickes bøker og videoer.

Sensur som *bevis* for undertrykkelse

4 mai 2020, ble filmen *Plandemic*²⁹ sluppet og spredt på alle sosiale media plattformer. Filmen ble skapt av Mikki Willis og presentere et narrativ om at spredningen av Covid-19 viruset var planlagt av en global elite med den hensikt og kontrollere verdens befolkning. De videre argumenterte for at vaksiner var svært skadelige og at bruken av munnbind «aktiverer» viruset, samtidig som de forslø andre psydovitenskapelige behandlingsalternativer. Filmen spredte seg viralt. Det samme gjorde en tsunami av annen mis og desinformasjon omhandlende koronaviruset og vaksinen. Det var på denne tiden de største sosiale media plattformene begynte å forsøke å sensurere bort det de mente var mis/desinformasjon omhandlende covid-19 pandemien og konspirasjonsteoretisk innhold. I sammenheng med dette har det ofte vist seg at det som blir sensurert får en ennå høyere status innen det cultic

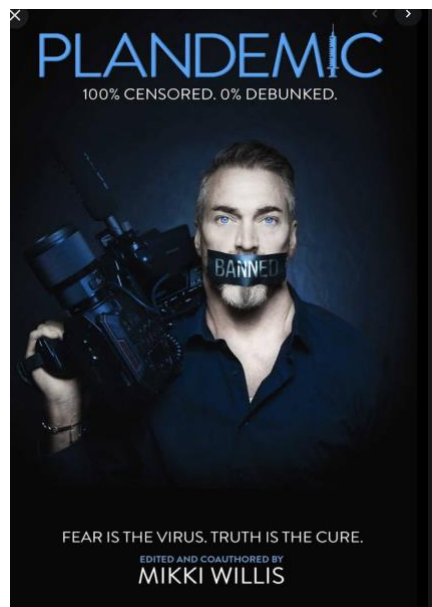
²⁹ <https://www.bitchute.com/video/IB3ijQuLkkUr/>

milieu, som *undertrykt* kunnskap. Noe som igjen resulterer i konspirasjonsteoretiske forklaringsmodeller.

Meg: Har du opplevd å bli sensurert?

Hun: «Jeg har jo en offentlig Facebook-profil. På den fikk jeg beskjed at jeg hadde delt falske nyheter og en advarsel om at profilen ville bli fjernet om jeg delte flere slike videoer. Men det var jo videoer med internasjonale leger, ikke konspirasjonsteorier med Trump! For eksempel Dolores Cahill. Hun er den mest sensurerte legen, hun har sagt så mye åpent. Om andre medisiner man kan ta. Som for eksempel vitamin C og sink. Jeg tror hun er ekspert på immunsystem. Så nå jeg er tatt for å spre falske nyheter, har det vært fra en lege!»³⁰

Vi ser her hvordan at «*hun er den mest sensurerte legen*» blir for henne en bekreftelse for at dette er *undertrykt kunnskap* og dermed den eksperten hun velger å høre på.³¹ Hun gjør også et poeng av at dette ikke er konspirasjonsteorier med Trump (som hører til QAnon universet). At noe er sensurert har på mange måter blitt det nye gullstempelet innad i dette miljøet, dess mer sensurert, dess mer *undertrykt* fra det *mainstream*, og dess mer *sant* må det da være. Dette blir ofte brukt bevisst i markedsføring fra mange av entreprenørene i dette feltet. Et eksempel her kan vi se i markedsføringen av Plandemic, men middelet blir også hyppig brukt av autoriteter som og David Icke og J.P Sears.

³⁰ <https://www.irishcentral.com/news/dolores-cahill-joe-mccarron>

³¹ Legen hun referer til var tidligere professor i immunologi men er nå angivelig på rømmen etter å ikke ha møtt opp i retten for å møte ankalgelesene om brudd på smittervernloven. Hun har vært en kjent vaksinemotstander og vært svært aktiv under pandemien med å spre misinformasjon om dødelige bivirkninger.

Karakteristikken av det som blir båret frem og som samles rundt som undertrykt kunnskap blir ofte ansett av mine informanter å ha et mer holistisk og helhetlig syn på helse enn hva de mener FHI og WHO representerer. Jeg har ofte hørt utsagn som «*Det er så mange måter å forbedre immunforsvaret på, og hvorfor er det ikke mer snakk om det?*» Dette har, i følge Campbell, vært et trekk med det cultic milieu helt siden opplysningstiden, da det gjøres opprør mot det de mener er den vestlige vitenskapens paradigme; et fragmentert og mekanisk syn på mennesket og naturen. Jeg kommer mer tilbake med en diskusjon av dette siden, men vi ser her hvordan det resonerer med både Icke og Cowan. Jeg må for øvrig poengtere at selv om det påstås at kunnskap er avvist, stigmatisert eller undertrykt, så betyr ikke det at det nødvendigvis er det. *Terrain theory* har for eksempel lenge vært en del av moderne virologi; der man er oppmerksom på at andre faktorer enn selve viruset også har en effekt når det kommer til infeksjon og sykdom.³² I boken til Cowan gir han et bilde av den etablerte vitenskapen, som at den ikke tar slike teorier med i betraktning. En slik *stråmannargumentasjon* har jeg funnet som et svært utbredt fenomen innad i dette miljøet.

Mainstreaming the fringe.

Bruken av begrepet *stigmatisert kunnskap* har etter hvert utviklet seg til å bli mer problematisk hevder Barkun (Barkun, 2015). Det som før lett kunne ansees som å være på utsiden, har nå begynt å sammenblande seg mer med det mainstream. Han mener dette har flere årsaker; fremveksten av sosiale media, en generell økende mistillit til autoritære institusjoner, og spredningen av mer esoterisk innhold i populær kultur (ibid). Jeg vil legge til her fremveksten av Yoga, helsekost, *mindfulness* og *wellness* som en industri, som gjerne nokså paradoksalt markedsfører seg, som jeg så vidt har vært inne på, ved å stille seg som motsatser til vestlige paradigmer.

Barkun legger på sin side mest vekt på spredningen av ideer som konspirasjonsteorier i denne sammenhengen; hvordan de tidligere stort sett var begrenset til å eksistere for de spesielt interesserte, og i de mest alternative bøker og magasiner. De var som regel ekskludert fra ms-media og akademisk diskurs. Der var en nokså klar linje mener han, på hva som var ansett konspirasjonsteori og hva som ikke var det, en linje som var opprettholdt av «gatekeepers» som de ulike redaktører i aviser og TV. Men dette forandret seg nokså dramatisk fra begynnelsen av 90 tallet, da grensen på hva som var *mainstream* og *alternativ* media begynte å viskes ut. Internettet la til rette for en rekke nye informasjonsplattformer, gjerne av den

³² Takk til v dr. philos., professor i virologi og i genøkologi; Terje Ingemar Traavik for dette innspill.

typen der enkeltpersoner uten særlig mye hindringer, kunne spre sine budskap, og uten noe av den filtreringen som hadde vært mer vanlig hos mer etablerte mediainstitusjoner (Barkun, 2015). Vi har for øvrig nå fått en ny type gatekeepers; de som avgjør hva som skal sensureres bort fra sosiale media samt de flere organ med *fakta sjekkere* som har oppstått den siste tiden. Likevel, å bombardere sosiale media med *posts* øker sjansen for at de blir av brukerne oppfattet som sanne; *pseudobekreftelse* (om man har lest noe flere ganger, er det større sannsynlighet at vi oppfatter innholdet som sant). Det har i tillegg vært en økende trend med at ms-media trykker saker som har fått stor oppmerksomhet på sos-media, uten at disse sakene må igjennom vanlig journalistisk kildekritikk (Barkun, 2015).

“All of this suggests that as the fringe seeps more and more into the mainstream, with stigmatized knowledge becoming “cleansed” of its stigmas, we may face a more dangerously volatile and polarized politics.” (Barkun, 2015, s.119)

Det er da mitt inntrykk (og en rekke andres), at dette fenomenet *mainstreaming the fringe* har økt betraktelig i omfang etter pandemien startet. JP Sears utvikling; fra å være en selvhjelpsguru til å bli en fullblods spredder av konspirasjonsteorier, til et stadig økende publikum igjennom de to siste år gir oss et godt eksempel på dette. Verdens mest kjente podcast-host Joe Rogan er et annet eksempel, som selv om er langt fra like ekstrem som Sears så har han fungert som en plattform for personer med et konspiratorisk verdenssyn. Han appellerer til et publikum som ikke like enkelt kan plasseres inn i cultic milieu, men identifiserer seg som *kritiske tenkere*. Tendensen her at han ofte ender opp med å være kritisk til alt som kommer fra det mainstream men ukritisk til *cherry picked* innhold. Joe Rogan må likevel kunne ansees som mer mainstream enn mainstream med sine millioner av lyttere, som gjerne overgår antall lesere til de fleste ms-media. Men den mest åpenbare personen å trekke frem her når det kommer til det å gjøre konspirasjonsteorier mainstream, vil likevel være Donald Trump. Som en tilhenger av «alternative fakta», spredningen av «The birther theory»,³³ hans hyppige gjesteopptredener på Alex Jones Infowars, hans positive referanser til QAnon og spredningen av ideen om at valget han tapte var stjålet, er eksempler på hvordan han har gjort konspirasjonsteorier til en stor del av amerikansk politikk. Dette med å spre konspirasjonsteorier som politisk propaganda er likevel intet nytt fenomen. I masteravhandlingen til Mikal Shaffer, University of Colorado (2015) samt i forskningen til William H. Westermeyer (2020) kommer det frem hvordan den amerikanske Tea-party

³³ Konsp-teorien om at Obama ikke var født i Amerika og dermed ikke burde kunne være president.

bevegelsen og det republikanske parti, i tett samarbeid med tenketanker som John Birch society (som Trump har sterke bånd til og som er blant annet er finansiert av store amerikanske oljeselskaper som Exxon Mobil), Heartlands Institute³⁴ og igjennom kanaler som Fox News; aktivt har konstruert konspirasjonsteorier rundt FNs bærekrafts mål Agenda 21 (nå Agenda 2030), for å jobbe for å forby alle miljøfremmende tiltak. Her fra John Birch Societys egen hjemmeside:

“The United Nations, Deep State, and globalist elites do not just aspire to form a one-world government. They seek to take full control of the planet, including the economy, our country, our lives, and our children.

This master plan for technocratic and totalitarian control is found in the UN’s Agenda 21 and the newer and even more draconian [Agenda 2030](#). The aspects of life and society they seek to hijack are euphemistically outlined as “Sustainable Development Goals.” (jbs.org)

Shaffer mener bruken av konspirasjonsteorier som politisk verktøy i USA har blitt oversett av mye av samfunnsforskningen men har alltid vært en stor del av amerikansk politikk (Shaffer, 2015). Studier har også, kanskje ikke så overaskende vist at om en leder proklamerer for en konspirasjonsteori vil medlemmene av denne gruppen i særdeles høy grad følge hans eksempel (Simmons and Parsons, 2005). Og dette fører meg til neste poeng; konspirasjonsteorier *selger*, noe som Icke og Sears igjen er gode eksempler på. Som del av den fremvokste *oppmerksomhetsindustrien* forbundet med sosiale media, der individer kontinuerlig legger ut innhold for å fange opp og holde på oppmerksomheten til sine følgere. Slik genereres reklameinntekter for både personen som lager og sprer innholdet, men også for de sosiale media plattformene der dette foregår (Alegre, 2022). I sammenheng med mekanismer for *mainstreaming the fringe* må nevnes den markedsstyrte design for algoritmer på for eksempel Youtube og Facebook som forsøker å beholde brukeren flest mulig minutter eller timer på sin plattform, og dermed ofte sender ut gradvis mer radikalt innhold; - ofte i retning konspirasjonsteorier. Dette kommer jeg mer inn på siden.

³⁴ Justin Haskins blir nevnt fra nettavisen Washingtonmonthly som en av de ledende autoriteter for spredningen av konspirasjonen om The Great Reset i høyrevridd media, han er også editorial director for the Heartland Institute, en libertiansk politisk thinkthank grunnlagt i 1984 for å motkjempe vitenskap omhandlende global oppvarming. (wahingtonmonthly.com)

Kryssfertilisering

Det cultic milieu er et sammensurium av avviste ideer og praksiser og Campbell beskriver at også kommunikasjonen innenfor dette miljøet har en tendens til å være like flytende som innholdet som kommuniseres. Denne effekten, mener Campbell, styrkes av at miljøet mangler en ortodoks autoritet (Kaplan og Löow, 2002). Individuer kan dermed både svømme i, og bevege seg hurtig igjennom en hel rekke ideer og bevegelser som for de utenforstående kan oppfattes som ganske separate identiteter eller idesystemer. Dette gir da potensiale for kryssfertilisering av diskurser mellom grupperinger som egentlig ansees for å ligge ganske langt fra hverandre. Med denne sammenblandingen, kan nye kombinasjoner oppstå, men der innholdet likevel kan få en noe variert betydning mellom grupper og individ. Campbell beskriver diskursene som sammenblandes og deles som ofte karakterisert av å være «lånt», eller å være variasjoner eller improvisasjoner fra andre mer etablerte ideer fra filosofiske retninger eller politiske eller religiøse/spirituelle ideologier. Det betyr likevel ikke at denne improviseringen er tilfeldig. Noen elementer ser dessuten ut til å kryssfertiliseres mer hyppig enn andre, og danner klare mønstre (ibid). Ved å se nærmere på noen av disse mønstrene, som har oppstått hos de *covid-våkne*, håper jeg å demonstrere noen av de bakenforliggende tendenser til den mistilliten de kommuniserer. Jeg vil også her legge til at selv om miljøet mangler en ortodoks identitet finnes flere mindre autoriteter (eks. Icke og Sears) som likevel ser ut til å legge føringer på diskurs når det gjelder denne motstandsbevegelsen. De sporene jeg etter hvert kommer til å komme nærmere inn på: «Frihet fremfor frykt», «The Great reset» og «Sannheten finnes i hjertet» er alle eksempler på den diskursen og mønstre som har fungert nettopp som samlende for mange. Men også om hvordan det likevel eksisterer spenninger, splittelser og ulikheter innad i denne bevegelsen.

En vind mot høyre?

«I 2021 er man høyreekstrem om man takker nei til å være med på et vaksineforsøk.»

Også her hjemme i Norge har media gjort et poeng av at motstandsbevegelsen, og da spesielt demonstrasjonene foran Stortinget trakk mennesker med høyreekstreme holdninger.

«Tror pandemien er «forhåndsplanlagt»: vaksinemotstandere og nynazister på samme demonstrasjon i Oslo»
(Filter Media, 30.10.2020)

Mange som selv befinner seg i miljøet har for øvrig reagert med forskrekkelse og overraskelse over at de blir kategorisert inn i samme gruppe som ikke bare konspirasjonsteoretikere og vaksinemotstandere men også høyre-ekstreme og kjenner seg ikke igjen i bildet.

«Jeg demonstrerte for frihet, kjærlighet og for demokrati. Sammen med likesinnede er jeg mistenkeliggjort i media og kalt for nynazist, vaksinemotstander og konspirasjonsteoretiker. Dette vil jeg ha meg frabedt.»

Hvorfor *conspirativity* ofte blir omtalt som å kunne omhandle høyre-ekstreme tendenser, eller lene seg mot høyre-ideologisk tankegods er et spørsmål med mange nyanser. Der er gjerne en forskjell på å bli kategorisert inn i en gruppe eller å identifisere seg selv med denne samme gruppen, her kan det fort oppstå en ubalanse (Jenkins, 2014).

Men hva vil det si å være høyreekstrem? Ifølge Jupskås hos Stor Norske leksikon forbindes høyre-ekstreme gjerne med: «anti-demokratiske holdninger, rasisme, fremmedfiendtlighet, etnisk nasjonalisme, konspirasjonsteorier, autoritærisme – og i noen tilfeller også politisk vold» (Jupskås, 2022). Det er for øvrig en faglig uenighet om en hva som inngår i «ekstrem». Men at «høyreekstreme» er «høyreorienterte», er det visstnok en bred faglig enighet handler om «forsvar av etablert sosial ulikhet mellom grupper, som oftest mellom sin egen etniske gruppe eller «rase» og de som ikke tilhører denne gruppen eller «rasen». Uenigheten rundt «ekstrem» går mer ut på om det betyr at vold må inngå eller hvorvidt høyreekstreme er antidemokratiske. Den mest vanlige faglige tilnærmingen definerer høyreekstremisme som «en kombinasjon av antidemokratiske holdninger og et forsvar for sosial ulikhet» (ibid). Men forfatteren Jupskås mener på sin side denne definisjonen er basert på en «for snever forståelse av demokrati, hvor det å være anti-demokratisk handler mot motstand mot frie politiske valg. (...) En annen type tilnærming til høyre-ekstremisme blant forskere og i den offentlige debatten har en bredere forståelse av demokrati, hvor det antidemokratiske aspektet også handler om motstand mot liberaldemokratiske verdier som pluralisme og maktfordeling.» (Jupskås, 2022). Med denne videre definisjonen kan flere av de såkalte høyrepopulistiske partiene kunne inkluderes skriver Jupskås.

Dette er relevant for denne oppgaven av flere grunner. *Demokrati* er et nøkkelord hos denne motstands (eller frihets) bevegelsen. De kommuniserer at de «*kjemper for demokratiet*» og at koronarestriksjonene og vaksinepass er «*brudd på demokratiet*.» Det samme gjelder ofte i sammenheng med sensur av ytringer på sosiale media, der mange oppfatter det som knebling av ytringsfriheten og dermed har mange uttrykt at en slik knebling «*ikke hører hjemme i et demokrati*». Jeg tolker det dermed dit at den emiske bruken av begrepet demokrati som gjelder i denne sammenheng, går mer i denne retningen: en *rett til å bestemme selv*. Samt

retten til ubetinget ytringsfrihet. Dette er for øvrig en bruk som ikke går overens med noen versjon av de faglige definisjonene av begrepet.

Men med litt mer ettersyn mener disse likevel at makten nettopp ikke lengre er pluralistisk fordelt igjennom samfunnet, men sitter hos noen få, (eks Klaus Schwab, Bill Gates, Erna Solberg. Jeg skal komme tilbake med en nærmere forklaring). De mener at vi ikke lengre er frie mennesker, men at vi er fratatt vår autonomi og blitt forvandlet til et «*fordekt demokratisk diktatur*».

Angående «høyreekstrem» med betydningen; «forsvarer av sosial ulikhet», så resonerer også dette dårlig hos de fleste av mine informanter. Motivasjonen de har kommunisert for å delta på demonstrasjonene har tvert imot vært å stille opp for dem de mener lider mest under nedstigningene. I tillegg har frykten for et segregert samfunn ved eventuelt innføring av vaksinepass hvert en av hoved kampsakene.

«Masse gode krefter ute å kjøre. Aldri møtt så mange frihetselskende folk. NRK sier vi er høyre-ekstreme krefter. – men ikke gjort noe annet enn å tru på det gode i oss.»

«Jeg deltok i denne demonstrasjonen, og jeg finner meg rett og slett ikke i å bli omtalt slik (...) Jeg kjemper for at barn og unge skal overleve dette og ha en framtid, jeg kjemper for at vi skal tenke selvstendig. Jeg kjemper for at godhet og kjærlighet – og ikke frykt – skal herske mellom mennesker, og være retningsgivende for hvordan vi innretter våre samfunn. Det virker for meg som om John Færseth stempler meg og oss for at dette budskapet ikke skal nå ut til dem som leser Avisa Oslo og andre publikasjoner der han skriver lignende ting. Det han sier er dypt urettferdig, ja, det nærmer seg sjikane!» (tilsvar fra en kvinne til en artikkel som sto på trykk i Avisa Oslo der journalist John Færseth³⁵beskrev hans inntrykk av disse demonstrasjonene som han hadde overvært, der han blant annet skrev at; det fantes flere til stede med høyreekstreme holdninger og ville konspirasjonsteoretiske budskap.)³⁶

Reaksjonen er interessant av flere grunner; Færseth beskrev ikke at alle på demonstrasjonene var høyreekstreme eller konspirasjonsteoretikere, men at *det var flere der som var det.* Tilsva

³⁵ <https://www.ao.no/konspirasjons-ekspert-om-korona-demonstrasjonene-budskapet-blir-bare-villere-og-villere/s/5-128-68809>

³⁶ <https://www.ao.no/jeg-er-verken-hoyreekstrem-rasist-jodehater-eller-konspirasjonsteoretiker/o/5-128-69321>

blant mine informanter til media har likevel ofte vært «her er ingen høyre-ekstreme». Jeg har selv observert og vært i kontakt med mennesker som kan kategoriseres som høyreekstreme på de demonstrasjonene jeg overvar. Det har foregått diskusjoner inne på Facebook-gruppen Røde Luer om det er greit å forene seg med høyreekstreme om man kjemper for samme sak. Virker å være noen ulike synspunkt på dette, noen mente at representasjon av høyre politisk budskap bør unngås for å ikke skremme folk unna, eller for å holde demonstrasjonene mer saklig, mot nedstenging og vaksinepass. Der var også en diskusjon innad i gruppen der et medlem kritiserte arrangøren for å ikke sjekke grundigere hva enkelte av de som holdt appell sto for (siden han kom med antisemittistiske referanser). Andre igjen, mente det ikke burde være et problem (eller gjøres til et problem) at det er høyre-ekstreme til stede, demonstrasjonene foregår i et offentlig rom ble det sagt, og det bør være lov for alle å delta.

Likevel, et annet element som har blitt synlig for meg igjennom dette arbeidet, er hvordan flere som ikke identifiserer seg som noen som innehar høyre-ideologisk tankegods, likevel kan plasseres der (merk: høyre-ideologisk vs. høyreekstrem). Dette gjelder spesielt de som sier de ikke bryr seg om politikk, at de er apolitiske. Likevel kjemper de for individuell frihet som den høyeste verdi, de benytter retorikk og slagord som kan se ut til å stamme fra den amerikanske Tea party bevegelsen, samt det republikanske parti.³⁷ Og de fremmer konspirasjonsteorien omhandlende Agenda 21/2030 som er spredt igjennom John Birch Society og kjemper for fri markedskapitalisme for å nevne noe. I tillegg er QAnon teorien hos mange sterkt representert, som er et direkte angrep på det demokratiske parti, Hillary Clinton spesielt, og der Donald Trump blir fremmet som den stor frelser. Jeg har tidligere nevnt en av mine informanter (han med vikinge-sveisen) som fortalte meg på vårt første møte, at han ikke brydde seg om politikk, at for han var dette en *spirituell kamp*. På vårt andre møte kunne han likevel fortelle at han hadde vært i kontakt med partiet Alliansens *åndelige leder*, hvorpå han vurderte å melde seg inn i partiet. Det kan på meg se ut som om mange i dette miljøet har blitt høyrepolitiske uten selv å være klar over det.

Men det er ikke bare kategorien *høyreekstrem* som byr på uenigheter. Vi har så vidt sett hvordan også det å bli stemplet eller satt i samme kategori som en konspirasjonsteoretiker vekker reaksjoner.

³⁷ Westermeyer, W.H., 2021. Freedom over Fear: Fundamentalism Populism and the Challenge of COVID-19. Open Anthropological Research, 1(1), pp.116–128.

«Er all samfunnskritikk konspirasjonsteori?»

Benevnelsen *konspirasjonsteori* eller *konspirasjonsteoretiker* er to særdeles ladete kategorier, og bruken av dem kan variere noe etter hvem du spør, noe som også kan se ut til å resultere i en del forvirring. Den enkleste rett-frem definisjonen vil være at en konspirasjonsteori er en teori om at det er noen som konspirerer, altså inngått en sammensvergelse. En konspirasjonsteoretiker vil da være en som fremlegger en slik teori. Men bruken av ordet har likevel ofte en videre betydning. Som Michael Barkun (2015) poengterer; “Conspiracy theories are not the same as conspiracies. Conspiracies are actual covert plots, planned and/or carried out by two or more persons. Conspiracy theories, on the other hand, are intellectual constructs. They are modes of thinking, templates imposed upon the world to give the appearance of order to events.” Og her definert hos Store Norske leksikon ved Asbjørn Dyrendal: «Konspirasjonsteori er en forklaringsmodell som går ut på at ting som er galt i verden skyldes at mektige grupper i hemmelighet sammensverger seg for å fremme sin egen, skjulte agenda. Konspirasjonsteori er en nedsettende betegnelse som brukes for å signalisere at forklaringen er beheftet med logiske feil og problematisk omgang med fakta.» (Dyrendal, 2022). Eksempel på en slik logisk feil er *petitio principii*; sirkulære sluttsetninger; at mangelen på konkrete bevis brukes som et argument at teorien er sann. En annen vanlig logisk ugyldig argumentasjon er *irrelevant ad hominem*; enhver som kommer med motbevis blir regnet som en del av sammensvergelsen, og dermed automatisk avvist (Dyrendal, 2022). Den som blir opplyst som den første som brakte begrepet på banen lik det nå defineres hos Dyrendal hos Store Norske leksikon er Karl Popper for å belyse en type tenkemåte han så på som skadelig for samfunnet, der «If the narrative requires the conspiring agents to have god-like abilities to produce effects in the world, while leaving behind obscure traces that only the narrator can decipher, it is certainly more likely to be viewed as a conspiracy theory than if it is built on forensic evidence and presented as hypothetically plausible, and empirically testable, chain of events” (Robertson, Aspren: og Dyrendal, 2018, s. 25) Men Aspren, Dyrendal og Robertson legger også til at kontekst kan være en avgjørende faktor om hvorvidt et narrativ blir klassifisert som en konspirasjonsteori; om konspirasjonen er presentert som en kontra-narrativ til den allment aksepterte forklaringen av hendelsene, er det en større sjanse for at den blir kalt en konspirasjonsteori enn om narrative samsvarer med den offisielle historien (2018, s.25). Og det er vel også her vi støter på den største kilden til uenighet både innen akademia og for folk flest, der det setter spørsmålstegn ved at man automatisk kan gå ut ifra at kontra-narrativet er det usanne. Betydningen av konspirasjonsteori/teoretiker vil dermed avhenge av hvem som bruker begrepene og hvilke intensjoner de kommuniserer med.

Øyvind Strømmen kommer i sin bok *Giftpillen* (2021) med det poenget at konspirasjonsteorier egentlig ikke er teorier, men konspirasjonsanklager. Der enkeltindivider eller grupper blir anklaget for å være pådriverne i en ondskapsfull sammensvergelse. En saklig debatt vil falle bort når en konspirasjonsteori blir slengt på bordet, mener han; dette fordi oppbygningen til en konspirasjonsteori teori gjør at det aldri vil være konstruktivt å gå inn i debatten. Dessuten, siden ingen har lyst å bli stemplet som konspirasjonsteoretiker, vil mange unngå å ville diskutere denne underliggende samfunnskritikken, da de er redde for å bli satt i samme bås. (Strømmen, 2021)

Andre igjen, også hos deler av samfunnsvitenskapen,³⁸ retter heller fokuset sitt på at å stemple noe som en konspirasjonsteori kan skygge over en viktig samfunnskritikk som kan ligge i bunnen. Denne bruken legger som regel rett-frem definisjon som prinsipp og vektlegger at en slik kategorisering vil kunne anses som et maktovergrep ovenfor noen som taler det hegemoniske imot. De som selv får stempelet konspirasjonsteoretiker operer kanskje ikke så overaskende oftest også med denne betydningen; da de enten stiller seg overasket/sjokkerte over å bli satt inn i denne boksen.: «*Dere kaller dette en konspirasjonsteori, men det er jo fakta!*» eller ikke er overasket, men ser på det som et forsøk på knebling.

«Jeg er verken høyreekstrem, rasist, jødehater eller konspirasjonsteoretiker – hva nå det er. (...)Men jeg er imot nedstengningen av samfunnet som finner sted nå, den totale fornektelse av all tidligere kunnskap om helse, mot den skadelige bruken av maske og mot den farlige nye vaksineteknologien (MRna) Det må da vel være lov å mene det man vil uten å bli beskyldt for alt mulig rart!» (informant på demonstrasjon)

Jeg har funnet at denne misnøyen med å bli omtalt som konspirasjonsteoretiker opptrer selv om disse personene faktisk har et verdenssyn der de ser det meste i verden er konsekvensen av en konspirerende elite, og at narrative de presenterer er et kontranarrativ til den offisielle historien. Vi ser at å bli plassert i boksen konspirasjonsteoretiker oppleves feil siden de mener det er de som sitter med den faktiske sannheten. Det oppleves også særlig feil siden de innehar og bygger sin virkelighetsforståelse på en helt annen (mis)informasjon (*avvist eller undertrykt informasjon*). «*når jeg har blitt beskyldt for å spre misinformasjon så har det vært innhold fra kjente leger!*»

³⁸ Eks. Aupers, S. & Harambam, J., 2018. Rational Enchantments: Conspiracy Theory between Secular Scepticism and Spiritual Salvation. In *Handbook of Conspiracy Theory and Contemporary Religion*. Brill Handbooks on Contemporary Religion. pp. 48–69.

Enkelte andre er klar over at de enkelt kan plasseres i boksen, men anser det som nok et bevis på at de selv kommuniserer en sannhet som forsøkes presses tilbake i mørket. Enten bevisst fra media og politikere som ikke vil at sammensvergelsen skal bli avslørt eller mer ubevisst fra konforme medmennesker som er selv redde for å skille seg ut og stigmatiserer de som gjør det. Noen av dem bruker selv kategorien som selvidentifikasjon; «*Vi konspier er blitt de nye heksene*».

Bruken av begrepet ser da ut til å ha fått en betydning som at de anerkjenner seg selv som på utsiden av samfunnet, som en utbryter, «en som tør å gå imot strømmen», «en som går egne veier», «en som tenker kritisk». Flere i kommentarfeltet har også uttrykt at de nå er stolte av å få stempelet, «*hvis dette er det som vil si å være konspi, så er jeg stolt av det!*»

Jeg selv velger å i denne oppgaven ta i bruk dette begrepet som en sekkebetegnelse, uten bestemte verdiføringer.

Jeg har til nå sett på noen kjennetegn ved det cultic milieu, conspirluality (koblingen mellom spiritualitet og konspirasjonsteorier), og noen mekanismer for hvordan ideer opprettholdes og spres innad i dette miljøet. I tillegg til redegjørelsene og analyser fungerer dette som kontekst til en nærmere undersøkelse av spor i bevegelsen og særlig blant mine informanter på nett og IRL. Der mine informanter ofte kommuniserer at de kjemper for de svakeste i samfunnet, men hvordan det likevel virker å blåse en vind mot høyre, kanskje uten at mange i denne bevegelsen ikke selv er det bevist og at begrepet konspirasjonsteori er et ladet begrep med ulike betydninger etter som hvem som bruker det. Men jeg ser da på det som en antropologs oppgave å også forsøke å ta en titt *bakenfor*, med tre spor som for meg sto frem som spesielt tydelige i denne bevegelsen. Hva kan være noen av de årsakende virkninger for opposisjonen til det etablerte og for tendensen til å forklare koronapandemien med et konspirasjonsteoretisk verdenssyn. Og der moderniteten kan se ut til å sette rammer for en mistillit og et ubehag, som vi jeg skal argumenter for kan fremstå både som en konsekvens og pådriver innen denne samme moderniteten.

Første spor: «Frihet fremfor frykt»

«Dette er en kamp for frihet.

Vi kan velge å henge oss opp i diverse teorier om hva som skjer, kunnskap er alltid godt å ha – men det vil alltid være følelsen av urett som er den sterkeste driven. Vi er skapt med fri vilje, dette er vår natur, den frie viljens natur vil alltid ha en balansekamp med kontrollaspektet ved eksistensen vår.(...) Dette er en psykologisk krig – krig handler om momentum – så lenge overtallet er fanget i fryktpropagandaen og fortsetter å tro på det som mates dem, så fortsetter momentumet vi ser for øyeblikket. (...) De kreftene som ønsker å kontrollere oss vil aldri oppnå sitt mål, de ønsker en kontrollert virkelighet, men det er ikke vår virkelighets natur.(...). Forbli overbevist og forbli alltid den sterkeste og godeste i rommet – uansett hvor du er. Vær et eksempel ved å utstråle energien som er forsvunnet for så mange – vær håp»

(Post fra mann på Facebook-gruppen til Røde Luer)

Frihet fremfor frykt; første gang jeg ble oppmerksom på dette slagordet, var da det dukket opp en invitasjon til den første av demonstrasjonene jeg endte opp med å dra ned for å overvære, på Facebook-gruppen til motstandsbevegelsen mot koronarestriksjoner som kalte seg for Røde Luer. *Frihet og frykt* dikotomien har siden fulgt hele mitt arbeide siden det har blitt brukt hyppig og utbredt i denne bevegelsen både her hjemme i Norge, men også spesielt i land som USA, Storbritania, Tyskland, Australia, Canada og også langt flere enn her nevnt. Bevegelsen identifiserer gjerne seg selv som *frihetsbevegelsen*, og som *Frihetsforkjempere* eller *Freedom warriors*. *Freedom rallies* eller *Freedom convoys* har samlet (og fortsatt samler) store folkemengder og skapt kraftige opptøyer og kaotiske tilstander i land som Australia, Tyskland og nå senest i Canada. Her hjemme i Norge arrangeres det fremdeles slike demonstrasjoner, selv om alle koronarestriksjoner her i landet nå i skrivende stund (15 mars, 2022) er opphevet. (Det skal dog sies at oppmøtet her i landet den seneste tiden har vært mer beskjedent.)

Frihet fra risikominimering.

Når Norge *stengte ned* 12 mars, 2020; gikk beskjeden til befolkningen ut på at vi nå sto ovenfor den største krisen landet hadde sett siden krigstid. Omfattende smittevernstiltak ble satt i gang med øyeblikkelig virkning. Arbeidsplasser, skoler og fritidsaktiviteter stengte ned og folk ble bedt om å holde seg hjemme. Unntakstilstanden varte ikke i to uker som de første prediksjonene lød, men i to år. For mange her i Norge men også andre steder, var dette første

gang vi har fått beskjed om å innrette oss etter så sterke føringer på hvor man kan bevege seg og hvem man kan være sammen med. Styresmakter og media virket nokså samlet og klar i sin tale; «Bli med på den store dugnaden». Hvordan man møter livets ulike utfordringer varierer, fra person til person, fra utfordring til utfordring. Hvordan skal vi best leve våre liv og forme våre samfunn; trygge eller frie?

Professor i fysiologi ved UiO Kristian Gundersen utalte i en artikkel i NRK 26 januar i år³⁹ at; «*pandemien har avslørt et sikkerhetshysteri i det moderne samfunn*» Han sier videre at: «*Det er pussig hvordan pandemien har avdekket at sikkerhetstenkning trumfer alt annet. Dette er kanskje drevet fram av en ideologi om at vi må ta hensyn til de reddeste blant oss, og til et umettelig behov hos moderne ledere for å ha ryggen fri.*» Gundersen spør seg, «*Når skal vi ta sjansen? Når er risikoen liten nok?*» Han mener at en ekstrem føre var-tenkning har kommet til syne, særlig i helsedirektoratet. Ikke det at tiltak ikke var nødvendig, men intensiteten av tiltakene særlig etter at vaksinen kom har vært preget av en slags covid-eksepsjonalisme, der risiko for å bli smittet av covid har fått så mye større plass enn andre viktige områder av livet og av samfunnsorganiseringen: «*Det kan nok hende at noen litt nærsynte helsemyndigheter trenger hjelp til å se litt mer utenfor sykehusdøra. Og så må vi som ikke er av de aller reddeste også få et ord med i laget.*» Denne artikkelen ble også postet på Røde Luers Facebook gruppe.

Mange av mine informanter har slik uttrykt et ubehag ved å leve under det de anser som påtvunget trygghetspolitikk som går på bekostning av livsgleden. De rangerer fysisk sosialt samvær som en høyere verdi enn verdien av beskyttelsen for å bli syk. De har gitt uttrykk for at deres deltagelse i kampen mot koronarestriksjoner handler om å stå opp for livskvalitet fremfor kontroll og undertrykkelse av nettopp denne livskvaliteten, og at dette ikke bare gjelder for dem selv, men at de også tenker på livskvaliteten til særlig gamle og unge.

Med dette mener jeg vi kan se et eksempel på et opprør mot det Giddens kaller *sequestration of experience* (bortplassering/skjerming/overtagelse) av menneskelige opplevelser. Der et av modernitetens kjennetegn, mener han, er at stadig flere områder av livet som før ble ansett som personlige, er nå tatt over av det offentlige system. Slik har menneskets daglige sosiale liv (med mange unntak selvfølgelig) blitt distansert fra sin originale natur og dermed også separert fra opplevelser som bærer eksistensielle spørsmål og dilemma (Giddens, 1991). Med

³⁹ <https://www.nrk.no/ytring/de-reddeste-blant-oss-1.15825222>

Artikkelen ble siden også omtalt i Resett.no: <https://resett.no/2022/01/28/professor-kristian-gundersen-pandemien-har-avslort-et-sikkerhetshysteri-i-det-moderne-samfunn/>

«frihet fremfor frykt» kan dette dermed virke å være et oppgjør mot at et spørsmål om verdivalg; *frihet eller trygghet*, ble tatt på bakrommet, og overlatt til teknisk ekspertise. Her inngår et ubehag av å miste eierskap til det de anser som *naturlige prosesser*, som de mener ikke burde ligge under styresmaktens kontroll; som sosialt samvær, intimitet, men også sykdom og død. Siden i vår moderne verden det institusjonelle har tatt over mye av denne funksjonen kan resultatet være et liv som føles tomt og meningsløst, mener Giddens. En følelse av umyndiggjøring ved å bli hindret fra livets store samtaler og diskusjoner, men ble i stedet presentert fra politikere, helsemyndigheter og media mer som et allerede ferdigstilt narrativ, om et produkt; - Den store dugnaden.

Men moderniteten er også her to-sidet, for på samme tid som private sfærer har gått over til å bli tilhørende det offentlige, så har individet likevel større plass enn før. Ønsket om behovet om individuell frihet kan dermed også settes i sammenheng med senmodernitetens tendens om at individet vil *finne seg selv*, selvrealisering og identitetsprosjekt. Slike motsetninger er også et av modernitetens karakteristika i følge flere av dens tenkere. Her hos Nietzsche (Som Marshall Berman refererer til i *All that is solid melts into air* (1982): «Modern mankind found itself in the midst of a great absence and emptiness of values and yet, at the same time, a remarkable abundance of possibilities.» (Berman, 1982, s.21) Dette er i tråd med Giddens tanker om at de store verdispørsmål er tatt bort, mens vi virker å samtidig være nærmest dømt til å velge hvem vi skal være og hvilken *livstil* vi skal inneha (Giddens, 1991).

Slik kan «frihet» både bety, frihet fra offentlig kontroll over det som virker å bli ansett som mer hellig; sosialt samvær med andre, men også egen kropp. Naturlige, spontane prosesser i motsetning til det som blir ansett som *tukling med naturen*; kontroll fra ekspertsystemer som de ikke har tillitt til. Der tilliten er brutt igjennom bevisstheten om at Jagannath-vogna er ute av kontroll. I tillegg, ved modernitetens spesialisering av ekspertområder; ved å fokusere mer intenst på et felt, blir områdene rundt automatisk mer ufokusert. Spesialiseringen gir med andre ord en bedre risikoanalyse av det som skjer innenfor sitt felt men ofte med en mindre tilstrekkelig risikoanalyse av det utenfor (Giddens, 1991). Mine informanter har ofte uttrykt en misnøye med at helsemyndighetene har et for snevert fokus hva helse angår. De savner en mer holistisk tilnærming, «*at noen litt nærsynte helsemyndigheter trenger hjelp til å se litt mer utenfor sykehusdøra*». Og de virker heller ikke å stole på at staten vet hva som er *det gode liv*.

På mitt spørsmål om de ikke tenker at smitten kan spre seg og at mange av de svakeste og sykeste da kan komme til å dø, har svaret jevnt over vært at: «*nedstengingene er mye farligere*

enn viruset», «smittetallene ikke gir noen riktig bilde av risikoen for død, at PCR testen ikke kan stoles på og at dødstallene vi hører rapportert fra ulike deler av verden via ms-media er falske, at dødstallene egentlig skyldes de negative effektene av nedstenginger, heller enn covid – og dessuten er ikke covid farligere enn en vanlig influensa.».⁴⁰ Det vil ikke være hverken i min makt eller min hensikt å være en dommer for hva som vil kunne ansees som legitim eller som mis eller desinformasjon i hvert enkelt av eksemplene jeg kommer med eller tilfellene jeg beskriver. Men at det florerer såpass store mengder ulik (mis)informasjon som brukes som argument til å, for eksempel besvare spørsmålet mitt angående risikoen ved smittespredning, kan man se for seg at en debatt som går på vektleggingen av verdier; frihet eller trygghet, har vært vanskelig å få til på en konstruktiv måte. Vi ser ofte en polarisert krangling der tall og utvalgte forskningsresultater blir slengt i bordet som argument, og der de underliggende verdispørsmålene blir liggende gjemt i mørket. Så et legitimt spørsmål blir her da; hvilken vei går årsakssammenhengen? Er det et verdisyn (individuell frihet) som krasjer med det etablerte (kollektiv trygghet) som sender disse menneskene inn i the cultic milieu, og dermed oppsøker de alternative informasjonskildene, eller er det på grunn av at de allerede har brutt med etablerte media og informasjonskanaler, og har fått servert en mengde (mis)informasjon om viruset og vaksinen at de velger å være en del av motstandsbevegelsen? Dette er spørsmål jeg ikke har mulighet til å gi et grundig nok svar på her.

Men hva vil det si å være fri? Dette er et stort filosofisk spørsmål med mange svar, som hadde vært nyttig å se nærmere på. For oss mennesker vil nok svaret vi gir på det variere. Når koronavaksinene kom på markedet, utgjorde dette et slags nytt kapittel i bevegelsen frihet fremfor frykt. For mange ble friheten presentert i en vaksine. Men for de som engasjerte seg i denne bevegelsen handlet friheten om å kunne velge å ikke ta vaksinen. Men også denne diskusjonen, lik den som handlet om nedstenging, ble sterkt preget av at *cherry picking* av forskningsresultater og/eller direkte mis og desinformasjon ble lagt som grunnlag for debatten.

Når det kommer til frykt- delen i «frihet fremfor frykt», så har den i likhet med frihet, fått et vidt spekter av ulike konnotasjoner. Mine informanter har ofte forklart at den handler om et

⁴⁰ Disse argumentene har vært gjengangere også på sosiale media, og spredt fra feks. filmen plandemic som gikk viralt på youtube.

opprør mot det de mener har vært styresmaktens middel for å utøve kontroll via å spre propaganda om frykt.

Gullvåg ville spre frykt. Ville sende en sjokkbølge for å få kontroll. Det er enormt stygt. Strider mot alt etisk, mot mitt moralske kompass. De har skremt folk alt for mye for å få kontroll, for å være lydig. Det har de holdt på med i England også. Hvordan kan vi stole på dem når de holder på sånt?»

Det er slik den største skepsisen og mistilliten hos mine informanter omhandlende ms-media og da spesielt NRK, samt de profilerte ekspertene eller politikerne igjennom pandemien som Nakstad, Gullvåg, Høye, Solberg og Camilla Stoltenberg (samt internasjonale autoriteter som WHO) har vært uttrykt; at de alle har blitt *enige* om et narrativ som skulle presenteres for folket, for å få folket til å adlyde. «*Det var når jeg så at de alle plutselig brukte de samme ordene at jeg skjønnte at her var det noe som skurret!*» Det er også i denne sammenhengen at mine informanter mener NRK har mistet all sin integritet som fri presse og fjerde statsmakt, at de har fungert som en kanal for å spre denne såkalte «frykt-propagandaen».

Der uttrykkes likevel bekymringer blant mange i denne bevegelsen av for lite kontroll på andre områder enn viruset, som de mener gjør oss syke. Det klareste eksempelet her er selvfølgelig en frykt for vaksinen og vaksinepass. Men også 5G stråling som egentlig sykdomsårsak, eller en frykt for at vi er på vei til å bli transhumane slaver i et digitalt diktatur. Frykten er dermed ikke nødvendigvis mindre, men plassert på andre steder. Jeg kommer tilbake til dette i neste spor.

Frihet fra det konforme.

«Folk er jo blitt helt gale! Mistet sunn fornuft, mistet logisk sans. Vi er vant til å stole på myndighetene. Meg og mine. Ikke vant til å stå sammen. I Spania, der er alle er mer ute i gatene. Savner litt mer guts i Norge. Det er så unorsk å ta til gatene. Alt er så veldig politisk korrekt. Også myndighetene. Jeg sa til sønnen min at går du med det munnbindet så går jeg ikke ved siden av deg. De er vant til å være så lydige. Ungdommen også. Det er blitt så veldig svart/hvitt. Hatsk, Folk er redde for å ta feil, for å skille seg ut.»

Mine informanter virker å føle et sterkere ubehag ved konformitet. Reagerer kraftig på det de ser på som et altfor lydig samfunn, som uten å stille spørsmål følger autoritetene. Flere har ofte uttalt at dette er et resultat av at vi har det så komfortabelt, og at vi har blitt sløve. I

tillegg en frustrasjon over at det er så mange som ser ut til å være så redd for å skille seg ut. Redd for hva «de andre kommer til å si». Vi ser her hvordan denne informanten tolker konformitet dit hen at «vi ikke er vant med å stå sammen». Jeg tolker dette slik at hun mener å stå sammen mot myndigheter og det autoritære. Og at for henne er denne konformiteten dermed en individualistisk handling, mens hennes egen handling, å ville bryte ut av det konforme; fremstår for henne som den kollektive.

«Vi er jo norske, dypt oppdratt til å være smilende, veloppdragne. Ikke sinte, ikke voldelige. Vi er jo ikke voldelige, men hva skal vi gjøre? Det er jo en stor frustrasjon. Opposisjonspolitikere har svikta»

Mine informanter har kommunisert at de oppfatter *de andre*, som en homogen masse som ikke tør å gå sine egne veier, eller tør å stå opp for de svakeste i samfunnet. Som beskrevet tidligere ser de på nedstengingene som mer skadelige enn viruset. De er gjerne personer som har fortalt at de har vært vant til å stå litt på utsiden. Personer som slutter seg til det cultic milieu, og mer konkret i dette tilfellet, conspirlity; har som kjent en opposisjonell holdning til det ortodokse, særlig da til det vestlige vitenskapelige paradigme (eller en stråmann-versjonen av denne), som for dem representerer en vektlegging av målinger, objektivisering, kvantifisering, at verden gjøres om til tall og koordinatsystem. De mennesker som konformt følger de ekspertsystemer som representerer dette, ble derfor veldig synlige for mine informanter igjennom hele pandemien. Samfunnet ble slik ansett overstyrt av abstrakte systemer og målinger, som eksakte antall bekjente i en kohort man fikk lov å omgi seg med. Munnbind handlet ikke for mine informanter om smittebeskyttelse, men ble gjerne oppfattet som et symbol; et symbol på underkastelse eller et symbol på opprør. Siden mine informanter ikke trudde på at munnbind hadde noen smitteeffekt fremsto bruken dermed tvers igjennom symbolsk. At de covid-troende omfavnet og underla seg denne, for de covid-våkne kun symbolske praksisen, ble dermed, slik jeg på bakgrunn av mine funn har tolket det, oppfattet som en naiv tro på abstrakte systemer som ikke hadde rot i *naturlige* prosesser, og som ligger utenfor de autoritære ekspertsystemers kontroll. Dette blir da en brikke som passer godt inn i Runawayworld teorien til Giddens, da de covid-våkne virker å føle et særlig ubehag ved bli bedt om å sette på seg sikkerhetsbeltet av ekspertsystemer de ikke har tillitt til, da de mener disse samme ekspertsystemene er i ferd med å føre oss direkte på en kurs utfor stupet. Mine informanter rapporterte om stadige stigmatiserende reaksjoner fra andre utenfor miljøet, medmennesker og media. Jeg fikk selv kjenne dette på kroppen ved flere anledninger i løpet

av mitt feltarbeid, ene gangen i et av fakkeltogene igjennom Oslo sentrum da noen kastet egg ned på toget fra en boligblokk ovenfra. Denne følelsen av å bli hengt ut «*Vi er de nye heksene*», sto svært sentralt hos mange som bevegde seg i dette miljøet, og det virket som om stigmaet virket både samlende innenfor gruppen, men også var med på å skape et sterkere skille *oss og dem*.

12 mai utenfor Deichmannbiblioteket, Oslo: De satt på en benk foran det store biblioteket. Med noen plakater og en rød nisselue på en stokk. Jim; pent kledd, velstelt. Sigrid⁴¹; så nok noe mer sliten ut. Muligens påvirket av et opiat rusmiddel, men oppførte seg helt rolig og tilstedeværende.. Hun snakket lavt og fremsto litt beskjeden, men veldig hyggelig. Hun hadde dyre Gore-Tex uteklær men de knallblå oppvaskhanskene hun hadde til hansker pekte seg ut. Det sto en mann og pratet med dem da jeg kom. Det virket som han var enig i det de sa og støttet saken.

Jeg går rett bort til Jim og presenterte meg. De begge er svært imøtekommende. Han prater fort og mye og fremstår veldig belest, høyt utdannet og intelligent. Han begynner med å fortelle om høringsvaret som har frist ved midnatt, angående koronapasset. «Media og myndigheter setter en ramme for debatten; - at det dreier som om konspirasjonsteorier. Og høyre-ekstreme meninger.»

Jim sier at han liker å ha et konkret mål ved sånne markeringer, i dag hadde han satt seg mål med å få 1 person til å si ja til å sende inn et hørings svar. Nå hadde han allerede fått to, så han var veldig fornøyd fortalte han mens han lo. «De fleste som kommer og snakker er positive, mens de som reagerer negativt gjør det som oftest med øyenrulling eller hoderisting. Eller ved å si «tullinger» eller «fy, fysj, idioter» mens de går forbi. De positive gir ofte en tommel opp med et «Yeah!». «Noen vil ha en diskusjon, de lurte på hva vi demonstrerte mot. Dette hører veldig stereotypisk ut, men unge kvinner virker mest interessert i de med fri demokrati mens unge innvandrermenn roper gjerne frihet! Med armene sånn opp mens de går forbi» (John viser en hånd med knyttneven i været).

Sigrid: «Kanskje de har opplevd krig og frihet blir dermed veldig viktig for dem. Men de fleste reagerer med total stillhet og uten reaksjon. Vi har jo en smittsom, farlig ide. De vil ikke

⁴¹ Dette er ikke deres egentlige navn.

assosieres med oss. De er redd for smitte både psykisk og fysisk. Men så vidt jeg vet har det ikke vært et eneste smittetilfelle blant oss i gjengen»

Jim: «Da vi ble anholdt av politiet i Vigelandsparken var det fritt frem å snakke nedsettende til oss. Vi var som en honning-krukke. Da var vi definerte som samfunnsfiender. Fysj, skam og andre kommentarer fikk vi fra forbipasserende. Rett før det, da vi satt på høytalerne, da flyktet alle. Uten at de sa noe, de bare flyktet. Når vi var i gang med marsjen vår da møtte vi to amerikanere, de var enige. Og to koreanere, ja seff ja til demokrati! sa de. En kvinne utbrøt: Hold dere vekk! Jeg jobber for FHI og kjenner kvinnen som døde på Gran! Men vekteren som kom forbi på et tidspunkt fortalte oss at han støtter jo egentlig det her».

Jim: «Men så kom det en politibil. De sa de hadde fått en klage at vi var nærgående. Vi fikk beskjed om å slå av lydanlegget. Politimannen dro ned munnbindet han hadde på seg og ringte sentralen. – Vi vurderer det som at dere er en organisert markering, sa han så. Dere har ikke søkt og dere må derfor oppløses nå. Dette dere gjør er forbudt. Og hvis dere sier noe mer nå så må vi tar dere inn. Jeg tok en video med telefonen, det var greit. De avbrøt et intervju vi hadde med en journalist. Vi ruslet videre uten lydanlegg. Vi gikk fra vestkanten, Frognerparken til Sofienbergparken på østkanten. Der var det mye musikk og dans og masse folk samlet, hasjrøyking etc, men ingen politi brydde seg om det.»

Jim forteller engasjert videre: «Politiet løy om politivedtektene. Det er kun hvis vi trenger beskyttelse og at vi er forstyrrende i høy grad at det er ulovlig. De løy at vi ikke fikk lov. Jeg la videoen ut på min profil. Der fikk det mye oppmerksomhet. Har jo fått 300 nye venner der, dette innslaget fikk mer kommentarer enn mye av det andre jeg legger ut.

Men la det også ut på røde luer. Der var det ikke å mye reaksjon. Der er de mer opptatt av internt drama. Denne såkalte frihetsbevegelsen. Det startet med gruppa Stop lock-down NOW. Så branchet det ut med Røde luer. Det har vært mye splittelse innad i dette miljøet. Jeg opplevde det som et slag. Det er liksom motstandsbevegelsen eller frihetsbevegelsen.

Det er som en sekt; Styresmaktene. En sannhet som ikke kan diskuteres. Det ble før sett på som positivt å diskutere ting hvis en ikke var enig. Slik er det ikke lengre. De som går imot, er hekser som skal brennes på bålet. Vi konspirer er de nye heksene. Så utfordringen er, hva gjør vi?»

Individuell markedsfrihet.

På internett har det vokst frem en rekke miljøer med hver sine lederfigurer, Youtube superstjerner og influensere med millioner av følgere. Under pandemien har radikaliseringen av noen disse figurene skjedd raskt og for åpen scene. JP Sears er en av disse. En *wellness* influenser, personlig trener, og *spirituell* coach som ble kjent for sine humoristiske videoer der han, litt overaskende nå (siden hans innhold på dette tidspunkt virker å være alt annet enn selvironisk), brøt igjennom med en selvironisk video med tittelen «How to be ultra spiritual». Ettersom pandemien utviklet seg ble innholdet i hans videoer mer og mer høyrepolitiske og aggressive, og etter hvert med konspirasjonsteoretiske budskap. Teoriene om The Great Reset som en ond kommunistisk plan er et av hovedtema og hvordan han og hans følgere er «The Freedom Warriors» som er de modige og *våkne* som har sett igjennom illusjonen og tør å stå imot tyranniet. Han bruker fortsatt sarkasme som stil for å spre sitt budskap, men den er forandret til å ikke lengre være rettet mot seg selv, men mot «fienden», som er demokratene, sosialisme og Klaus Schwab i World Economic Forum (WEF). Men også Big Tech og Big Pharma (om et fiendebilde som omhandler sosialisme og Big Tech samtidig virker noe motstridende så er ikke slike motsetninger bare et kjennetegn ved moderniteteten, men også svært ofte en karakteristikk ved konspirasjonsteorier, og da spesielt teorien om The Great Reset. Jeg kommer tilbake til en av grunnene til hvorfor). I likhet med mange av de andre influenserne på dette feltet selger han også diverse *merch*, vitaminer og lignende. T- skjorter med «Freedom» slagord med amerikanske flagg, som han kaller freedom-merch, og han har selv sagt i intervjuer hvor lukrativt pandemien har vært for hans business. Her eksempel på hans retorikk:

«I hate that our culture has caused people to feel the need to hide their love for freedom, but one thing I know for sure is that freedom is more contagious than fear. **By wearing a message of freedom, it gives those around me permission to step out of fear and embrace freedom.** This is what this is all about. And this is why my freedom merch is important to me — so that together we can spread the vibes of freedom and inspire others to do the same. So with that said, I want to make it easier than ever for you to do this by offering **30% off all of my freedom merch including new limited-editing holiday designs!**» (JP Sears)

Paradoksalt nok anklager han mainstream media for å være autoriteter som sprer sine budskap for å oppnå makt, kontroll og penger. “Don`'t outsource your truth” (J.p Sears)

Sears tar ofte i bruk et argument jeg har hørt kommunisert ofte i denne bevegelsen; at «dette er ikke et demokrati hvis der ikke eksisterer full ytringsfrihet.» Ytringsfrihet vil her da slik jeg ser det, bety frihet til å legge ut hva man vil av innhold på sosiale media uten å bli sensurert. Som jeg har vært inne på tidligere bruker Sears *gullstempelet* at han er yndetrykt/sensurert som et «bevis» på at det han kommer med er sannheten (surpressed knowledge). Han benytter dermed plattformene til *Big Tech* for å spre hat om Big Tech, men der både han og Big Tech tjener store reklame penger på akkurat dette, siden det virker å resonere med så mange millioner av følgere. Denne typen nokså forvirrende og motstridende fenomener virker for meg etter arbeidet med dette prosjektet å fremstå mer vanlig enn et unntak. Spesielt har det blitt tydelig et mønster av at individer gjør seg til entreprenører ved å lage en merkevare av å stille seg i opposisjon til de tre store; Big Business, Big Tech, Big Pharma, som representerer det kapitalistiske fri markedet. Dette gjør dem da igjen til store aktører innen dette samme kapitalistiske spillet. Deres følgere (eller konsumenter) konsumerer disse entreprenørers produkter eller innhold som hjelper dem gi en følelse av å være med på noe viktig, en identitet av å være en som stiller seg i opposisjon til systemet, «en som har våknet opp», men er slik fortsatt likevel fanget i det samme spillet. Som i George Orwells 1984; «Krig er fred» og «Hat er kjærlighet» og «Frihet er slaveri», kan slagordet «Frihet fremfor frykt», når disse markedskreftene er tatt i betraktning, fremstå like tomme og meningsløse. Ubehaget hos mine informanter er likevel like reelt, kanskje til og med forsterket, etter å bli utnyttet av slike entreprenører som JP. Sears og av markedsstyrte algoritmer hos YouTube.

Edward Bernays

Det er her på tide å også introdusere mannen som står bak sitatet jeg åpnet denne oppgaven med, Edward Bernays, ansett som gudfaren til konsum-samfunnet og oppfinneren av PR (Public Relations) og reklame slik vi kjenner det i dag. Som nevø av Sigmund Freud, belest på sin onkels teorier om det underbeviste i oss mennesker, var han overbevist om at folk flest ikke var rasjonelle nok til å ta de riktige beslutninger, og måtte dermed styres med en «hjelpende hånd» av en liten elite som viste best hva som utgjorde det beste samfunnet. Det var dette Bernays gav navnet PR, siden det var et navn som klinget bedre enn Propaganda. For Bernays selv, var et godt samfunn likestilt med fri kapitalistisk markedsøkonomi, noe som han jobbet med å promotere hele hans liv. Bernays skriver at det var suksessen til propaganda ved første verdenskrig som åpnet øynene til noen intelligente få, for muligheten til å forme folkets ideer og tanker, også når det kom til å tjene penger innen salg av

masseprodusert produkter. Ved å markedsføre produkter som redskaper for å utrykke «the hidden self», - for å vise individualitet, skapte han, i *de glade 1920 åra*, starten på en æra som satte menneskets lyster fremfor faktiske behov (Miller i Bernays, 2005). Et av hans mest kjente stunt innen markedsføring var da han på nittentyvetallet, fikk kvinner til å omfavne sigarettøking, noe som før hadde vært ansett som tabu for enhver respektabel kvinne på denne tiden. Han gjorde dette ved å iscenesette at et utvalg av unge vellykkede kvinner skulle tenne opp hver sin Lucky Strike sigarett i den store påske-paraden i New York, og gjøre det som et symbol på feministisk frigjøring. Han arrangerte samtidig en rekke journalister til å dekke begivenheten og fikk dem til å omtale sigarettene som «torches of freedom». Røyking blant kvinner ble deretter et statussymbol, noe som holdt stand inntil nokså nylig (McIntyre, 2018).

«And it was clear that 'freedom' could sell pretty much anything.» (Alegre: 2022:87)

Hans største mål, skriver Mark Miller i introduksjonen til Bernays egen bok *Propaganda* (2005), var å hjelpe de største figurene i det kapitalistiske spillet å bli ennå rikere. Bernays omtaler konsekvent seg selv som en intelligent manipulator, og bruker stadig begreper som «invisible governors», «shrewd persons working behind the scenes», «they who pull the wires which control the public minds», «dictators exercising great power» og beskriver videre at under dem jobber mennesker «as if actuated by touch of a button» (Miller i Bernays, 2005, s.20).

Bernays skriver selv at målet med boken er å forklare de mekanismene som kan kontrollere folket, og forklare hvordan folks sinn kan manipuleres av den som søker å skape aksept for en utvalgt ide eller produkt, «manufacturing of consent». Han definerer selv propaganda som, i vide forstand; en organisert innsats for å spre en utvalgt ide eller doktrine. Dette kan være politisk, men også inkludere en ide om at man trenger eller ønsker seg et visst produkt.

«The extent to which propaganda shapes the progress of affairs about us may surprise even well-informed persons.» (Bernays, 2005, s.51)

I 1953 satte han ut i livet, og orkestrerte en falsk historie om at Guatemala var i ferd med å bli tatt over av kommunister, hvorpå han fikk CIA til å kaste den nylig demokratisk valgte presidenten i det landet. En president som hadde som sitt mål å ta tilbake landet fra jerngrepet til det amerikanske United Fruit Company som hadde hatt makten i landet i lange tider.

Bernays var betalt av dette selskapet, som nå kunne fortsette med sin virksomhet drevet av billig arbeidskraft og der fortjenestene igjen kunne flyte nordover på kontinentet (Miller, Bernays, 2005).

Nazitysklands propagandaminister Joseph Goebbels utalte på et tidspunkt at han var sterkt inspirert av Bernays og hans metoder.

Hvis du kan påvirke lederne, med eller uten deres bevisste samarbeid, vil du automatisk påvirke gruppen som disse lederne har en innflytelse på. Og ved å sikte seg inn på underbeviste følelser som ønsker eller frykt, kan man dermed arrangere samtykke. Slik forstår man starten på konsumer samfunnet i vesten. Masseproduksjon skaper profitt, skriver Bernays, kun hvis dens rytme kan opprettholdes, det vil si hvis en kan fortsette å selge sine produkter i samme fart som de produseres. Tendensen til Big business er å vokse skriver han videre, noe som krever en økende grad av eksperter som kan manipulere en stadig større mengde mennesker til å kjøpe flere ting og flere tjenester. Han så sine propagandateknikker som en viktig brikke i å «hjelp» markedskreftene på en slik måte å vokse. Propagandateknikkene ble stadig bedre etter som menneskevitenskapen produserte stadig ny kunnskap om hvordan gruppementalitet ofte utarter. Hans metoder går mye ut på å finne frem til influensere og autoriteter innad i ulike grupper, siden en gruppe «will cling to stereotypes». En som har mestret kunsten å utøve propaganda «(...) sees the individual not only as a cell in the social organism but as a cell organized into the social unit. Touch a nerve and at a sensitive spot and you get an automatic response from certain specific members of the organism.» (Bernays, 2005, s.55)

Disse manipulatorene jobber bevisst innenfor et vist mentalt grenseland, hevder Miller, der det blir vanskelig å skille mellom faktisk overbevisning og ren kalkulering. Denne uklarheten er en del av hva som gir dem så stor kraft, siden det blir umulig å forstå deres fremgangsmåter igjennom skjematisk dualistiske modeller (Miller, Bernays, 2005). Som I Orwells `double Think`, er det også kanskje mulig å sette «frihet over frykt» slagordet i denne sammenhengen? Bernays fremmer effekten av bruken av symboler og klisjéer som gjerne står for en hel samling av ider eller opplevelser. «By playing upon an old cliché, or manipulating a new one, the propagandist can sometimes swing a whole mass of group emotions. (...) Men are rarely aware of the real reasons which motivate their actions.» (Bernays, 2005, s.74)

Miller skriver at Bernays og hans metoder hadde på denne tiden mange kritikere (flere enn i dag, hevder han), men dette så ikke ut til å hefte Bernays, da han var meget godt ettertraktet av de som forsto verdien av hans kunster og hadde råd til å bruke hans kompetanse.

Det er lett å få tanken om «freedom torches» i hodet når jeg ser kallenavnet «freedom warriors» til J.P Sears eller eller slagordet *frihet fremfor frykt* (Freedom over Fear). Det er også dette William H. Westermeyer peker på i sin artikkel *Freedom over Fear: Fundamentalist Populism and the Challenge of COVID-19* (2021), der han har sett på hvordan denne bevegelsen i USA står direkte knyttet til Tea party bevegelsen.

«Tea Party themes and symbols reemerged as frames for resistance to government restrictions. Yet, despite the shifting styles, there was a constant theme of what I term “fundamentalist populism.” This style illustrates political identities characterized by vilification of opponents, distrust of existing political and social institutions, ideological rigidity, and a rededication to individualism and personal freedom.” (Westermeyer, 2021, s.116)

Han skriver videre hvordan forskning har vist hvordan et lite men aktivt nettverk på sosiale media sirkulerer og produserer innhold, og sender det videre til et rikt utvalg av `sites`, og at dette gjøres i samarbeid med store nasjonale konservative lobby organisasjoner som *Tea Party Patriots* og *FreedomWorks*; samt igjennom høyerestilte mediekanaler som Fox News (ibid). «Frihet» har som vi ser vært et kjent amerikansk republikansk politisk slagord i lange tider. Tradisjonelt har dette i stor grad stått for kapitalistisk markedsfrihet, noe som man vel kan si fortsatt er tilfellet. Med kjennskap til Bernays historie og metoder blir det dermed umulig å ikke også se denne norske bevegelsen i sammenheng med slik amerikanske høyre-politiske kapitalistisk markedspropaganda.

Men, likevel, den som først fortalte meg om Bernays og boken *Propaganda* var en av mine nøkkelinformanter da han i vårt første møte fortalte meg om disse metodene, som han mente lå til grunn for *covid-agendaen*, hvordan styresmakter og media (igjen styrt av en hemmelig elite) bruker *frykt-propaganda* for å manipulere sine innbyggere til å velvillig gå med på den atferd og bevissthets-kontroll som igjen skulle føre oss inn i The New World Order. Denne sammenhengen ble siden påpekt hos flere aktører jeg har møtt på i denne bevegelsen. Steigan.no trykte en artikkel der de viser det de skriver er en kopi av en kontrakt WHO lagde med PR-byrået Hill + Knowlton⁴², som beskriver en plan for hvordan få flest mulig til å tro på og dermed rette seg etter WHO's budskap. Kontrakten viser en tydelig oppskrift basert på Bernays metoder.⁴³

⁴² Det samme pr-byrået som, betalt av de største tobakkselskapene, sto bak kampagnen om å spre tvil om forskningsresultater som viste den skadelige effekten av sigarettøyking.

⁴³ <https://steigan.no/2021/11/velkommen-til-den-store-fortellingen-til-world-economic-forum/>

«Nordmenn er så naive, de tror ingen vil lure dem. Det var i 2008 jeg begynte å legge merke til at vi har blitt prima for Erna Solberg. Med mange media stunts som skulle vise at hun liksom er som meg og deg. Golf, fallskjermhopping og Candycrush. At hun liksom ble tatt på fersken for å spille Candycrush i stortingssalen. Det var selvfølgelig ikke tilfeldig. Det er det mest populære spillet. Det irrasjonelle i oss er hardt kodet.»

«I Norge har vi det trygt», - det er blitt en ideologi og standard. Vi bedriver kontinuerlig selvsensur av egne meninger, vi tror de er våre egne, men er skapt av myndigheter og reklame. Torbjørn Egner og Kardemomme by er slik propaganda vi har blitt foret med, med beskjeden; «Her skal ingen dø».

Jeg har i dette sporet vist hvordan det mye brukte slagordet «Frihet fremfor frykt» kan inneholde en rekke ulike bakenforliggende betydninger. En motstand mot det som føles som for sterke inngrep i det som mine informanter anser som mer naturlige prosesser, utført av et ekspertsystem de ikke har tillitt til. I tillegg en opposisjon mot det de anser som et konformt samfunn som uten å stille kritiske spørsmål blindt følger symbolske abstraksjoner, som tall og munnbind, som ikke har rot i det de selv opplever som virkelig. Men at dette slagordet også må settes i sammenheng med høyre-politisk retorikk, og da særlig med røtter tilbake til USA, nærmere bestemt Tea Party- bevegelsen og det Republikanske parti, som fremmer individualistisk markedsfrihet. En politisk bevegelse der Edward Bernays kan historisk sees på som en av de store pådrivere, men der når denne samme mannen av mine informanter blir omtalt, så er det i sammenheng med hvordan *de andre* alle er manipulerte, og det igjennom en stor sammensvergelse; covid-agendaen og The Great Reset. Mer om hva denne konspirasjonen er tenkt å gå ut på nå i dette neste spor.

Andre spor: «The Great Reset – Den fjerde Industrielle Revolusjon.

I juni 2020, ble en Youtube video sluppet fra World Economic Forum (WEF) sammen med det britiske kongehus, der Prins Charles, på toppen av dramatiske bilder av tørke, oversvømmelser, avskoging og en død strandet hval, forteller at vi har drevet verden til et kritisk punkt, at det nå er helt nødvendig å skifte kurs igjennom en ny bærekraftig teknologisk revolusjon, og at denne pandemien kan brukes til å gjøre nettopp det;

«We have an incredible opportunity to create entire new sustainable industries, investing in nature as the true engine of our economy (...) putting people and the planet at the heart of global value creation (...) We are on the verge of a technological breakthrough that will alter our view of what is possible and profitable within a sustainable future. (...) We need a paradigm shift and the time to act is now!» (Prince of Whales. Video WEF)

Den storslåtte kampanjen som etterfulgte Davosmøtet til World Economic Forum 2020, bestående av en rekke flashy Youtube videoer, en podcast-serie, en innholdsrik nettside og en bok, har fått enorm oppmerksomhet, men kanskje ikke den oppmerksomheten de selv hadde sett for seg. Få kunne nok forestille seg reaksjonene som har etterfulgt i kjølevannet. «Stop the Great Reset!» - plakater og slagord har vært et gjennomgående tema blant demonstranter i inn og utland, i fysiske demonstrasjoner og i kommentarfelt på nettet. Samtlige personer jeg har snakket med under mitt feltarbeid på demonstrasjoner mot lock-down og koronavaksiner har referert til denne agendaen med deres da respektive forklaringer på hva den innebærer, som kan ha noe varierende innhold og konspiratoriske anklager. Men hovedtrekkene er dette; en hemmelig elitisk kabal som har hele verden som sin lekestue og der koronapandemien eller *covid-agendaen* er en iverksatt plan, en *false-flag operasjon*⁴⁴ iscenesatt for å oppnå totalt verdensherredømme. – The New World Order. At denne *covid-agendaen* er et spill, med mainstream-media som en av dens viktigste aktører, for å spre frykt, -skremselspropaganda for å kunne få oss vanlige folk til å innrette oss lydige etter enhver ordre

⁴⁴: *false flag -operasjon*; et mye brukt uttrykk av den amerikanske konspirasjons-autoriteten Alex Jones, der han på sin kanal Infowars hyppig rapporterte en rekke hendelser, blandt annet Sandy Hook skoleskytingen, som iscenesatte og falsk, og der ofrene var skuespillere. Alex Jones påsto at disse operasjonene var iscenesatt av krefter innen amerikansk politikk som ønsket strengere våpen kontroll.

disse autoritetene måtte frembringe. (Edward Bernays propaganda metoder med dens «manufacturing of consent» står sentralt i forklaringen mine informanter kommer med på hvilken oppskrift denne *agendaen* er basert på). Munnbind er der som symbol og maktmiddel for å forme oss som underdanige og dermed få oss til å adlyde ordre. Lock-down og vaksinepass er skapt med det formål å overvåke og begrense vår frihet til å bevege oss. 5G er satt i verk for å muliggjøre denne omfattende overvåkingen, samtidig som det gjør oss syke; den egentlige årsaken til det som kalles Covid-19. Målet er en «New normal»; en «depopulert, dehumanisert og high tech totalitær verden»; der vi har, uten å være klar over hva som skjedde med oss, blitt forvandlet til transhumane cyborgs, en sammensmelting av robot og menneske, der vi, konstant påkoblet, har mistet all autonomi og våre innerste tanker og følelser er styrt av denne lille men allmechtige eliten.⁴⁵ Vaksinene er et ledd i denne planen, da de inneholder en mikro-chip som implanteres i mennesket ved hjelp av nanoteknologi under injeksjon. Veien til transhumanisme skal gå igjennom det Klaus Schwab, lederen i WEF har kalt den *fjerde industrielle revolusjon*.

WEF prøvde å rette opp i konspirasjonsanklagene ved å lage en ny Youtube video «What is the Great reset?» med beskjedden «It might sound like we are planning for a world domination. And hands up, we know this slogan hasn't gone down well. But all we wanted to say is that we all have an opportunity to build a better world», hover så kommentarfeltet haglet med tilsvar som:

«I don't know man...Saying «we're not planning for world domination» kinda sounds like something someone planning for world domination would say...»

“They are not even hiding it anymore.”

Få dager senere var kommentarfeltet på alle Youtube-videoer fra WEF slått av. Det uttrykkes generelt her en sterk mistanke og mistillit til at en samling av de rikeste og mektigste faktisk er oppriktige i å skulle bry seg mer om å redde kloden og utjevne forskjeller enn å fortsette å fokusere på økonomisk fortjeneste i det kapitalistiske spillet. Denne holdningen har jeg funnet igjen også blant omtrent samtlige av mine informanter jeg har snakket med. De mener videre disse rikeste selskapene nå har mer makt enn folkevalgt regjering.

⁴⁵ Flere hevder også at målet er depopulasjon, og at vaksinen er et ledd i denne planen, programmert til å drepe. Enkelte jeg har snakket med tror på både at den skal drepe og at den har en mikro-chip som skal overvåke. Dette virker å være tilfellet når de blander konspirasjonsteorien om agenda21/30 med teorien om the Great reset.

«Det finnes mange interesser, mange forskjellige mål. Globale konsern som driver lobbyvirksomhet. Dette er jo standard venstre kritikk. At kapitalen har makta. Regjeringa representerer ikke folket, de begunstiger de store firma, det går på bekostning av folket. Makta de sterke konserner får er så stor at vi ikke er klar over det. Mange av de er medlem av World Economic Forum»

Agenda 21

Likevel, samtidig som denne mistilliten kommuniseres, så blir det gjerne gjort i sammenheng med snakk om *Agenda 21*. (konspirasjonsteorien spredt fra John Birch Society som jeg tidligere beskrev). Som vi husker i konspirasjonsteorien rundt Agenda 21 så er det ikke den kapitalistiske fremgangsmåten som da er problemet, men tvert om, her hevdes det at dette er en globalistisk plan for å nedkjempe kapitalismen og innføre kommunistisk eller *sosialistisk diktatur*. Her fra John Birch Society's egen hjemmeside:

“Originally, those pushing for Agendas 21/2030 used climate change as the impetus for advancing those plans. With the onset of the COVID-19 pandemic, the Deep State found another excuse for executing their master plan for humanity. The WEF's “Great Reset” and the UN's “Build Back Better” plan go hand-in-hand with Agendas 21 and 2030” (<https://jbs.org/agenda2030/>)

Og det samme eksemplet ser ut til å følges også langt utenfor USAs landegrenser. Her et eksempel fra hvordan det norske høyreideologiske nettstedet document.no beskriver The Great Reset:

«Den globalistiske eliten har nå et så solid jerngrep på vestlige samfunn at de i praksis kan gjøre som de vil i full åpenhet, i trygg forvisning om at ingen kan stoppe deres «grand plan» – også kjent som «grønt skifte» og «bærekraftmålene. Det sammenfaller med prosjektet «The Great Reset», som World Economic Forum står bak (...)De skaper klimahysteri og pandemihysteri(...)De bytter ut frisk, fungerende kapitalisme med grønn planøkonomi(...) og statlig overstyring rundt alt borgere og næringsliv foretar seg, for å «redde kloden» fra harmløs CO2. Og det nyeste på lista er å stenge ned hele samfunnet for å stoppe et virus som tar livet av mistenkelig få. (...) og deres lydige mainstream media vil kalle det «konspirasjonsteorier» hvis noen våger å påpeke at dette bærer helt galt av sted. Enhver kritikk av EU-eliten og klimaoligarkene blir øyeblikkelig stemplet som sinnssvakt. (document.no)

Dette synet til John Birch Society og [Document.no](http://document.no) sammenfaller også med flere av mine informanter, som her hos «Kari»⁴⁶, som jeg hadde flere samtaler og hjemmebesøk hos. Hun

⁴⁶ Dette er ikke hennes egentlige navn.

var en av de som engasjerte seg sterkt i motstandsbevegelsen og hadde blant annet holdt appeller på flere av demonstrasjonene. Hun var tidligere lærer og yogainstruktør, men hadde sluttet med dette for å blant annet fokusere mer på kampen mot 5G stråling. Her vil dere se hvordan hun sammenkobler Agenda 21 med The Great Reset og referer til mikro-chipping, kroppens internett;- *den fjerde industrielle revolusjon*, som jeg straks skal komme nærmere inn på.

«Han der Klaus Schwab har gitt ut en bok; The Great reset. Han er leder i World Economic Forum; de er de 1% rikeste. De har visjoner om et kommunistisk regime. Men det er kanskje skrevet for å advare folk, jeg vet ikke, men virker nesten litt sånn.

Men det er liksom sånn at Google vet best. AI- mikrochip- at du med din kropp er koblet opp. En fyr som var direktør i Moderna fortalte at cellen også kan gjøres til et operativsystem. En sammensmelting mellom biologi og teknologi. Det skal visstnok være et stoff som fungerer som en mikrochip- hydrogel. Hmm, har modernadirektøren snakket om MRna som en slags programmering kanskje? Det hele er skapt for at vi skal gradvis tilkobles. (...)Jeg har sett så mye skumle planer. Du vet såpass mye, at du tar resten for gitt.

Det hele passet uansett godt med The Great Reset. Og Agenda 21. Det er en 350 siders FN rapport som inkluderer 178 land. Norge skrevet under 1992 i Rio. Den snakker om å redusere befolkningen. Der begrepet 'bærekraftighet' egentlig sikter til at vi er for mange. Men er det egentlig noe problem? Virker psykopatisk. Jeg har hørt at alle mennesker egentlig får plass i staten Texas. Høres utrolig ut – men har hørt det altså!

Spredningen av ideen om global oppvarming har lagt grunnlaget. At vi skal bo i store byer, rasjonelt og effektivt. Energibesparende. Derfor 5G. Og smarte biler. Og roboter.

Agenda 21 rapporten er kun beskrevet med 1 side på wikipedia, selv om den skal ha så stor innvirkning. Alt skal handles lokalt, høres jo fint ut men betyr at vi ikke skal reise, blir en konsentrasjonsleir.

Unicef plan for alle barn i hele verden; at de alle skal ha hver sin computer. Med standardiserte videoprogrammer. Alt dette henger også sammen med Covid-19. At alle skal bli forsynt med en datamaskin. Zoom har beleilig ankommet rett før korona for eksempel. Noe som var bekvemt for 10 år siden har blitt et fengsel nå. At man alltid må være pålogga. Hvis alle hadde sett det samme som meg, hadde vi sagt nei til det vi ikke vil.

99% vil ikke ha det systemet som vi er på vei til å implementere. Hvorfor går vi med på det? Fordi vi har det så bekvemt. Vi skjønner ikke at vi mister jobbene. Amazon tar over.

Det tok litt tid for meg med agenda 21. Det er så mye å sette seg inn i. Ville ikke lese alle sidene. Men så jeg den dama på Youtube forklare det⁴⁷, og da var jeg solgt!»

Men det jeg vet mest om er 5G og overvåking. Men rimelig sikker i min sak at det er noe i det (Agenda 21). Hvorfor kalles man med en gang konspirasjonsteoretiker hvis man nevner Agenda 21? Alle bør jo vite noe om det.»

Den fjerde industrielle revolusjon.

Schwab skrev i 2016 en bok, med tittelen *The Fourth Industrial Revolution* (2016) som var forløperen til *The Great Reset* (2020). Boken fremmer Schwabs overbevisning om at vi befinner oss i startfasen av en helt ny industriell revolusjon, som kommer til å dramatisk forandre måten vi lever, jobber og omgås hverandre på. Den første industrielle revolusjon skal ha vært da vannkraft og dampmotorer erstattet bruk av dyr for å mekanisere produksjon. Den andre tok i bruk elektrisk kraft som resulterte i muligheten for masseproduksjon. Den tredje brukte elektronikk og informasjonsteknologi for å videre automatisere produksjonen. Denne fjerde industrielle revolusjonen er likevel ifølge Schwab fundamentalt nyskapende. Den karakteriseres av en ny bølge med revolusjonerende teknologi som kommer til å sammensmelte de fysiske, digitale og biologisk verdener, omkranset nærmest ethvert område av menneskelig virksomhet og til og med utfordre ideer om hva det vil si å være menneske. Denne utvikling mener Schwab, gir potensiale for lovende utsikter og muligheter for å løse mange av de problemene vi befinner oss i. Den kan bidra til å styrke nettverket og samarbeid mellom billioner av mennesker, dramatisk øke effektiviteten hos organisasjoner og til og med hjelpe oss å regenerere tidligere skader vi har gjort på våre økosystem. Likevel kommer Schwab også i denne boken med bekymringer og betenkeligheter. Som at mange organisasjoner kanskje ikke vil makte å henge med i utviklingen, at myndigheter feiler i å sette til livs og regulere ny teknologi som kan gi store samfunnsfordeler, at en maktstruktur i endring kan gi nye sikkerhets-utfordringer. Dette vil igjen føre til at forskjellene mellom fattige og rik kan komme til å bli enda større enn det vi ser i dag og samfunn kan bli mer fragmenterte (Schwab, 2016).

«How can we maximize the benefits of technology but avoid all potential risks?» (weforum.org)

⁴⁷ <https://www.bitchute.com/video/SoCilpUZjOPx/>

WEF har siden boken ble utgitt i 2016 åpnet *The Center of the fourth industrial revolution* med baser i 15 ulike land. De sier på deres hjemmeside at dette nettverket jobber med politiske styresmakter, ledende konserner, det sivile samfunn, oppfinnere og eksperter fra ulike deler av verden for å teste ut nye tilnærminger og tilpasninger til teknologiske nyvinninger. Vi går inn i en ny æra; - *Kroppens Internett*, skriver dem, der data kan samles fra våre kropper via et spekter av ulike implantater, som kan svelges eller bæres på kroppen. Resultatet vil være en storslått database av meget nyttig helseinformasjon som kan brukes til å nedkjempe Covid-19, men også for å forbedre generell folkehelse rundt om i verden. Men en rekke med risiko og utfordringer må likevel adresseres, legger dem til, før man kan se potensialet av denne utviklingen, både innen personvern og mer praktiske hindere (weforum.org).

«*Det store påskuddet for dystopi*» er eksempler på overskrifter som alternative nyhetskilder som Steigan.no bruker til å kommentere WEFs agenda: «Med covid som påskudd ser vi altså at det drives fram sentraliserte kontrollsystemer der eliten gjennom nettet kan kontrollere undersåttene helt ned til hvert hjertelag og hvert skritt vi tar. Ingen totalitær stat i historien har vært i nærheten av å ha en slik kontroll over innbyggerne. Stilt overfor de fascistoide planene som nå rulles ut i Davos, framstår de gamle fascistene som amatører.» (steigan.no)

Og det er denne typen vinkling som går igjen hos samtlige av mine informanter og deres inspiratorer.

«*Read Yuval Harari's blistering warning to Davos in full*» er overskriften på en artikkel inne på WEFs egen hjemmeside som nettopp er en nedskrevet versjon av en tale historikeren Harari holdt foran WEFs egne medlemmer på Davosmøte januar 2020:⁴⁸ «Three problems pose existential challenges to our species. These three existential challenges are nuclear war, ecological collapse and technological disruption. We should focus on them(...)Here in Davos we hear so much about the enormous promises of technology – and these promises are certainly real. But technology might also disrupt human society and the very meaning of human life in numerous ways (...) Alongside inequality, the other major danger we face is the rise of digital dictatorships, that will monitor everyone all the time.

Han taler videre om at et system som forstår oss bedre enn vi forstår oss selv og kan forutsi våre følelser og avgjørelser, kan også manipulere disse følelsene og avgjørelsene, og dermed ta avgjørelsene for oss: “The power to hack humans can be used for good purposes – like providing much better healthcare. But if this power falls into the hands of a twenty-first-century Stalin, the result will be the

⁴⁸ <https://www.weforum.org/agenda/2020/01/yuval-hararis-warning-davos-speech-future-predications/>

worst totalitarian regime in human history. And we already have a number of applicants for the job of twenty-first-century Stalin.(...)Now if we indeed prevent the establishment of digital dictatorships, the ability to hack humans might still undermine the very meaning of human freedom. Because as humans will rely on AI to make more and more decisions for us, authority will shift from humans to algorithms and this is already happening.(...)So even in supposedly free countries, humans are likely to lose control over our own lives and also lose the ability to understand public policy.(...) The result might be a race of humans who are very intelligent and very disciplined but lack compassion, lack artistic sensitivity and lack spiritual depth” (weforum.org)

Videre sier han at dette selvfølgelig ikke er profetier, men en av mange mulige utviklinger. Teknologi er aldri deterministisk. Han advarer så Davosforsamlingen at «dere som er eliten så absolutt ikke er immune for å bli overvåket av et totalitært regime» (ibid).

JP Sears, en av de mange som sprer innhold omhandlende dette tema, tok for seg talen til Harari, men klypte rett og slett bort alt som tilsa at dette var en advarsel, hvorav han presenterte det som at det var Hararis og WEFs *faktiske onde plan*. Denne typen *cherry picking* eller hva vi ser her hos JP Sears en *forvrenging* av budskapet forsøkt kommunisert, har jeg funnet igjen i utbredt skala. Både JP Sears, David Icke, Resett, document.no, steigan.no og utallige andre kilder som omtaler The Great Reset, og har ikke ved en eneste anledning, referert til at WEFs egne representanter og deres eget produserte innhold også setter fokus på faremomentene ved den såkalte fjerde industrielle revolusjon. Dette viser hvordan bekreftelsestendensen skjer i praksis, og hvor stor kraft den har, særlig når en selektiv eller fordreining av fakta blir utført og spredt videre av slike som JP Sears, der millioner av følgere tar hans ord.

Men likefremt som det er viktig og interessant å se på mekanismene for hvordan denne konspirasjonsteorien spres, er hvorfor den resonerer så lett med disse menneskene innenfor the cultic milieu. Bortimot samtlige av de informanter jeg har vært i kontakt med svarer på spørsmålet mitt om hva de frykter aller mest; nemlig at vi mennesker skal miste all vår autonomi og menneskelighet og omgjøres til halvt menneske og halvt robot, der en autoritær maktelite, igjennom digitalisering, har tatt styringen av våre kropper, tanker og følelser. En Orwellian nittenåttifire-verden om du vil, men 40 år senere og digitalisert, 2024.

«Dem vil ha hjernen vårres»

Giddens hadde som vi husker, økologisk katastrofe, atomkrig og autoritært diktatur som eksempler på *modernitetens faretruende skikkelser* som kunne ligge som en overhengende

skygge over individets eksistens. *Modernitetens konsekvenser* ble skrevet i 1990, *Modernity and self-identity* i 1991. Mye har skjedd siden den gang, jagganath-vogna går stadig raskere. Fenomenet overvåking, og overtagelsen av menneskelig opplevelse (sequestration of experience) som Giddens beskrev (Giddens, 1991) har nå gått inn i en ny fase; vi befinner oss i tiden for *overvåkings og oppmerksomhets kapitalisme*. Det som tidligere var nokså fritatt fra statlig kontroll og overvåking; som våre tanker, ideer og følelser har nå blitt til råmateriale for selskaper som Google og Facebook. “All that is solid melts into code” er overskriften til en bokanmeldelse av Harvard professors Shoshana Zuboffs *Overvåkingskapitalismens tidsalder – Kampen for en menneskelig framtid ved maktens nye frontlinje*. (2020). Boken retter oppmerksomheten på den type overvåkings kapitalisme som har stormet frem de siste år, som involverer oss alle, men ofte uten at vi er denne situasjonen særlig bevisst. Hun definerer overvåkingskapitalisme som ;

«En ny økonomisk verdensorden der menneskets tilværelse betraktes som fritt tilgjengelig råmateriale for hemmelige kommersielle metoder for innhenting, forutsigelse og salg. (...) En bevegelse som arbeider for å gjennomføre en ny kollektiv orden med utgangspunkt i absolutt visshet.» (Zuboff, 2020)

Overvåkingskapitalisme hevder hun, er en ensidig utveksling, der den menneskelige tilværelsen blir til et gratis råmateriale som kan omfattes til atferds data. Noen av disse dataene benyttes til forbedring av tjenester eller produkter mens resten blir benyttet av markedskrefter for å, ved hjelp av en stadig økende kunnskap om menneskelig atferdsmønstre, kalkulerer hva vi kommer til å foreta oss « nå, snart og senere» (Zuboff, 2020, s18). Hver gang vi benytter oss av smarttelefonen (eller smart-tv, smart-høytaler, smart-klokke, smart-robotstøvsuger) samles informasjon om hva vi liker, hva vi ikke liker, hvor ofte vi sjekker skjermen, hvor vi er, hvem vi er sammen med, hvor mye vi sover osv.

«Den vekker til live Karl Marx gamle beskrivelse av kapitalismen som en vampyr som suger blod av arbeiderne, men nå med et uventet tillegg. I stedet med å nøye seg med arbeidet er det nå samtlige aspekter av menneskets tilværelse overvåkingskapitalismen suger blod av» (Zuboff, 2020, s.20)

Vi har nå endt opp i en situasjon der vi betaler for vår egen underkastelse, skriver hun. Vi lever nå i en verden der internett er nærmest nødvendig for all kommunikasjon, men også stadig fler av våre daglige gjøremål er forbundet med å være logget på. Internettet er gjennomsyret av kommersiell virksomhet og det betyr at det meste vi fortar oss i løpet av et døgn er nå underlagt overvåkingskapitalismen (ibid).

«Jeg argumenterer for at overvåkingskapitalismen er en kraft vi har mistet kontrollen over, drevet fram av økonomiske incentiver, uten respekt for samfunnsmessige normer, og som undergraver individets grunnleggende rett til autonomi, selve forutsetningen for et demokratisk samfunn.» (Zuboff, 2020, s.22)

Zuboff gir i sin bok en historisk analyse av hvordan vi kom til dette punktet og deler inn moderniteten i to, der den første moderniteten var da individet, brutt med mange av tradisjonelle normer og regler, ble noe som måtte oppdages i stedet for gitt på forhånd. Den andre moderniteten beskriver hun som da det skjedde et kursskifte i økonomisk politikk og sosialpolitikk forbundet med det nyliberale paradigme og det frie kapitalistiske markedet. Denne tendensen med å tro på det frie markedet var gjerne også et motsvar til trusselen fra totalitære og kommunistiske ideologier i etterkrigstidens Vesten (ibid). Det er likevel betydelige forskjeller, vil jeg legge til, på hvilke politiske forhold som utviklet seg i USA, der Zuboff holder til, og her hjemme i Norge. Men vi er likevel nå i en situasjon der vi er pålogget og omkranset av det samme internettet, som ser ut til å på mange måter omgå mange av de eksisterende politiske og samfunnsmessige organisasjonsformene. Zuboff viser til hvordan de første internettelskapene «svøpte seg inn i moteriktig aktivisme og frigjøring for å appellere til og utnytte tidens angst, mens de viktige handlingene foregikk i kulissene. De var iført en usynlighetskappe vevet av retorikken om internetts frigjørende kraft (...)» (Zuboff, 2022, s.20).

Vi ser her hvordan noen av modernitetens paradokser igjennom internett blir fremstilt som å ha utviklet seg ennå tydeligere. Et løfte om tilpasning til indre behov og verdier, bekreftet på en måte individets fornemmelse av å være betydningsfull. Men der dette ønsket om å hele tiden få oppfylt våre individuelle umiddelbare behov, legger grunnlaget for å samtidig bli underlagt en overvåking og kontroll så inngripende vi tidligere ikke har sett maken til i vår vestlige demokratiske samfunn. Resultatet har blitt til en pervers blanding av frigjøring og utnytting, skriver Zuboff; man får tilgang på informasjon og menneskelige forbindelser i bytte mot atferds data, som igjen fører til en profittvekst av nye proposisjoner. Uten at vi merker det blir livet vårt forvandlet til data som igjen utnyttes for sosial kontroll, og der gevinsten går til noen få (Zuboff, 2020).

«Vi lever med kunnskap om at livet vårt er enestående, men blir behandlet som usynlige.» (Zuboff, 2020, s.61)

Vi ser med andre ord her refleksjoner om hvordan kampen for individuell frihet er i ferd med å resultere i det motsatte. Dette var vel strengt tatt også det Edward Bernays la grunnlaget for

og som vi ser i eskalert styrke. I samtale med den av mine informanter som først fortalte meg om Bernays, var det nettopp Bernays plan om et individualistisk konsumer-samfunn han sa han fryktet, og at covid-agendaen og The Great reset var en del av elitens plan på hvordan denne utviklingen skulle eskaleres, til å gjøre oss til digitale konsum-slaver. Da jeg kommenterte at for mange utenforstående kan «frihet fremfor frykt» slagordet virke å handle om nettopp individuell frihet fremfor kollektivt ansvar/trygghet, virket han forvirret av denne betraktningen. Etter litt frem og tilbake svarte han at: «*Vi kjemper for en annen type frihet. Problemet er at det er to helt ulike måter å se covid-situasjonen på; noen stoler på myndighetene om at situasjonen er reel, den andre siden ikke. To ulike forutsetninger, premisser. Vi snakker ikke samme språk.*»

Personlig proliferering på våre sosial media plattformer er ofte forklart som en måte å *maksimere vår opplevelse*, men vi må tenke nøye igjennom, poengterer Susie Alegre i sin bok *Freedom to Think* (2021), hvordan de nå ikke bare har oversikt over hva vi føler og tenker til ethvert tidspunkt, men også hvordan det kan brukes til å forandre måten vi tenker, føler, og dermed også til syvende og sist hvordan vi handler. Millioner av oss lever nå våre liv i en tilstand hvor vi bruker nærmest ethvert ledig sekund av dagen med å *bare sjekke* hva som skjer på smarttelefonen. Ikke bare er dette en konstant distraksjon, men våre *ledige øyeblikk*, er dermed ikke lengre våre egne, men er orkestret av markedsstyrte algoritmer som bestemmer store deler av våre kognitive og emosjonelle innhold.

Og som Alegre sier, dette fører ikke bare til store konsekvenser for individet, men setter hele vårt demokrati i fare. Dette skjer spesielt hevder hun ved at markedsføring ofte skjer via spredningen av mis/desinformasjon. «Disinformation spreads like wildfire when the right targets are identified and targeted through their profiles.» (Alegre, 2021, s.149). Jo mer populær en Youtube-kanal, hjemmeside eller Facebook profil er, jo mer penger tjener den inn.

Jeg vil her trekke den slutningen at det er sannsynlig at mennesker i det cultic milieu, via deres aktivitet på nettet, lett kan overvåkes og leses, og deres mistillit og ubehag, til de mainstrame paradigmer (og da ofte det kapitalistiske paradigme) kan anees som et yndig mål for profilert markedsføring igjennom spredningen av desinformasjon. Hvem vet akkurat hvor konspirasjonsteoriene omhandlende *fake* pandemi og 5G startet, skriver Alegre, men intensiteten på spredningen var drevet av kraften fra noen få influensere på sosiale media (ibid).

«Mindless messages are tailored to distract us, conform our biases, inspire our consumer needs and control our emotional reactions by either assuring us that everything will be OK or riling us up to hate the other.» (Alegre, 2021, s.151)

Mine informanter utrykker sterk uro ved at stadig nye digitale løsninger blir presentert av makthavende som løsninger på de utfordringene, små eller store vi står ovenfor. Om det er digital skole via Zoom for barn eller digitalt vaksinepass, i følge Giddens har moderniteten et økt fokus på risiko, men der de overhengende farene likevel ligger som en stadig mer faretruende skygge. Jeg tolker deler av mine informanternes mistillit det dit hen, at det her kan henge sammen med et ubehag ved at ekspertsystemer fokuserer på en riskokominimering de mener er sneversynt (eks koronapass), sammenlignet med farene for digitalt diktatur dette på den andre siden kan representere. At denne mistilliten tar form som en konspirasjonsteori der Klaus Schwab og Bill Gates blir ansett som to av hovedpersonene som står og holder i trådene, er likevel en kompleks prosess med mange svar. Jeg kommer tilbake til noen av disse faktorene jeg mener å ha en utslagsgivende virkning i neste spor.

«Men alt passer jo veldig bra. (med covid-agendaen). Zoom ble for eksempel sluppet rett før korona. Zoom tilhører Facebook. Det var en i familien min som sa: Glad koronaen ikke kom for 10 år siden, for nå har vi jo alt vi trenger! – Hehe, de er jo søte da!»

«At vi gradvis tilkobles»

Elektronisk kommunikasjon har på mange måter gjort vår opplevelse som menneske mer sammensveiset og uniform, med muligheten for øyeblikkelig kontakt på tvers av verdenshjørner (tid og rom aksene forskjøvet). Men samtidig, følelsen av nærhet, (ala Giddens) der tid og sted er forbundet, kan på denne måten skje sjeldnere. Dette siden hvor vil *velger* å rette oppmerksomheten, gjør automatisk at andre områder utelukkes. En opplevelse av å være til stede her og nå har dermed, ved hyppig bruk av smart telefonen, byttet ut *her* med en forskyving i rom. Kontakt med de umiddelbare omgivelser eller mennesker i nåtid må dermed vike. Dette kan, vil jeg dermed påstå, kunne gi en følelse av å miste kontakten med seg selv og omgivelsene.

Så langt, hevder tidligere tech ingeniør, men nå tech filosof James Williams, har vi for det meste kun begynt å kreve innsyn i hvordan teknologien kontrollerer vår informasjon, men til sammenligning mindre fokus på hvordan de tar over vår oppmerksomhet.

“The liberation of human attention may be the defining moral and political struggle of our time. Its success is prerequisite for the success of virtually all other struggles. » (Williams; 2018, s. xii) skriver han i boken *Stand out of our light* (2018), der han tar for seg det som har fått navnet oppmerksomhetskapskapitalisme. Vi stoler på disse nye teknologiske nyvinningene er på vår side, at de hjelper oss å nå våre behov, ønsker og mål. Og selvfølgelig på mange måter har det også vært tilfellet. Men som James Williams ber oss huske på (2018) ; tech selskapene har ikke de samme målene som deg og meg. I stedet operer de med *engagement goals*, som går ut på å maksimere tiden du bruker på å ha oppmerksomheten din rettet på deres produkt. Målet er å få deg til å *klikke, scrolle og tappe* så mye og lenge som mulig. De er på denne måten designet til å utnytte våre menneskers nærmest utømmelige appetitt for distraksjoner.

“No one would put up with this sort of distraction from a technology that directs them through *physical* space. Yet we do precisely this, on a daily basis, when it comes to the technologies that direct us through *informational* space.” (Williams, 2018, s. 9)

“What *do* you pay when you pay attention? “spør han. Jo, du betaler med alle de ting du kunne ha rettet din oppmerksomhet mot i stedet, alt det du ikke fikk gjort, alle de målene du ikke oppnådde, alle de tilstedeværende møtene du kunne ha hatt med mennesker eller omgivelser nær deg. Våre diskusjoner har for det meste handlet opp utfordringene rundt «fake news» og misinformasjon, men den store elefanten i rommet er likevel mediet i seg selv; hvordan dette mediets mål grunnleggende ikke lengre kan forenes med våre egne mål, maskiner bygd opp for å høste inn vår fulle og hele oppmerksomhet for så å selge den videre. I hendene på noen få mennesker ligger nå makten til å forme vanene, og dermed livene til milliarder av mennesker (ibid).

På individnivå er dermed denne teknologien en trussel for å kunne føle eierskap over eget liv. På det kollektive planet, hevder Williams, truer den å forstyrre eierskapet til de felles mål og verdiene som kan binde oss sammen, enten de *oss* er familien, et land eller menneskeheten. Videre, konsekvensene av oppmerksomhetskapskapitalismen vil kunne nærmest utslette menneskelig viljestyrke, både på individ og gruppenivå (ibid). Dette er selvfølgelig satt noe på spissen, historien er full av mennesker som viser at det finnes muligheter til å bryte ut av systemer som kan fremstå deterministiske, og forandre retning. Men måten disse systemene har infiltrert våre liv og bevissthet på er stadig mer sofistikerte og utviklingen går stadig raskere imot nye måter de kan utnytte vår menneskelighet på.

Vi ser her *modernitetens tveeggede sverd* som Giddens beskrev har utviklet seg til å føle ennå mer nærgående enn før. Giddens beskrev moderniteten som en utvikling der ikke bare er intensiteten på disse overhengende risiko økt, men utstrekningen har også blitt verdensomspennende, de tas gjerne ut av hendene på individer og overlates til globaliserte mekanismer. Dette kan gi økt trygghet, men nye risiko kan oppstå. Nesten ingen ting kontrolleres lengre lokalt og omstruktureringer for å tilpasse lokale behov blir derfor ofte vanskeligere eller umulige. For å ta vårt forhold til smarttelefonen som et eksempel; på den ene siden gjør den vårt liv komfortabelt og trygt. Den gir oss konstant underholdning og er blitt vår beste venn for å unngå å konfrontere usikkerhet både i møte med sosiale situasjoner, men også i møte med oss selv. På den andre siden, tar den ifra oss det som til syvende og sist konstituerer våre liv, vår egen oppmerksomhet. Vi befinner oss dermed i en tid der *nærvær* (der tid og sted er forbundet) har blitt en sjelden vare. *Invaderingen av distanserte hendelser inn i dagliglivets bevissthet* (1991) er blitt en regel mer enn et unntak. Og der makta som høster av vår oppmerksomhet og deretter kan bruke den til å diktere hva vi skal tenke og føle sitter hos noen få store tech selskaper. På mange måter kan man tenke seg dette som et autoritært diktatur, men der kontrollen ikke skjer via våpen og vold, men igjennom menneskers utømmelige ønske om distraksjon og underholdning. Vi har overlatt kontrollen til ekspertsystemer som fjernstyrer hva vil skal tenke, føle og hvordan vi skal handle. Men den overhengende faren, er her ubehaget ved å ha mistet kontakten, med egen opplevelse av nærhet i øyeblikket. Den økende grad av mediert opplevelse som Giddens trakk frem som et av modernitetens utviklingstrekk, der enhver mediering vil også forandre måten virkeligheten oppfattes på. Det virker stadig vanskeligere å slippe unna det å måtte se seg selv og verden igjennom et slikt filter. Et filter som i tillegg er designet for å manipulere oss i nåtid. Dermed en følelse av avmakt og en følelse av å miste kontrollen. Et ubehag og redsel for å miste kontakten med det menneskelige og med *det naturlige* i en *påkoblet* digital verden. Motstanden og mistilliten mine informanter demonstrerer mot ekspertsystemer som stadig fremmer troen på en økende grad av teknologi og digitalisering som løsningen på en verden som løper løpsk, ligger dermed slik jeg ser det som en sterk faktor til oppslutningen rundt denne konspirasjonsteorien rundt covid-agendaen, The Great Reset. At disse ekspertsystemene blir symbolisert ved Klaus Schwab og WEF, og at det slik skapes en forenklet fremstilling, de gode mot de onde, er et kjennetegn ved konspirasjonsforklaringsmodeller som jeg skal komme tilbake til i neste spor.

«Når har vi egentlig kunnet stole på politikerne? Når har det gått bra når vi skal tukle med naturen? Å ta av naturen går greit, men å manipulere den en annen sak. Avl, teknologi, farmasi- løsningen på alt liksom. The Great Reset. Systemet, samarbeidet blir borte. Teknologien gjør oss individualistiske. Covid-19 er et røykteppe for noe annet»

Jeg har i dette sporet forsøkt å gi et nærmere innblikk i den konspirasjonsteorien som de covid-våkne mener å ha våknet opp ifra. Frykten ligger konsentrert i det å gradvis, uten at vi egentlig merker at det har skjedd, bli forvandlet til transhumane cyborgs. Med overvåkings og oppmerksomhetskapskapitalismen som nå har inntatt store deler av våre liv, vil jeg komme med den påstanden at denne frykten ikke nødvendigvis er så uberettiget. Både Zuboff, Alegre, Hararis og Williams analyser av denne utviklingen, er ikke så veldig ulik den mine informanter kommuniserer. At deres ubehag selv kan ha blitt utnyttet av disse markedsmodellene, og at deres radikaliserings inn i et konspirasjonsteoretisk verdenssyn kan være et direkte resultat av dette, er et nokså skremmende paradoks som nærmest gjør dem selv til et levende bevis for at det de frykter aller mest allerede på mange måter har skjedd.

«Jeg har med meg en antropolog!» roper M når vi klatrer ut av bilen i det som ser ut som et helt vanlig, og moderne norsk boligfelt utenfor en helt vanlig småby på Østlandet. «Ah, akkurat det vi trenger!» – svarer en mann som står utenfor en annen bil på parkeringsplassen, han er sånn omtrent på min egen alder, med masse krøller og et stort hvitt smil og varme smilende øyne. En friskusdame i 50 årene og sykkelights ankommer der vi står på en racer sykkel.

Jeg sitter nå inneklemt i en sofa sammen med seks andre rundt det store firkantede sofabordet som er dekket på med kaffe, te og et rikt utvalg av kjeks. Praten kommer fort i gang, vertskapet er gjestfrie, blide, utadvendte og inkluderende. En kritt-tavle henger på veggen med innskriften: «Alt det dere gjør må gjøres i kjærlighet». Også til stede er et par også i 30-40 årene, han norsk og hun med utenlandsk opprinnelse.

Praten begynner å gå. Om naboene først. Om det at det er mange vanlige, ikke-våkne folk her i nabolaget. At mange av dem er redde, at de bruker masker hele gjengen. Men at; «det sjeldent er noe problemer (med dem) da.»

Jeg sitter etter hvert med en følelse av å være på en slags hyggelig syklubb, der sladring er hovedaktiviteten og lagfølelsen er hovedfokus. Det overordnede temaet er forøvrig ikke naboens nye gressklipper men covid-agendaen;

«Men har dere hørt at i India nå, der så mange har tatt vaksinen, er det så mange som dør. Kan det være på grunn av vaksinen?» (vertsdamen) «Ja de har jo også stengt muligheten for vann og mat. Det er ikke covid som dreper, men overoppheting.» (..)

«Folk lurer ofte på, om vi ikke har sympati med de som dør av covid? Men de mangler jo helt perspektiv. Det dør jo mange fler av sult på grunn av nedstengingene. 130 mill havner i hungersnød» «Ja, og smittetallene er jo helt ubrukelige»

Sykkeldama skyter så inn: «Men så dere forresten den episoden med Helene sjekker inn? Helene tar liksom inn på rommet som skulle være til covid pasienter. En mann kommer inn med såkalte pusteproblemer. Men han kan snakke, hvem kan snakke med pusteproblemer? - Jeg har covid, jeg har covid! Men så oppdaget jeg den samme mannen i en reklame i Sverige! Han var en skuespiller!» Flere av de andre rundt bordet: «Å herregud det er jo helt drøyt!»

«Ja, er det ikke fælt, nå er klippet fjernet fra Youtube.»

«Det her med isolasjon og koronahotell. Jeg skjønner ikke hvorfor folk lar seg styre så lett. Våken eller ikke. Folk er jo stort sett ellers fornuftige, men fullstendig blokket for fornuft i disse dager, ja vi står inne i et supehjernevask-fenomen.»

«Ja, 40 nyheter om dagen med korona. Rart folk ikke skjønner det foregår noe annet bak enn koronaen. Det er en global agenda. Å skape redsel hver eneste gang».

Samtalen hopper så over til å handle om global oppvarming: «Jeg tror ikke at vi kan ut ifra vår egen eksistens, eller over kanskje 300 år, virkelig se om noe er normalt eller unormalt. Og det har jo alltid forandret seg. Mennesket skal liksom nå prøve å kontrollere noe vi ikke kan kontrollere. Jeg tror ingenting på at vi skal ha så mye innvirkning. Dessuten trenger vi jo CO2» Alle nikker enige. «Når det kommer til asfalt er jeg enig i kritikken, det er et problem. Men at vi skal ha en påvirkning på hele kloden, trur jeg ingen ting på. Klimasaken er

overstyrt av all forurensning som er ennå verre. Viruset er litt samme sak, viruset overskygger problemer som er mye verre»

«Det hele opplegget er jo så opplagt, (her snakker de om covid-agendaen) Hvorfor er det ikke mer snakk om det? – Det er fordi det insinuerer en ond hersker. (WHO)

Min bror, tror dødstallene rett og slett ikke er noe svindel. – Man skal liksom ikke tro noen er slemme. Det er for mange så utenkelig at noen prøver å lure oss. Det er den norske modellen.»

Sykkeldamen: «Erna, jeg er så forbanna på hu. Dette kommer til å få en konsekvens. Ja hun skal nok straffes etterpå. Men de som er forbanna på henne nå, de har så høy moral, at de ikke vil gjøre noe sånt.»

Han med capsen: «Hadde det nå ennå vært litt mer som Walking dead, sku jeg ha skjont det. Men en influensa... Hadde det vært hjernehinnebetennelse, da, greit med tiltak. Er vi de nye 68'erne i 2021? Vi er alternative, vi tror ikke på alt som blir trykka ned i halsen på oss, og vi stiller spørsmål.»

Sykkeldama: «Men altså, hvem tjente egentlig på 22 juli? Ap-Jens, han fikk jo rett etterpå jobb i NATO. Og søstera. Hu Camilla Stoltenberg. Hva er du hun gjør... jobber i lab? Er det noe slags DNA oppbevaring kanskje? Og det rosehavet. Seriøst liksom, såå mange roser. Ikke sjans at Oslo vanligvis har så mange roser i blomsterbutikkene. Og hun dama utfor Stortinget, med den pinnen rett ut av hodet. Hun gikk helt vanlig bortover, og prøvde å sette seg på bussen. Når det sto ambulanser rett der. På bussen liksom. Akkurat som hun hadde gjort det hvis hun virkelig var skadet! I USA er de mer våkne. Mange flere som stiller spørsmål ved 9-11. Ingen stiller spørsmål ved Utøya, i respekt for ofrene, alle sover. Men Utøya, var det et skuespill? 77 ofre. Det er et okkult tall.»

Sykkeldama: «Hva er det forresten med sko, på ledninger og sånn? Noe symbolsk?»

Han med smilet: «Nei, det er en ghetto-ting.»

Sykkeldama: «Ok, men Nike-sko, det er i hvert fall en symbolikk til Deep State».

Meg: «Hva skulle være hensikten med å sette i verk slike skuespill i så fall?»

«Å skremme folk til lydighet. Snart får vi førerløse biler»

«Sjokkdoktrinen: problem -reaction-solution. De har løsningen med en gang, før vi rekker å sukke».

«Hvis man er psykopat og har lyst til å styre verden så er det jo lurt. Sikkerhetsklarering på flyplassen for eksempel. Regler, det er jo bare regler for reglene skyld. Kontroll, sikkerhet – å føle en form for kontroll.»

Samtalen går så over på Charter Svein og NRK debatten der han var med.

«På NRK debatten konfronterte debattlederen Charter Svein med at det å brenne en maske må jo være veldig symboltungt. Men hva er mest symboltungt egentlig, brenning eller det å ha på seg maske?»

«Ja, det er et kult-symbol å skjule ansiktet.»

«Hvorfor lot de Lothe-pus få uttale seg. Han kan vel ingen ting om saken vel?»

Han med capsen: «Det kan vel kanskje ikke Chartersvein strengt tatt heller.» (de andre ler)

«Men hu Kari Jaquesson. Hun har jo jobbet med helse i mange år, og har tatt godt vare på helsa si. Hun vet hva hun prater om.»

Meg: «Når skjønnte dere at det var noe som ikke stemte?»

Han med hestehalen: «11 september, eller 1 år etter 11 september.»

Han med det hvite smilet: «Nok som skurrer til at jeg kan tåle litt der jeg ikke er enig.»

Meg: «Men hva er målet denne planen egentlig?»

Han med hestehalen: «Cyborgs!» (De andre sier seg enige)

«Planen er også at vi skal leve evig»

«Bill Gates har en Ted-talk der han snakker om det rett ut, det er de som har tjent når alle sammen andre har tapt.»

Sykkeldama: «Og The Plandemic. Den må du se! Den snakker om patent på behandling av korona.»

Sykkeldama: «Jeg har fått mange hatmeldinger. Folk har blitt så onde. Hvor er hensynet andre veien?»

Vertsdama: «Noen ganger skulle jeg ønske jeg ikke var så våken, det er så slitsomt hvor sovende de er. – Folk jeg kjenner så godt, sover så tungt.»

Men det som er så godt er at det kommer flere til. Ro i sjela at vi ikke er alene på en synkende skute. Ja, jeg følte meg så alene, men så er vi plutselig så mange»

Tredje spor: «Sannheten finnes i hjertet.»

«Etter appellen min på Eidsvoll's plass; det kom folk og takket meg. Når jeg sa det om sannheten som egen frekvens. Det rørte folk. Jeg snakket om grunnloven. Om PCR testen som ugyldig. Spesielt da jeg sa – ikke rør ungene våre, ikke test dem. Denne krisen kan skape den verden vi vil ha. Det at jeg sto i min sannhet, folk begynte å gråte.

Hjertefrekvensen. Sannhetens hjertefrekvens; det appeller til dem- vi er bygd opp av de samme molekylene. vi er alle ett. Alle må opp i frekvens for å få en god verden. I en felles consciousness – 60 % lys. De som har på seg maske – de eksisterer på rundt 5%. De følger med på det som skjer på tv. Men la oss på 60% overskygge de 40% som er mørke.»

Den subjektive vending.

Så i en jungel av informasjon, hvordan finner du frem til hva du skal tro på? Dette var et spørsmål jeg ofte stilte til mine covid-våkne informanter. En overvekt gav meg svar som «*her, inne i hjertet*», mens de la den ene hånden på brystet. Som vi ser i sitatet over, fra en kvinne jeg intervjuet noen uker etter at hun hadde holdt en appell på en av demonstrasjonene jeg var med på. Hun snakker om å stå i *sin* sannhet», om PCR testen som ugyldig og at sannheten har en egen frekvens. Så hva handler dette om?

Olav Hammer referer til Giddens som ser på identitetsskaping som et viktig aspekt ved moderniteten, og i motsetning til postmodernismens fokus på en mer flytende og dynamisk identitetsprosess, mener han at den senere modernitet legger opp til en søken etter å finne ut «hvem vi virkelig er» (Hammer, 2001, s.12). Refleksivitet, er som nevnt tidligere også et av, ifølge Giddens, viktige karakteristikk, omhandlende omtrent alle områder av livet, vil der eksistere et utvalg av ofte konkurrerende teorier om hvordan en bør handle, tenke og leve. Det cultic milieu kan fungere som et marked på denne måten, der en mengde ulike ideer og tradisjoner kan gi grunnlaget for valg av identitet og livstil. Hvordan å forbedre seg til å bli et sunnere, gladere og mer spiritueelt menneske blir stående sentralt (2001). Christopher Partridge har med sin utgivelse *The re-enchantment of the West* (2005) blant annet tatt for seg noe han kaller «the subjective turn», der jakten på *velvære*, for mange her i vesten, er en stor del av dagliglivet. Han bruker blant annet studier utført av Heelas and Woodhead der de har fokusert på det de kaller «wellbeing culture»: «Strategies for healing, health and wellbeing have been democratized - they are no longer the preserve of the medical establishment.»

(Partridge, 2005, s.4) «Å ta vare på seg selv» blir en reise. Partridge refererer til Wadi Clark Roo som poengterer at *kroppen* står sentralt i denne *helende reisen*, som er en kontinuerlig prosess av utvikling og idealisering. Helse blir dermed en idealisering av selvet, og en personlig *spirituell* utvikling står mer og mer sentralt i denne jakten på *velvære*, *spirituell* helse har dermed fått en voksende betydning (ibid).

Vi ser at det i første øyeblikk kan stå noe i kontrast med den delen av Giddens teorier om at moderniteten har ført til en overtagelse av personlige sfærer som jeg var innom i de to foregående sporene. At det kan tenkes at denne subjektive vendingen, også nettopp kan være et slags motsvar til denne utvikling av bordplasseringen av spørsmål angående helse til ekspertsystemer som føles distanserte. I tillegg, spør Giddens seg om det kan tenke seg at når de store globale farene blir for abstrakte, at dette kan det være en slags forsvarsmekanisme; å trekke innover, å konsentrere seg om seg selv og egen kropp og sinn?

Men som tidligere beskrevet så regnes det av mange tenkere at et de av de tydeligste kjennetegnene ved moderniteten, er nettopp at den er paradoksal:

«To be modern is to find ourselves in an environment that promises us adventure, power, joy, growth, transformation of ourselves and the world – and, at the same time, that threatens to destroy everything we have, everything we know, everything we are.» (Marshall Bermann, 1988, s.15)

Partridge, men også Giddens, har identifisert det de ser på som et skifte bort fra livet levd mest påvirket av eksterne roller, plikter og forventninger, til å leve livene våre mer ut ifra våre egne subjektive erfaringer (både relasjonelle og individualistiske) (Partridge, 2005, s.6). Partridge, igjen basert på Heelas and Woodhead snakker også om en et bohemske skifte, bort ifra «*that which is expected of us in society, towards the subjective life and to the development of its potential*» (2005, s. 6). Han ser tilbake på punkkulturen og videre tilbake til hippiekulturen, men sier det selvfølgelig kan spores ennå lengre tilbake; til bohemiensimen, alternativ spiritualitet og holisme på 1800 tallet (ibid). Denne vridningen mot subjektet handler ifølge Heelas and Woodhead om et tydeligere fokus på;

«states of consciousness, states of mind, memories, emotions, passions, sensations, bodily experience, dreams, feelings, inner conscience, and sentiments – including moral sentiments like compassion. The inner subjectivities of each individual became a, if not the, unique, source of significance, meaning and authority» (Partridge, 2005, s.7)

En søken etter en dyp, indre spirituell forståelse for å *finne ut av seg selv* og på den måten være sin egen høyeste autoritet. Vi ser denne tendensen utspiller seg tydelig i denne bevegelsen, der troen på seg selv som den høyeste autoritet til å vite hva som er best for seg selv. «Å stå i min sannhet. Det trenger ikke å være din sannhet» Spesielt har jeg sett dette tydelig i spørsmålet om vaksiner og bruk av munnbind. En kvinne jeg snakket med som uttalte «For meg er det ikke rett å gå med munnbind. Kanskje det er det for andre, og de må få lov å gjøre som de vil. Men jeg velger hva som er riktig for meg.» Frihet foran frykt slagordet kan dermed også settes inn i denne subjektive vendingen; individuell frihet som høyeste verdi.

«Holistisk naturlighet»

Men kan det tenkes at ved en sterkere individualisering kommer samtidig behovet for å kjenne at man hører til en større helhet?

Wouter J. Hanegraaff, *New Age Religion and Western Culture* (1996) tar opp *holisme* som et gjennomgående tema for alle som kan kategoriseres inn i New-Age. Det samme kan jeg si gjelder for alle mine *covid-våkne* informanter. *New-agere*, mener han, lager seg teorier og spekulasjoner om *nature of reality*. Spesifikke ideer om hvilken *type* univers vi lever i. Disse ideene, hevder han, ser ut til å resonere for enkelte av oss mer enn andre, avhengig av hvordan de selv opplever å være i verden. Holisme, er ikke en terminologi som referer til en spesiell teori eller verdenssyn. Det eneste elementet som strengt tatt forener de ulike variasjonene av holisme er deres felles opposisjon til det som oppfattes som ikke-holistiske syn. Slike non-holistiske orienteringer kan, ifølge Hanegraaff deles opp i to kategorier som han kaller *dualisme* og *reduksjonisme* (Hanegraaff, 1996, s.119). En dualistisk orientering vil da være å skille mellom *gud og menneske* eller *natur og menneske* (der det ofte inngår en oppfattelse av at relasjonen er basert på menneskets dominans over naturen). Her inngår også inndelingen mellom *ånd og materie* i ulike varianter, som i den kartianske dualismen (1996, s.119).

Det er en generell oppfatning mener Hanegraaff at en slik dualistisk oppdeling stammer fra judeo-kristne røtter av vestlig sivilisasjon. Reduksjonisme, på sin side, knyttes gjerne til opplysningstiden og den vitenskapelige revolusjon. Hanegraaff deler videre reduksjonismen inn i tre ulike former: 1) Tendensen til å fragmentere, der *organiske helheter* blir sett på som en mekanisme, som kan plukkes ifra hverandre til små deler, og der disse minste delene brukes som forklaring på denne mekanismens eksistens. 2) En redusering av ånd til materie, slik at ånd *bare* blir «epifenomen» av materialistiske prosesser. Holistiske ideer og praksiser,

vil da være forsøkene (med varierende grad av suksess) på å unngå denne dualismen og reduksjonismen (ibid).

En stor andel av de praksiser og ideer og visdomstradisjoner som blir brukt i denne selvrealiseringsprosessen er fra østlige religion eller visdomstradisjoner. I tillegg virker det å være særdeles viktig at ideene, praksisene eller terapiformene stammer fra urgamle tider eller urfolks tradisjoner. I tillegg en utvikling med ønske om det som representerer det holistiske, the sunne, det *naturlige* og det *spirituelle*. Østen, urfolk og urgammelt blir da antagonist og vil dermed representere naturlighet, kanskje også noe som kan settes i sammenheng med at vestlige paradigmer ofte blir ansett som årsak til at vi befinner oss omgitt av de overhengende farer som tidligere beskrevet. Farer som er til stede via «*tukling med naturen.*»

Koronavaksinen blir slik sett på som nærmest et symbol på den vestlig vitenskapelige revolusjon og det vestlig medisinske paradigme. Motstanden mot den blir ofte rettet mot at «*den er utviklet raskt, at vi ikke vet nok om konsekvensene, at den tukler med vårt DNA.*»

Dette blir dermed antagonist til idealiseringen av ur-visdom, og blir i stedet forbundet med et fragmentert og dualistisk medisinsk paradigme. I stedet etterlyser mine informanter et større fokus på en «helhetstenkning» i forhold til generell «sunnhet», både fysisk, men også *spirituelt*.

«*Hvorfor er det ikke mer snakk om kosthold, meditasjon og trening for å stå rustet til å møte dette viruset? Hvorfor er det bare fokus på vaksinen?*»

Jeg har i denne sammenhengen ofte blant mine informanter hørt dem si ting som «*vaksinen er ikke naturlig*». Og setter det opp mot at «*å bli smittet og syk, og dermed utvikle immunitet er helt naturlig*». Dette kan ha en sammenheng med at viruset blir ansett som en *naturlig* risiko, mens vaksinen (eller 5G) på sin side blir ansett å tilhøre menneskeskapt «*tukling med naturen*», skapt av det som føles som et distansert ekspertsystem der de overhengende farene ikke blir tatt seriøst i forhold til et mer innsnevret fokus på enkelte risikomomenter. Dette er tett i tråd med Giddens teori om risiko vs. overhengende fare. Begge farene føles litt abstrakte. Men den ene blir av mine informanter ansett som en *naturlig* fare, den andre blir et symbol på ubehaget ved *the runaway world*, og da spesielt teknologiens utviklingstanke. Det har dermed skjedd et brudd av tillitt og mine informanter foretrekker å møte viruset på en *naturlig måte*, ved hjelp av eget immunforsvar i stedet for igjennom ytterligere teknisk innovasjon og kontroll satt igang av de samme ekspertsystemene.

Sosial distansering og bruk av munnbind har ofte også gjerne blitt omtalt som *unaturlig*. Da ofte med en forklaring at det er *unaturlig* å ikke å klemme eller å se sine besteforeldre, og *unaturlig* å ikke kunne se hverandres ansiktsuttrykk eller å puste fritt. Her kan det se ut som det kan handle om at klemming, ansiktsuttrykk og fri lufttilførsel er uttrykk for naturlighet, siden det ansees som del av menneskets *frie spontane natur*. Mens alt som er kontroll, manipulering av dette, blir *unaturlig*; *tukling med naturen*. Vi ser hvordan dette lett kan settes i sammenheng med frykten for den fjerde industrielle revolusjon som at teknologi og digitalisering skal ta bort vår menneskelighet. Samtidig som det også kan settes i sammenheng også med sporet om «frihet fremfor frykt», hvor frihet gjerne ansees som frihet til å ikke bli fortalt hva en skal gjøre med egen kropp. Autonomi og en forlengelse av allerede etablert atferdsmønstre blir da det *naturlige*. I motsetning til å forandre vanlig atferd til å utøve sosial distansering og bruk av munnbind som blir en kontroll av *naturlige prosesser*. For andre, som er tilhenger av å ta vaksinen eller for å gå med munnbind, kan det heller føles *naturlig* å følge flokkmentalitet, å la individuell frihet vike for kollektiv atferd. Det er med andre ord, på generell basis, ikke gitt hva som kan klassifiseres som *naturlig og unaturlig*. Det er dermed interessant å se på hva mine informanter ser ut til å legge i denne inndelingen.

«Vi er ikke bare hjernen. Vi er hele kroppen. Vi er mer.»

«Thought is the village idiot compared with other expressions of consciousness that we all have the potential to access and tap into(...) We have forgotten this, or more to the point, been manipulated to forget”(Icke, 2021,s.1)

Det har altså vært kommunisert en sterk dragning i denne bevegelsen, en vektlegging på det som kan tenkes på som personlig *kroppslig erfaring*, i stedet for en vektlegging av rasjonalitet, logikk og kritisk analyse. Denne dragningen mot subjektive erfaringer, med vektlegging på kropp, følelser og intuisjon ser jeg å kunne ha en sammenheng med at via modernitetens refleksivitet har det skjedd en økende grad av bevisstgjøring om de fundamentale begrensingene til den ustrakte bruken av symbolske tegn og ekspertsystemer. Den mistilliten og ubehag mange av mine informanter kommuniserer, en følelse av «*at noe ikke stemmer*» kan ha en sammenheng med følelsen av at vi som individer og samfunn har forvekslet abstraksjoner av virkeligheten med virkeligheten selv, og at vi begynner å kjenne tydeligere hvilke konsekvenser dette kan resultere i. Vi har for eksempel i stor grad forvekslet den symbolske verdien av penger med faktiske reelle verdier som rent vann og ren luft.

I boken *Trangen til å telle* (2017) tar Tord Larsen og Emil A. Røyrvik opp nettopp noen av disse ulike måter vi skaper kategorier og «ting» på, den «kulturelle infrastrukturen» i ethvert samfunn, som de kaller «objektivering». De retter et søkelys på at selv om alle kulturer og alle tider har hatt sine former for objektivering, er noen epoker nærmest besatte av en «lidenskap for kvantifisering». Denne tiden vi nå befinner si er i sterk grad preget av denne tendensen som i særlig grad inkluderer fremveksten av en «indikatorkultur» bestående av måling og standardisering som sosiale praksiser som igjen virker formende for samfunn og kultur. Objektiveringen virker organiserende for størrelser som ikke alltid er gitt på forhånd. «det innebærer at det er et nært forhold mellom statistiske systemer og styringsregimer, mellom numeriske representasjoner og former for kontroll og dominans» (Larsen og Røyrvik, 2017, s.8). Kvantifisering kan på slik måte hevder de, endre våre måter å se og oppleve verden på. Larsen og Røyrvik referer til blant andre Marx, som teoretikere som har sett kritisk på hvordan kategorier blir omgjort til nærmest autonome «ting» i verden. Marx kalte dette «fetisering» der han så spesielt på hvordan «økonomien» igjennom kapitalismen ble skilt ut som noe med virkelig eksistens, nærmest mer virkelig enn våre naturlige omgivelser. «I all måling er det fare for at målingen (eller tegnet) overtar for det betegnede: Virkeligheten flytter seg fra vår verdens-erfaring til *indikatorer* som erstatter den» (2017, s. 20). Denne tendensen har også noen paradoksale konsekvenser, skriver Larsen og Røyrvik, både når det kommer til selvobjektivering, enten hos individet eller på gruppenivå. Dette skal jeg komme nærmere inn på.

Et moderne samfunn er avhengig av kategoriske inndelinger, målinger og standardisering, men vi må være klar over, minner Larsen og Røyrvik på, at disse abstraksjonen også kan forandre disse virkelighetene som de er ment å speile (ibid).

Igjennom koronapandemien har tall og målinger virket å komme nært inn på, og blitt tydelig styrende for våre daglige liv. Daglige oppdateringer på smittetall og antall døde, men også jevnlig oppdateringer på antall personer man fikk lov til å oppholde seg sammen med til enhver tid. Motstanden mot en slik kvantitativ beregning og kontroll har også blitt møtt av motstand av mange av de jeg har møtt på i dette miljøet, og det blir kommunisert mistillit mot disse ekspertsystemene som setter en slik objektivering foran direkte opplevelser, gjerne uttrykt ved en etterlysning av at styresmakter ikke tar nok hensyn til eldre eller unges opplevelser av ensomhet som konsekvens av nedstenging. At mange av oss nok ikke hadde overlevd å bli voksne uten disse referanse eller ekspertsystemene, for eksempel ved tilgangen på antibiotika, er selvfølgelig et faktum som jeg har hørt få i dette miljøet reflektere over. De har også som regel flyttet tilliten over til alternative ekspertsystemer og symbolske tegn.

Dette er paradokser som jeg skal komme mer inn på siden; det ser nemlig ut til at brudd med en type *mainstream* abstrakte systemer gjør at man går over til/blir hentet opp av en annen variant, som da gjerne får navnet *alternativ*. Eks alternativ medisin. Ofte har også likevel den symbolske tegnet penger, også her en stor innvirkning. Vi ser her hvordan forsøket på brudd med noen av modernitetens karakteristikk, kan i seg selv igjen være en pådriver innen disse samme mekanismene. Men poenget om ubehaget er likevel relevant og interessant i seg selv.

Så og si alt av menneskelig opplevelse av å være i verden er formidlet igjennom kultur generelt, men spesielt sosialisert tillært språk. Enten språket benyttes som kommunikasjon mellom individer eller det foregår som en kontinuerlig indre dialog, fungerer det som et slags filter for oversettelse/forklaring av rå opplevelse i øyeblikket. Språket er dermed den primære formen for tid og rom distansering, her referer Giddens til Levi-Strauss; en slags tidsmaskin som har muligheten til å gjeninnføre ideer og praksiser på tvers av generasjoner, samt muliggjøre separasjonen av fortid, nåtid og fremtid (Giddens, 1991, s 23). Giddens referer til Innis og McLuhan når han hevder at graden av hvordan et medium forandrer på relasjonen mellom tid og rom, kommer som regel ikke an på innholdet i beskjed som kommuniseres, men på hvilken måte kommunikasjonen finner sted.

Alan Watts, en av de første store filosofer som brakte østlig filosofi over til et vestlig publikum, setter her ord på et av de mest sentrale elementer i denne kunnskapstradisjonen, nemlig forskjellen på å oppleve verden identifisert med de sosiale skapte symboler eller som *rå*, u-mediert opplevelse av `the Natural world`:

“Nature is multidimensional. Language is linear. (...)If you identify the world as it is with the way the world is described, it is as if you were trying to eat dollar bills and expect a nutritious diet. (...) Believing that if you eat enough dollar bills eventually something satisfactory will happen. So, eating the abstractions all the time, we want more and more.” (Alan Watts, Waking up app, wakingup.com)

Tenkning, fortsetter han, er oversettelsen av hva som foregår i våre naturlige omgivelser over til ord, tall eller øvrige symboler. Tenking og språk, er selvfølgelig meget nyttige verktøy vi ikke ville ha vært for uten, som lar oss oppdage og finne nye detaljer i verden rundt oss eller fantasere om en annen tid og et annet sted.

«Using words and symbols have proven very useful, it has given us all the technology that we have, but at the same time it has proved too much of a good thing. At the same time, we have become so fascinated, that we confuse the world as it is with the world as it is thought about, talked about and figured about, that is to say as

the world as it is described. And the difference between these two is vast. And when we are not aware of ourselves except in a symbolic way, we are not related to ourselves at all. We are like people eating menu's instead of dinner." (Alan Watts, Waking up app, wakingup.com)

Som vi ser her kan man anse også tenkning, siden den er en indre dialog av språk; som en mediering av opplevelse. Og det som tidligere beskrevet som kjennetegner mediert opplevelse, er der tid og rom er forskjøvet, ergo oppmerksomheten på *her og nå* blir nødvendigvis en mangelvare. Denne separasjonen av tid og sted, eller fravær som Giddens (etter Heidegger) kaller det, vil dermed føre til en utleiring av sosiale systemer, og en *tømming* av tid og rom, noe som kan gi følelsen av distanse, tap av nærvær med egen kropp og omgivelser (1997). Søken tilbake til kroppslig erfaring, å søke for «sannheten i hjertet», kan dermed slik jeg ser det kunne sees på som en motreaksjon og et ønske om å føle kontakt med noe som er nært, der tid og sted er igjen bundet sammen til en holistisk helhet. Dette resonerer også med motstanden mot mediert opplevelse i form av digitaliseringen og statlig den statlige overtagelse av områder som angår egen kropp og helse som beskrevet i de foregående kapitlene. Og det kan også gi en forklaring på hvorfor østlige visdomstradisjoner resonerer så sterkt, med sitt fokus på nettopp dette. Men, på den annen side, jeg kan heller ikke her avgjøre hva som kom først; om ubehaget kan føre til en draging til spiritualitet eller om en kjennskap til slike tradisjoner gjør en mer oppmerksom på ubehaget.

I mye av forskningen som omhandler mennesker som tror på konspirasjonsteorier hevdes det ofte at mangel på følelse av kontroll øker sjansen for å inneha et slikt verdenssyn.⁴⁹ Dette kan ha en sammenheng med at å skape seg en slags visshet/ forklaring om hvordan ting henger sammen kan igjenopprette en form for følelse av kontroll eller stabilitet. Jeg kommer mer inn på dette. Men en annen sammenheng kan ligge i at om en mangler en følelse av kontroll kan det gjerne øke mistilliten til andre, verden rundt. Min egen observasjon er at når jeg ikke kjenner meg «på plass i egen kropp» oppstår en følelse av å ikke ha kontroll som igjen resulterer i en følelse av mistillit og tvil til meg selv og andre. Giddens gjør noen av de samme betraktningene; av å føle at man ikke bebor sin egen kropp kan skape en følelse av ontologisk tvil (1991). Og han referer blant annet til Kierkegaard som i tillegg skriver at man skiller seg selv fra kroppen, kan det fremstå en følelse «as if under remote control» (Giddens, 1991, s.59).

⁴⁹ Eks se: Asbjørn Dyrendal; David G. Robertson; Egil Aspren, 2018. Handbook of Conspiracy Theory and Contemporary Religion., Leiden: Brill.

Så jeg tenker, kan det ligge en kobling her, en motstand som mange av mine informanter kommuniserer om at *alt sitter i hodet*, at der er en fornemmelse av å miste kontroll når man tar bort fokuset fra kroppen – som igjen øker mistilliten?

En epistemologisk individualisme «dette er min sannhet» og en vektlegging av erfaringskunnskap i motsetning til rasjonell analyse, kan dermed være et symptom på et ubehag ved modernitetens bruk av abstrakte systemer for å kontrollere virkeligheten, og som igjen for enkelte kan forstås som pådriveren til en verden som løper løpsk. I tillegg til intuisjon blir “synkronisering” ofte ansett av mange av mine informanter som en slik erfaringskunnskap.

«I went in search of that coordinating force with the usual support from the extraordinary synchronicity of my life which had been an almost daily experience since 1990.” (Icke, 2021, s.227)

Jung, som i følge Hammer var den første som introduserte begrepet, beskrev synkronisering som «meaningful but casually unconnected co-occurrence of two events, either two events in the empirical world, or one inner and one outer event.” (Hammer, 2001, s.430) Mange esoteriske tradisjoner har tatt i bruk dette konseptet, men da gitt det en mye videre betydning enn det Jung presenterte. Den emiske bruken handler da ofte om at synkronisering er en del av måten verden er organisert på (siden alt henger sammen med alt), men at fenomenet også *er ment* å gjøre oss bevisst på at alt som skjer er del av en mye større og kanskje også en *divine* plan (Hammer, 2001, s. 431). En informant fortalte meg at han tenkte at noen av videoene som hadde blitt forslått til han på Youtube, var skjedd igjennom en synkroniseringsprosess, og at de var kommet til han av en grunn, at det følte som at det ikke var tilfeldig. Andre ville kanskje ha forklart dette med bekreftelsestendensten og/eller et resultat av Youtubes markedsmodeller.

Det å se eller søke etter mening kan virke å være en stor komponent og nokså felles faktor for mange innad i dette cultic milieu. Dette er også i trå med Campells teori, inspirert som han var av Webers *dis-enchantment teori* som jeg har vært inne på.

Meg: «Når begynte du å skjønne ...?»

Han: «At noe var gærnt? Siden 6 år gammel. En følelse, en intuisjon, vet ikke hvorfor. Også når jeg var 8 år. Katta døde på makaber måte i en gressklipper. Det var skikkelig traumatisk. Bestemor fortalte meg da at sjelen fantes. Jeg skjønnte noe.

Nå har alt gitt mening plutselig»

Meg: «Hva mener du?»

Han: «Livet var i grus, veldig lenge. Også skjedde dette. Nå gir alt mening. Alle stedene jeg har vært i livet, alt det jeg har lært. Alt var faktisk likevel helt perfekt. Alt gav mening plutselig. Selv om jeg har hatt PST på døra alt sånn der. Det er alt del av noe større.

Det hele startet da jeg møtte min mentor. Og David Icke.»

Vi ser her hvordan synkronisering og meningsskapning går hånd i hånd. David Icke anser seg selv som vi så i sitatet over som en som lever et liv med «ekstraordinær synkronisering» (Icke, 2021, s.227). Men for ham blir det å «*connecting the dots*» ikke bare det å oppdage en Divine plan, men *den store sammensvergelsen* fra *The Global Cult*.

Vi ser at det til nå har oppstått flere paradokser som er interessante. Den ene er kombinasjonen av et fokus på selvrealisering og individuell frihet, samtidig som det kommuniseres en søken mot det holistiske. I tillegg, til å representere en opposisjon til dualismen, virker det paradoksalt å skape et skille mellom naturlig og unaturlig? Å lage et skille mellom holistiske paradigmer og ikke-holistiske paradigmer, vil vel i seg selv være en ikke-holistisk ide?

Angående vektleggingen av selvet som den høyeste autoritet samtidig med opposisjonen til hva som blir ansett som ikke-holistisk; på bakgrunn av hva vi har sett som strukturelle prosesser i det cultic milieu, hvordan særlig østlig visdomstradisjoner har blitt adoptert og benyttet som middel i søken etter å finne seg selv; i gjennom separasjonen av tid og sted som Giddens snakker om, der kulturelle elementer blir demontert og flyttet ut fra sin kontekst, har østlig tradisjoner igjennom globaliseringen blitt spredt til vestlige forhold. I denne forflytningen, skjer der som jeg også har vært inne på, ofte en tilpasning eller forandring av innhold eller mening. Det kan virke som om at i den vestlige *oversettelsen* av østlige visdomstradisjoner kan ha i noen tilfeller ha skjedd en forflytning av noe av meningen omhandlende ideen om selvrealisering, og også hva som legges i *spiritualitet*. I Østlige visdom tradisjoner kommuniseres gjerne selvrealisering som en realisering av at *selvet* er en abstraksjon; et tankekonstrukt, med andre ord, vi innehar med andre ord ikke et solid *selv* som kan oppdages eller idealiseres, men vi er en kontinuerlig prosess av forandring og utveksling

med omgivelser (Watts, 2019). Spiritualitet vil da her være å se virkeligheten *som den egentlig er i hvert øyeblikk*, uten å være identifisert med tanken. Altså for å putte det inn i Giddenske termer; der tid og sted er forbundet, uten å være identifisert med abstrakte symboler.

Den vestlige oversettelsen, i form av for eksempel Wellness-bevegelsen, virker som jeg har vært inne på å heller å anse selvrealisering som å bety en personlig reise for å styrke og forbedre selvet, til en sunnere, sterkere og *mer spirituelt jeg*. Retorikken som brukes er gjerne lik, eller tilnærmet lik, men forståelsen hva selvrealisering og spiritualitet angår, fremkommer som vi ser nokså forskjellig.

Christopher Partridge referer til Steve Bruce som en som har tatt opp dette fenomenet (Partridge, 2004, s.30), der han mener at New Age er mer et produkt av sekularisering i vesten enn en motreaksjon på den. Dette begrunner han med å se nærmere på seks grunnprinsipper i New Age bevegelsen: 1) At *selvet er Divine*, eller kan bli *Divine*. 2) Der eksisterer dermed ingen høyere autoritet enn en selv, personlige erfaringer fremstår som den høyeste sannhet. Også kalt individualistisk epistemologi. 3) En slik epistemologi fører igjen til eklektisisme; det enkelte individ velger selv ut hva hun tenker er best/mest relevant for henne; man drar gjerne på handletur i et slags *spirituelt kjøpesenter*. Denne valgfriheten ligger også i hjertet av det som karakteriserer New-Age; en spirituell oppdagelsesferd av sitt autonome *selv*. 4) Holistiske perspektiv vektlegges og samtidig motsies ofte det som oppfattes som vitenskapelige verdenssyn av reduksjonistisk art. Dette kommer for eksempel frem i det meste av alternativ behandling der det *hele* mennesket skal inkluderes og i motstanden i mot vestlig medisinsk paradigme som de mener tar for seg mennesket som oppdelt og usammenhengende, spesielt med tanke på skillet mellom kropp og sjel. 5) Epistemologisk individualisme og eklektisisme fører igjen nødvendigvis til relativisme. Hva som er *sannhet* for den enkelte, behøver ikke å være ansett som sannhet hos den neste. De generelle påstandene om hvordan virkeligheten henger sammen er likevel ofte baserte på en forståelse om at alle disse ulike *sannhetene* likevel fører i samme retning, og at der eksisterer en universell kosmisk orden som inkluderer alle de ulike retningene og personlige varianter. 6) Målet med mye av New-Age spiritualitet er lykke og velvære, som er ulikt de fleste andre religiøse retninger der lykke og helse er et bi-produkt av det religiøse liv (eller spiritualitet som kommunisert hos østlige visdomstradisjoner). Lykke er ofte innen New-Age også forbundet med materialistisk suksess som et attraktivt ytre. Poenget som Bruce her ønsker å få frem er at disse grunnsteinene i New-Age tenkning har en sterk sammenheng med moderne

vestlige samfunnsutvikling, og at det er vestens fokus på konsum og dets pluralistiske demokratiske struktur som fremmer vridningen mot relativisme og epistemologisk individualisme:

«Once culture was defined by experts. Now we accept the freedom of personal taste: (...) I may not know much about the nervous system, but I know what I like to believe in and I believe in chakras and Shiatsu massage and acupuncture.» (Partridge, 2004, s.34)

Vi aner her hvordan relativisme kan legge grobunn for sosiale konflikter der hvem som helst kan lage sin egen sannhet om virkeligheten. Når det i tillegg innad i New-Age bevegelsen legges vekt på viktigheten av å legge seg ut på en personlig *reise* kan vi se hvordan dette igjen lett gir grunnlaget for en konsumeringskultur. Bøker, meditasjons og yoga retreats, kurs og ulike «spirituelle objekter» finnes i økende utvalg og konsumeres i økende omfang. Fordi makten ligger hos den enkelte konsument, heller enn hos de ulike religiøse organisasjoner, er der heller liten grad av forpliktelse til å gå en spirituell *vei*, men veien blir tilpasset av den enkelte til å omfavne deres egne tiltenkte behov. Retorikken og ulike praksiser er ofte lånt fra ulike verdensreligioner (spesielt østlige), men i overgangen blir de trivialiserte for å passe inn i de ulike konsumentenes hverdag. Alternativ spiritualitet som New-Age, er dermed ifølge Bruce og endel andre sekulariseringsteoretikere, et slags koldtbord av en individualisert «religion» for *dis-enchanted* vestlige, som ønsker å holde fast ved troen på noe men uten å at det skal være til noe slags *hinder* for deres vanlige liv. Fordi disse bevegelsene mangler en ideologisk tyngde, har mange av dets elementer lett for å bli tatt opp av det kulturelle *mainstream* og trivialisert (Partridge, 2004).

Vi ser her da hvordan det har oppstått en bevegelse som er basert som opposisjon til det moderne og vestlige paradigme, har blitt i seg selv en pådriver innen dette samme paradigme. Ethvert fenomen som oppstår etter opplysningstidens gjorde sitt inntok, vil også være påvirket av denne opplysningstiden. Dermed, selv en bevegelse som denne som ofte stiller seg i opposisjon til det kapitalistiske system, vil likevel være et produkt av dette samme systemet. Moderniteten kutter grenser og virker universaliserende og samlende, men det er en paradoksal «unity of disunity», en malstrøm av raske forandringer, fragmenteringer og motsetninger, som her uttrykt hos Marshall Berman:

«To be modern is to be part of a universe in which, as Marx said, “all that is solid melts into air”. (Berman, 1988, s.15)

Berman påpeker videre at de som befinner seg i denne malstrømmen ofte har tendensen til å tenke at de er de første, og kanskje også de eneste som går igjennom akkurat dette. Dette har frembrakt, hevder han, en rekke nostalgiske myter av pre-moderne tapte paradiser. Men sannheten er den, ifølge Berman, at mennesker sannsynligvis har gått igjennom den samme følelsen for bortimot de siste fem hundre år (Berman, 1988)

«Tenk sjøl», - om å identifisere seg selv som en *kritisk tenker*.

Utenfor Deichmann Oslo: En mann kommer bort til den lille demonstrasjonen mine to informanter har foregående. Han tenner opp en sigarett og forteller så at han er på et oppdrag der inne som lydmann på et arrangement. Han forteller at de egentlig har påbud om munnbind, men at han nekter å buke det. «Den dritten der», sier han. «Full av giftstoffer og for lite oksygen til hjernen. Er skikkelig kreftfremkallende. Ikke faen om jeg går med på å gå rundt med en sånn». Mine to informanter sier seg helt enige. Han stumper røyken, tenner seg en ny og rekker og dra inn fem-seks trekk før han haster seg inn i bygget igjen.

Også den refleksive holdningen til selvet og behovet for å skape en egen identitet kan sees på som en del av det moderne prosjekt. Der hvor forholdet imellom det lokale og det globale skaper en nesten utenkelig mengde alternativer og mulighet for hvem en kan bli og hvordan liv man skal velge. Å finne seg selv er, som jeg tidligere har vært inne på dermed et prosjekt som kan karakteriserer moderniteten. Dette kan komme i form av «selvrealisering», men også i form av selvidentifikasjon om å være en utbryter, en *kritisk tenker*. Nå er ikke dette noe som blir kommunisert *front stage* (Goffman, 1969) av mine informanter, men det kan likevel tenkes at det *backstage* likevel kan ligge et identitetsprosjekt bak, ønsket om å være en som går mot strømmen, og en som har funnet ut av noe som ikke alle andre vet (*claims to special knowledge*).

Men så har vi også denne ideen til Giddens om kontinuerlig tvil, av aldri å kunne tenke på noe som sikkert, kombinert med opplevelsen av usikkerheten rundt teknologisk utvikling der ingen kan gi svar på hvor vi er på vei; kan være faktorer som kan være hjelpelig med å forklare den økende mistilliten til spesielt *mainstream science*⁵⁰, som vi har vært vitne til den

⁵⁰ Utryket *main stream science* hørte jeg først bli brukt av David Icke, som siktet til de vitenskapelige resultatene som representerte hovedmengden av evidens, mens *alternativ science* da på sin side utgjorde de forskningsresultatene som talte imot samlet evidens.

siste tiden. For som jeg har vært inne på; å stå i usikkerhet, uten å ta stilling, kan virke å være svært ukomfortabelt for oss mennesker. Vi søker ofte å lage forklaringer, eller historier om oss selv, andre og virkeligheten for å forsøke å skape en slags orden i kaoset. For å lette dette arbeidet, tar vi som kjent endel snarveier, noe den omfattende forskningen på blant annet de ulike kognitive bias har hjulpet oss å belyse. Tendensen til å ville bekrefte det vi allerede tror er sant, (confirmation bias) virker å være en ekstremt standhaftig og sterk menneskelig disposisjon, der en selektiv utvelgelse av *bevis* (cherry picking) for å bygge under denne bekreftelsen inngår i prosessen. Her fra Icke der han beskriver hva det vil si å ha en «Renegade Mind» (som han selv visstnok har), til forskjell fra en *programmert* hjerne:

“ A simple definition of the difference between a programmed mind and a Renegade Mind would be that one sees only dots while the others connect them to see the picture. Reading reality with accuracy requires the observer to (a) know the planned outcome and (b) realize that everything, but *everything*, is connected.” (2021, s.21)

Vi ser her hvordan Icke forklarer at denne tenkemåten krever at man allerede vet det planlagte resultatet, og at man deretter kan putte inn brikkene for å se det store bildet. *The Renegade Mind* vil dermed nærmest fremstå identisk med selve definisjonen på hva som inngår i bekreftelsestendensen. Og på mange måter, hevder Giddens, er tendensen av mediert opplevelse, nettopp at vi gjerne følger allerede etablerte vaner for å unngå kognitiv dissonans. (1991, s.188)

Mange av mine informanter bruker en retorikk som er tatt fra vitenskapelig diskurs og identifiserer seg selv om de *egentlige vitenskapelige* aktørene. Det brukes gjerne kjente eksperimenter eller uttrykk også fra psykologien, som *Millgram* eller *The Stanford prison eksperimentet*⁵¹ for å gi en illustrasjon på hvorfor de som tror på covid-agendaen ikke har *våknet opp* som dem selv ennå. Eller begreper som kognitiv dissonans for å forklare hvorfor covid-troende (*de andre*) ikke vil innse at media lyver til dem. Det har med andre ord blitt adoptert en vitenskapelig diskurs for å argumentere i mot vitenskapelig evidens.

Likevel, samtidig som å identifisere seg som kritiske tenkere har blitt et fenomen, har jeg ikke erfart at der samtidig blant mine informanter foregår en refleksjon rundt det å inkludere seg selv og sin egen kritiske tenkning som objekt for kritikk. Når uttrykk som bekreftelsesbias og kognitiv dissonans blir benyttet, har jeg ennå til gode å oppleve at en selvrefleksjon, for å

⁵¹ Kjente eksperiment innen sosial psykologi som undersøkte menneskelige tendenser til konformitet.

undersøke egne kognitive snarveier, cherry picking eller logiske feilslutninger har vært et tema. I stedet har jeg funnet igjen nokså klare tankemønstre, spesielt tendensen om å velge ut de forskningsresultater eller ekspertuttalelser som bygger under allerede eksisterende tro, i stedet for å ta samlet mengde forskning i betraktning og se hvor evidensen peker. En annen av disse tendensene er hvordan mine informanter gjerne *insisterer på bevis*. Dette fremkommer blant annet i deres argumentasjon på hvorfor de er imot bruk av munnbind og imot nedstegninger; at der ikke finnes klare bevis for at de har en effekt. Dette, som også vitenskaps-filosof Lee McIntyre har beskrevet i *How to talk to a science denier* (2021), er en feiloppfatning av hvordan vitenskapen er ment å fungere, etter Karl Poppers falsifiseringsprinsipp, der en hypotese alltid skal stå åpen for å kunne motbevises, og man dermed aldri vil kunne si noe med 100 prosent sikkerhet, uten at der eksisterer en grad av tvil. (McIntyre, 2021) *Radical doubt* som Giddens kaller det.

«Det handler egentlig ikke for dem om bevis i det hele tatt. «Bevisene» var kun en rasjonalisering av deres egen identitet.» (McIntyre, 2020, s16) (Uttalt i sammenheng med hans studier av *flat Earth* -bevegelsen).

På mitt spørsmål til flere av mine informanter; om at de ikke var redde for at de oppholdt seg i lukkede ekkokammere, var svaret gjerne: «det finnes ekkokammere overalt» De kommuniserte da ofte at vitenskapen og media og det generelle mainstream er sine egne ekkokammere. Men etter mine funn har tendensen blant mine informanter likevel vært en tydelig dobbel standard; hva de selv vil tro på, kan passere uten særlige eller ingen krav om bevis, mens hva «ms-vitenskap» kommer med, kreves på sin side sikre bevis. Og om det ikke finnes noen bevis for teorien de fremlegger, blir ofte det igjen til et bevis for at teorien deres da må være sann; at der eksisterer en stor sammensvergelse som skjuler alle bevis (konspirasjonsteoretisk forklaringsmodell, undertrykt kunnskap).

«Jeg startet med den egentlige fakta om global oppvarming, så stråling, så 5G, så overvåking, så covid, så agenda 21. Jeg kommer jo langt fra folk. Vanskelig å diskutere. Familien min sender meg artikler for å prøve å overtale meg fra *New York Times*, *CNN* og lignende – Men dette er jo elendige kilder. Bare venstrevridd propaganda»

Sannhet er under angrep, følelser trumfer over evidens, bor vi i en «post-truth» æra, spør McIntyre (McIntyre, 2021). Han skriver at den største forskjellen på vitenskap fra *fake* vitenskap er at en vitenskapsmann vil verdsette en holdning om å kaste eller forandre på hypotesen sin om den ikke skulle passe med evidensen, noe som blir forsterket av det

vitenskapelige felleskap, der praksisen består i å kontinuerlig teste og utfordre hverandre (ibid). At dette ikke nødvendigvis i ethvert tilfelle foregår i praksis, er vel nesten unødvendig å påpeke, forskere er også mennesker. Det vitenskapelige prosjektet, er som vi vet, på ingen måte ufeilbart, tvert imot finnes der utallige grunner for kritikk og granskning, både når det kommer til den enkeltes forskers bias og system bias. Men forskjellen mellom et vitenskapelig forskningsmiljø som bedriver *peer-review* og en forsamling av mennesker som mener de er aktivister mot The Great Reset, er likevel merkbar stor. *Group-think* skjer på begge steder, men ekkokammer-effekten blir drastisk større uten selvrefleksjon og *peer-review* som ideal.

Det kan tenkes at ubehaget ved å stå i den radikale tvil blir for stort, forsvarsmekanismen kan dermed bli å bestemme seg for en sannhet, og omgi seg med mennesker som vil bekrefte denne *sannheten* i stedet for å utfordre den. Jeg vil her tørre å påstå at dette er en tendens hos de fleste av oss, men konsekvensene blir kanskje større når *sannheten* som søkes bekrefte konsekvent går på akkord med vitenskapelig evidens?

Om det å våkne opp

«Det finnes to typer covid-våkne. De som våknet opp for lenge siden. Og de som har våknet opp nå. Jeg selv gjorde det i 99, på en hytte i Danmark. En dag jeg fikk post fra Norge; det var en bok jeg hadde bestilt fra alternativt nettverk. Jeg hadde valgt den ut ved ren intuisjon. Det var David Icke; 'The truth will set you free'. Jeg var en av de som lo av den før. Men den engasjerte meg. Den fikk endelig ting til å stemme. Alt falt på plass. Det var skikkelig gåsehudfaktor.»

Oppvåkning, et begrep som kan inneholde mange betydninger. Direkte betydning vil være det å våkne opp fra søvn, overført betydning; det å bli oppmerksom eller bevisst noe (eks politisk eller spiritielt). Som jeg mange ganger har vært inne på kaller mange i denne bevegelsen seg for de covid-våkne, noe som signaliser at de mener de har våknet opp fra den illusjon som den konspirerende elite har forsøkt skapt. Men som man kan se i sitatet over «Det finnes to typer covid-våkne ...» , så er det ikke bare covid og the Great reset det er snakk om, men et videre konspirasjonsteoretisk verdenssyn. Den som jeg har funnet å ha satt standarden for en slik type diskurs er nettopp David Icke, da han blander inn den østlige åndelige ideen om oppvåkning, men legger så til at; grunnen til at vi ikke alle går rundt og er åndelige oppvåknet er på grunn av at vi er kontrollerte av en stor konspirasjon; den onde Archonkraften, The Cult

og alle Cult-agenter som arbeider for å holde sannheten skjult for oss. Den store sannheten, mener han, at vi er *alle egentlig ett*. Icke har som jeg har vært inne på, bruker ofte Matrix filmene som en *forklaring* på hvordan vi er sovende slaver. Dette er en diskurs mange av mine informanter har kopiert.

«Er det du som tar et valg eller skjer det bare? Slutt å skyv ansvaret over på andre. Forstå at vi er inni et Matrix. Dette er den ultimate testen; er vi et puppetshow -heil Hitler – eller våkne opp.»

«Min Spirituelle lærer. Hun snakker om at det er i ferd med å skje en menneskelig oppvåkning globalt. En større enhetsfølelse med alle rundt. Hun jobbet direkte med David Icke i 7 år. Hun reiste rundt med ham og intervjuet offer for satanistiske sekter. De var meget traumatiserte. Før det, var jeg mye i kundalini-miljøet her i Norge, med sikere. Jeg var alltid på søken. Etter et slags felleskap. Et åndelig felleskap. Med noen som ville noe annet. Jeg dro til India, underviste i matte der. Jeg hadde så lyst å komme meg vekk fra Norge. Finne min sannhet. Gjerne i et felleskap. Gjerne i harmoni med naturen. Så en dag på Unity⁵² så jeg en plakate. Det var om en dame som skulle snakke. Når hun begynte å snakke kjente jeg med en gang at; Yess, dette er viktig! Det var om Østens visdom. Mange lærere er bare wannabes, men det er ikke hun. Ekte uten ego, opplyst. Jeg gjorde en retreat med henne i året. Hun var den første som snakket om faren ved at alle lar seg mikro-chippe. Jeg hørte nok med det, til å skjønne at her var det noe. Osho; Hun (spirituelle læreren) hadde sin oppvåkning hos ham. I India. Mange hadde det.»

Denne informants *spirituelle lærer* har skrevet flere bøker, en av de *The last Waltz* (1997) Forfatteren selv skriver om boken; at den tar opp det som populært kalles *«the conspiracy»* som igjen handler om den organiserte manipulasjonen som holder milliarder av mennesker på denne planeten ubevist og avkoblet fra sitt eget spirituelle potensial:

«Remember, we can talk about enlightenment but if people are micro-chipped there will probably be no enlightenment for them. Each individual microchip can be traced, and your consciousness can simply be shut

⁵² Alternativt hus I Oslo

down if you are a threat to the elite agenda. This is perhaps the main reason I felt it was necessary to write and speak about such things.” (Jacqueline Maria Longstaff, cosmicairport.com)

Vi ser her hvordan denne spirituelle lærer, som visstnok skal ha jobbet direkte med Icke i 7 år, beskriver et narrativ om en konspirasjon som skal hindre en global, felles oppvåkning, lik Icke selv, noe som jeg også har hørt igjen hos flere innen denne bevegelsen. Det å skape seg en identitet som våken, eller som de covid-våkne, er i seg selv et paradoks, siden den østlige oppvåkningen som Icke bygger sine ideer på, handler om, som jeg har vært innpå; å våkne opp til en realisasjon at ideen om *et selv* er en abstraksjon. Men å skape et slikt skille mellom oss og de andre (våkne vs. sovende/troende) vil selvfølgelig ha en sterk samlende effekt på gruppenivå.

Det skal likevel sies at selv om conspirlity feltet jevnt over er preget av en «spirituell» diskurs, identiteter, praksiser og tro, har det likevel innad i denne bevegelsen vært spenninger om hvor mye *New-Age* som er greit.

«New-Age og den pakka der. Det er forstyrrende, men jeg er blitt vant til det. Jeg var inni den greia der før. Hari Krishna, for 20 år siden. Var der i 2 år.

Hvordan jeg havnet der? Hadde en kjæreste med rød familie. Jeg er selv fra øvre middelklasse, elite. Men jeg var medlem i Rød Ungdom. Vi demonstrerte mot NATO. Det var tre parallelle verdener i Rød Ungdom; ateister, narkomane og New-Age. Jeg valgte dermed New-Age. Jeg var med på sånne alternative messer. Mye snakk om å nå frem til sjelen og slike ting. Men nå føles alt det der litt som å leke med Lego. Love and light og så videre. Det blir så falskt. De blir etterhvert hatske. Jeg er mer sånn hard på overflaten men myk inni. De er myke utenpå men harde inni.»

Flere fortalte meg om en splittelse innad i miljøet, som gjorde at gruppen delte seg i to; der en gjeng fortsatte som Røde Luer mens en annen gjeng brøt ut som en ny organisasjon; Markering for Frihet. Disse sto deretter for arrangementen av hver sine demonstrasjoner, på ulike lørdager for Stortinget. En fortalte meg at det har utviklet seg til en «motstandsbevegelse» og en «frihetsbevegelse», der han selv (i motstandsbevegelsen, Røde Luer) gjør opprør mot et statskupp, mens han mente at frihetsbevegelsen (Markering for frihet) er mer opptatt av «Show, blomster, kjærlighet og pust inn og ut». Mange av de covid-våkne møtte jeg likevel på arrangementene til begge arrangørene.

Meg (i en samtale med en informant der han hadde uttrykt skuffelse om lavt oppmøte, færre enn 200 pers, på enkelte av demonstrasjonene): «Men det var jo litt flere på den demoen jeg deltok på enn 200?»

Han: «Ja hvis det kjøres fakkeltog og show! Folk vil jo ha festival! Nei altså, der er ganske bitre fronter internt (...). Det var kjærlighet og pust inn og ut. Følelesesgreier. Gi en klem. Mye bra med det, de var jo imot tiltakene, men så skar det seg.

Du ser det også på plakaten deres. Blomster, operasang som skal synge inn våren. Show, vitsing, gråt, folkesanger. Vi to begynte jo å le. For vi skjønner jo at her står grunnloven på spill, at det er et statskupp på gang. At nå gjelder det å stoppe disse nazistene liksom! Vi er ikke på talefot. Ja det er virkelig blitt bittert.»

«Don` t outsource your truth” – om egne ekspertsystemer.

Samtidig som mine informanter kommer med utsagn som at de finner *sannheten i hjertet* og at de bruker intuisjon og magefølelse for å manøvrere, virker dette å komme ut ifra en tydelig felles diskurs. Etter min erfaring kommuniseres disse ideene hos de norske covid-våkne med en jevnt over nokså lik retorikk, som jeg også finner går igjen i store deler av denne bevegelsen også internasjonalt. Jeg har i mange tilfeller funnet den retorikken som benyttes kan spores tilbake til enkelte autoriteter innenfor denne bevegelsen innad i det cultic milieu. To av disse autoritetene er nettopp JP Sears og David Icke. «Don` t outsource your truth» er et av JPs ofte brukte uttrykk. Som kan puttes inn i trenden rundt den subjektive vendingen; å finne sannheten ved å se innover i seg selv. Dette uttrykker han for øvrig samtidig med videoer der han selv *forklarer* hva som er den *egentlige* agendaen bak Covid-19. Siden mange av de jeg har snakket med bruker nærmest identisk retorikk og beskriver det samme narrativ, om covid-agendaen, The Great Reset, om å la *kjærlighet vinne over frykt* etc., kan det vel tyde på at *sannheten* som tenkes kommer fra *hjertet*, kan være ideer plassert der fra disse Youtube-influenserne, eller fra noen lik dem.

Som tidligere beskrevet, separasjonen av tid og sted, som ifølge Giddens har skjedd via en abstrahering, har ført til at det blir mulig å skape og opprettholde relasjoner til andre som befinner seg fysisk langt på avstand, i både tid og rom. Dette har ført til en *demontering*, der relasjoner er tatt bort fra å være basert på fysisk kontakt, til å bli om forvandlet til helt nye kontekster. Dette fenomenet kan igjen da settes i sammenheng med globaliseringsprosessen. Moderne kommunikasjonssystemer har dermed gjort det mulig for spredningen av

visdomstradisjoner fra for eksempel Østen og søramerikansk urfolk, og satt in i en ny vestlig kontekst, som igjen kan gi dem nye meninger og funksjoner (Hammer, 2021).

Relatert til denne ideen om separasjonen av sosiale relasjoner fra den faktiske, fysiske nærværende kontekst, oppstår der konseptet om behovet for *tillit og tro på ekspertsystemer*. Når det er snakk om en demontering av kulturelle elementer som for eksempel østlig visdom eller naturmedisin, vil entreprenørene; de som har flyttet og transformert og skapt sine egne versjoner, kunne bli sett på som slike ekspertsystemer. Aksepten av disse nye narrativ som disse presenterer, vil da være en prosess av tro og tillit, i stedet for kritisk analyse. JP og Icke vil da fungere som slike entreprenører og ekspertsystemer. Tilliten er dermed flyttet fra mer distanserte og abstrakte ekspertsystemer som FHI og WHO til alternative ekspertsystemer som Icke og JP. Kan det tenkes at denne tendensen kan være drevet også av at autoriteter som Icke og JP fremstår som, ved hjelp av kanaler som Youtube, mer nærværende og personlig? Ved hjelp av å appellere til følelser, nærmere bestemt det å appellere til ubehaget som deres følgere føler på, ubehaget i moderniteten, kan denne tilliten skapes og opprettholdes. Dette samtidig som slike *alternative* ekspertsystemer kan være behjelpelig med å finne frem til en identitet, en livsstil, og en flokk å høre til.

«Hello fellow freedom warriors» (JP Sears)

«You are the very special people» (David Icke)

Både J.p og Icke er pådrivere innen den tidligere omtalte markedsstyrte oppmerksomhetskapisismen, som går ut på å kontinuerlig produsere innhold via Youtube og andre sosiale media-plattformer, der de selv har hovedrollen. Via dette tjener både de og plattformene reklameinntekter, samtidig som de også selger diverse andre produkter. Disse produktene, enten om produktet er seg selv, t-skjorter eller kosttilskudd, blir dermed markedsført som om å være i opposisjon til *det etablerte; Big business, Big tech, Big Pharma*. Vi kan her se hvordan *maintreaming the fringe* ved hjelp av *Big Tech*, har blitt et lukrativt salgstriks som nyttiggjør seg av det cultic milieu og conspirativity især.

Dette sporet er en historie om epistemologisk kapital, der mine covid-våkne informanter kommuniserer at de velger å sette sin egen kroppslig erfaring over vitenskapelig evidens, bygd opp på et vestlig reduksjonistisk paradigme de ikke har tillitt til. At dette også inngår i en historisk subjektiv vending som er karakterisert ved moderniteten, der søken etter å finne

seg selv blir et livsprosjekt. At mange av mine informanter har en draging mot østlig og urgammel visdom, da dette for dem representerer holistiske verdier og «naturlighet», en romantisering av en pre moderne tid, der «tukling med naturen» ikke har vært en standard. At vektleggingen av kroppslige erfaringer fremfor rasjonalitet og kritisk analyse kan ha en sammenheng med opplevelsen av at abstrakte referansesystemer kan føles for distansert og ubehaget ved fravær (tid og rom forskjøvet) kan resultere i en følelse av å miste seg selv og kontakten med omgivelsene. Men at modernitetens tilstand av radikal tvil kan forårsake trangten til å bestemme seg for en sannhet, og konsekvensen kan bli å skape seg en identitet som en kritisk tenker, men der denne tenkningen er preget av bekreftelsestendens og behovet for å komme unna kognitiv dissonans. At ubehaget og søken etter å finne sin plass også er fanget opp av entreprenører som sprer et konspiratorisk budskap om at verdens naturlige tilstand er skjult av en global Cult mens de selv har våknet opp.

1 mai 2021, Stortingstrappa, Oslo: Det var sol og vår stemning. I grunn en uvanlig følelse for en nordboer som meg. Jeg estimerte antall oppmøtte til å være rundt 300 foran Stortinget denne maidagen. Det var en scene satt opp og proklamert at det skulle være 6 ulike talere. Denne gangen var arrangøren gruppen som kalte seg Markering for Frihet, og ikke Røde Luer som for to uker siden. Jeg kjente igjen flere ansikter fra sist gang og noen av dem kjente igjen meg også. Jeg hilste så på han som hadde vært aktiv med å dele ut flygeblader på forrige demonstrasjon. Energisk type, veldig pratsom. Han snakket ganske fort om mye, spesielt om det å være stråling sensitiv. Han fortalte meg at han også hadde studert sosiologi for mange år siden, men mastergraden hans ble avvist. Han uttrykte denne avvisningen som et urettferdig maktovergrep fra en institusjon som ikke burde få lov til å definere hva som er sannhet. Hans kvinnelige kollega gikk rundt med et lite måleapparat som hun holdt opp i luften: «Mye stråling her» sa hun.

Appellantene kom opp på scenen en og en. De var engasjerte. Flere av dem snakket om hvor rørte de var av å se flere og flere som nå våkner opp. En av dem var Siri: «Hvordan skal vi vite hva sannheten er i disse tider?» Hun ba alle holde hånden på hjertet. Ba oss kjenne på pusten. «Pust inn frihet og kjærlighet! Pust ut frykt! Sannheten opererer på en egen frekvens. Dere kan føle når dere kommer nær denne frekvensen, nær sannheten!»

Det var flere av appellantene som snakket om å følge sin indre kraft, sin indre sannhet, kjærligheten. Gjerne med rørte stemmer. Publikum responderte positivt på utsagn som dette. Ofte jublet de og var veldig engasjerte og tydelig beveget av det som kom fra scenen. Inn mellom appellantene var der noen musikalske innslag. En operasanger og ei kvinne som danset noe som hun kalte for Shiva magedans.

Monster media var der og filmet. De fortalte de var der fordi de jobbet med å lage en dokumentar om høyreekstreme miljøer i Skandinavia. De mente de fant noe av dette her i dag. Det var særlig en mann jeg kjente igjen som jeg la merke til de hadde noe av fokuset sitt på. Det var han karismatiske i Trump lua som jeg hadde vært i prat med sist gang jeg var her.

I neste sekund kom en liten mann i 50 årene bort og sa at jeg burde skamme meg og gav et slags tegnspråk som virket på meg å skulle bety at han mente jeg var tett i ørene. Jeg responderte; «Unnskyld, hva mener du?» Jeg fortalte han så at jeg ikke er journalist. Han ble flau og unnskyldte seg. Sa han trudde jeg var fra NRK. Jeg spurte han litt videre om hans motivasjon for å være her. Han fortalte at han hadde helt sluttet å se på mainstream nyheter. Så kom han med påstander om media som del av covid-agendaen, at det de driver med er bare propaganda. At de vil gjennomføre The New World order. Han virket ganske sint. Han sa han følte på et felleskap ved å være her. De var flere som hadde kommet langveisfra, sa han. De hadde reist fra en småby på Sørlandet.

Såpebobler i luften. Jeg la merke til en fyr med draeds og tattiser i hele ansiktet og på halsen, Han gikk og bar på en boombox der han spilte psytrance. Jeg overhørte snakk om at det var god stemning, men skuffende lite folk. Virket som om mange hadde forventet bedre oppmøte. Flere nevnte de store demonstrasjonene i land i byer som Berlin og London som dro mange hundre tusen mennesker mente de. Det virket å være en skuffelse av at det var så få her hjemme i Norge som engasjerte seg, som hadde våknet opp. «Folk er så lydige i dette landet, sluker rått hjernevaskingen fra media».

Så ble det stemt i med allsang av nasjonalsangen. En fyr som virket å være sammen med mannen fra Alliansen, sto og slo kontinuerlig på noe som så ut til å være en sjamantromme. Så ble det tatt et initiativ over høyttaleren at alle skulle holde hverandre i hendene og danne en stor sirkel. Jeg rygget automatisk noen skritt tilbake mens jeg så folkemengden lydlig forme

en sirkel. Jeg fikk ikke meg selv til å ta del i denne hendelsen. En dame som også sto noen meter utenfor så meg rett inn i øynene og sa: «Sterkt ikke sant?» «Joda, på mange måter» svarte jeg. Jeg kjente på et veldig ubehag i dette øyeblikket.

Så var det tid for fakkeltog, denne gangen var sluttmålet Oslo S. Her, mitt på plassen ved den store tigetstatuen, var det tent opp i en bålpanne. Folket samlet seg i en stor ring rundt dette og hvorpå en og en gikk frem for å hive et munnbind på bålet. Til stor jubel fra de andre i sirkelen. Jeg la merke til et par stykker også her med luer der det sto Trump 2020. Trump ble nevnt ved endel anledninger når vi kom inn på temaet om medias rolle. Flere informanter har fortalt meg at mainstream media har satt ham i et helt feil lys. At de ikke skjønnte det først, men de skjønner det nå.

Del V: Til Slutt.

Meg: « Har du tatt feil noen gang? Trodd på noe som viste seg å ikke stemme? »

Hun: «Jeg har ikke tatt feil i de store hovedtema.⁵³ Men det var en video på Røde Luer-siden på Facebook av en demonstrasjon i London. Den viste en stor folkemengde hadde møtt opp. I beskrivelsen sto det at det var en halv million mennesker. Men i videoen var der forøvrig ingen samtaler, eller flagg eller lignende.

Det viste seg å være et opptak fra en Brexit-demo samme dag, ikke sant.

Jeg hadde allerede sendt den over til broren min som bevis. Veldig surt. Egokræs.j

Det var nok en sånn muldvarp, som legger ut falske videoer for at vi skal gå fem på, og at dem da kan sverte oss. Dem finnes vist overalt. For hvorfor skulle noen ellers gidde å legge ut falske videoer?

Det blir sånn dobbeltfalsk informasjon.

De som ikke har skjønt noen ting, det begynner å bli litt sent for dem. På grunn av all informasjonen og misinformasjon. Vanskeligere å orientere seg.

Men det gjelder å ha et perspektiv i bånd som hjelper til å sortere litt da;- er der her en agenda? Hvem tjener på dette? Jeg tror at den forståelsen er riktig.»

Mye av annen forskning omhandlende konspirasjonsteorier argumenterer for at troen på disse kan settes i sammenheng med behovet for å skape en følelse av mer kontroll i en ukontrollerbar verden. Denne påstanden kan jeg på bakgrunn av mine observasjoner være enig i. Men det handler også om et ubehag av for mye kontroll, og en draging mot spontanitet og naturlige prosesser, uberørt av modernitetens kontrollmekanismer. Jeg har i denne oppgaven tatt for med en bevegelse innad i det cultic milieu, som selv identifiserer seg som de *covid-våkne*, og som selv mener de har våknet opp fra styresmaktens og elitens *frykt-propaganda*, om det de mener er en direkte falsk eller sterk overdrevet pandemi. Der krav om sosial distansering, munnbind, vaksiner og vaksinepass, inngår i en mye større plan; en sammensvergelse for å, uten at vi er klar over hva som er i ferd med å

⁵³ Denne informanten sendte meg en oppdaterings-epost i etterkant da hun kunne fortelle at hun hadde kommet på et tema der hun hadde tatt feil; nemlig at Fluor i vannet var skadelig. (Det florerte i mange år en konspirasjonsteori at fluor i drikkevannet var ment for å holde oss sløve) Hun fortalte at hun hadde skjønt at dette ikke stemte, da hun etter å ha sluttet å bruke fluortannkrem endte opp med masse hull i tennene.

skje, frata vår autonomi og menneskelighet og gjøre oss til transhumane slaver i et autoritært globalt diktatur; The New World Order. På toppen skal visstnok Klaus Schwab, lederen i World Economic Forum sitte og styre i trådene. Han er ifølge denne planen i ferd med å innføre den fjerde industrielle revolusjon.

De *covid-våkne* består av en samling ulike mennesker fra ulike sider av samfunnet, som ved stor hjelp av internetts globaliserende kraft, har igjennom koronapandemien, funnet hverandre i en felles mistillit og opposisjon til det som de blir presentert av etablerte autoriteter og *mainstream* media. En mistillit jeg har valgt å analysere som det jeg kaller *ubehaget i moderniteten*. Etter Giddens ide om at vi befinner oss i en Runaway world, der vi sitter ombord på en jagannath-vogn som øker i hastighet for hver dag som går. Der teknologisk utvikling og ekspertsystemer har eliminert mange av de risiko vi før måtte forholde oss til og gjort våre liv må mange måter komfortable og trygge, men der denne samme utviklingen er i ferd med å føre oss inn i globale farer som virker nå nærmere enn før. Det er få, om ingen steder på denne planeten mennesket ikke lengre har satt sitt avtrykk, Giddens snakker om `the end of nature` (1991, s.137). Symbolske verdier som penger har lenge mistet kontakten med de virkelige verdiene som levende hav og skoger. Med abstraksjonen, og dermed separasjonen av tid og rom, har informasjon og kommunikasjon kunne flyte fritt. Dette gir oss nærmest uendelige muligheter, men samtidig er følelsen av avmakt et sannsynlig utfall, når distansen til ekspertsystemer oppleves som utenfor rekkevidde.

Jeg har, empirisk og analytisk argumentert for at moderniteten er full av paradokser, uklare linjer og motsetninger. I denne oppgaven har jeg forsøkt å peke på noen av disse, som kan virke forvirrende når man befinner seg midt inni dem. De fleste av oss mennesker har en trang til å organisere verden inn i systemer og kategorier, svært nyttig til sitt formål selvfølgelig, jeg har utført en slik kategorisering selv, med inndeling *de våkne* og *de sovende/troende*, *konspirasjonsteoretikere*, *høyreekstremer* og *New-Agere* for å nevne noe. Jeg vil påpeke at denne inndelingen er instrumentell og et forenklet bilde av virkeligheten, for å få frem mønstre og tendenser jeg har sett gjeldende. Virkelighetsbildet er mer dynamisk og variert. Noen kategorier har jeg likevel forsøkt å problematisere, som konspirasjonsteoretiker og høyreekstrem, for å vise nettopp deres komplekse karakter, og at betydningen ofte fremkommer ulikt ettersom hvem som tar dem i bruk. Giddens modernitetsteorier inkluderer et vidt spekter av fenomener, men er også likevel generelle heller en partikularistiske. Kulturforskjeller har fått en liten plass i hans teorier, det samme kan jeg si om mine analyser.

Jeg har viet lite plass til sammenligninger innad i denne motstandsbevegelsen for eksempel om ulikheter mellom mine norske informanter og det jeg har kunnet observere av den amerikanske delen av miljøet igjennom nettet. I tillegg har jeg gått lite inn i forskjellene jeg fant mellom miljøet i Tromsø og Oslo samt individuelle forskjeller internt. Disse vinklingene hadde vært interessante, men jeg valgte å heller konsentrere meg om å finne sammenhenger og en slags rød tråd, i et tema som fremkommer nokså sammensatt.

Jeg har funnet en sterk overrepresentasjon av en «spirituell» diskurs hos mine informanter og de autoritetene disse er inspirerte av. Dette fenomenet *conspirituality*, inngår som vi har sett i et større historisk bilde og kan anees som et sannsynlig resultat av strukturene i det cultic milieu, som stiller seg i opposisjon til vestlige vitenskapelige og kapitalistiske paradigmer. (eller en stråmann-versjon). De covid-våkne samles rundt påstander om avvist og undertrykt kunnskap, der sensur på sosiale media fører til at denne «kunnskapen» får ytterlige høyere status som undertrykt, og dermed ansett som av stor verdi. Sosiale medias rekkevidde og flytende karakter har ført til en *mainstreaming av the fringe*, der innhold som før tilholdt noen få nå har spredt seg hurtig og en kryssfertilisering av ideer som før har blitt ansett som nokså separate har nå funnet sammen i *en* bevegelse. Sammenblendingen av høyre-ideologisk politikk med «spiritualitet» har vært et av disse tydeligste mønstrene, noe som informanten min som fortalte meg han ikke brydde seg om politikk, at for han var dette en *åndelig krig*, men som likevel vurderte å melde seg inn i partiet alliansen, rekruttert av partiets *åndelige leder* gav et bilde på. Blandingen av politikk og konspirasjonsteorier er likevel, som jeg har vært innom, ikke noe nytt fenomen, men har vært brukt som propaganda verktøy i lange tider, ikke bare i amerikansk politikk, men historiens, og dagens politiske situasjon er full av eksempler. Noe som fører meg til mannen det har vært umulig å komme unna i arbeidet med denne oppgaven; Edward Bernays. Jeg ble som jeg har vært innom tipset fra en av mine informanter tidlig i dette prosjektet, men denne amerikanske nevøen til Freud har siden dukket opp som en av de tydeligste skikkelsene, og i blant har jeg vært redd for at jeg selv har falt ned i et «kaninhull», da jeg føler jeg har begynt å se hans finger med i spillet hvor enn jeg snur meg, hvem jeg enn har pratet med.

Moderniteten er som en malstrøm, skrev Marshall Berman, der de som befinner seg midt i den har lett for å tro at de er de første og eneste som har denne følelsen av å være en jagannath-vogn ut av kontroll. At dette ofte kan frembringe nostalgiske drømmer om et pre moderne fortapt paradisi. Som vi har sett, er det hos mine informanter slik en klar tendens til å

ha en draging mot det holistiske og «det naturlige», og kommuniserer en mostand og et ubehag med det de anser som «tukling med naturen». De tre spor som jeg her har presentert viser alle dette ubehaget på sine måter, men der det likevel kommer frem også funn som gjør at bildet ikke blir så enkelt og svarthvitt; for hva om dette *ubehaget i det moderne* blir brukt som markedsføring innen det man vel i aller høyeste grad kan anses som moderne; nemlig oppmerksomhet og overvåkingskapitalismen og dens mange pådrivere? «Touch a nerve at a sensitive spot and you get an automatic response from certain specific members of the organism» (Bernays, 2005, s. 55) skrev Bernays selv i boken *Propaganda* fra 1928 (2005). Dette sensitive punktet kan vel tenkes å kunne være nettopp dette ubehaget, et ubehag som rommer mye, men som jeg ved hjelp av å følge disse spor, føler jeg ha kunnet dra ut en slags foreløpig essens av.

De to nøkkelordene her, som jeg håper at har kommet frem også for leserne, er *naturlige prosesser*.

I sporet *Frihet fremfor frykt* så vi en motstand mot overtagelse eller kontroll av aspekter ved livet som helse og intimitet, eller et immunforsvar i «fri dressur», og en oppgitthet over konforme medborgere som de mente blindt fulgte ordrer om antall nærkontakter og munnbind som ikke for dem var annet enn symbolske referansesystemer drevet med et tydelig makt insentiv. At frihet også lett kan settes i sammenheng med individualistisk markedsfrihet, her representert av Youtube stjernen J.P Sears var det få av mine informanter som virket å reflektere rundt.

I sporet *The Great Reset – Den fjerde industrielle revolusjon* så vi hvordan WEFs markeds kampanje ble av mine informanter dårlig mottatt, med en tydelig mistillit mot at en gjeng med de rikeste og mektigste kapitalister faktisk bryr seg om økonomiske forskjeller og miljøvern. I stedet ble kampagnen tolket som en del av *COVID-agendaen*, Klaus Schwabs og resten av en konspirerende maktelites onde plan for å innføre den fjerde industrielle revolusjon, der våre kropp og hjerner stadig skal ytterligere tilkobles, og gjøre oss til transhumane slaver i en New World Order. Denne teorien er for øvrig tett sammenblandet med den som omhandler FN's bærekrafts mål Agenda 21, som er satt ut av John Birch Society, en amerikansk republikansk tenketank finansiert av store oljeselskaper som Exxon. Men den store frykten som så og si enhver av mine informanter har uttrykt, ligger i det å miste sin menneskelighet i en digitalt påkoblet verden. Forfattere som Zuboff, Alegre og Williams som skriver om den nye oppmerksomhets og overvåkingskapitalismen, gir et bilde som ikke skiller seg langt unna det narrative mine COVID-våkne informanter presenterer. Der våre tanker og

følelser overvåkes og manipuleres i nåtid, og der markedsmodeller jobber for at vi skal oppleve så mye som mulig av våre liv igjennom deres filtre.

I det siste sporet *Sannheten finnes i hjertet* så vi at en subjektiv vending innen helse og spiritualitet, samt den refleksive holdningen til selvet med dets prosjekt om å finne en identitet kan være en pådriver i det å sette seg selv som høyeste autoritet til «sikker» kunnskap. Men der en vektlegging av erfaringskunnskap over vitenskapelig evidens også kan handle om en avmakt, og en følelse av at *her er noe som ikke stemmer*, der vi har forvekslet sosialt konstruerte abstraksjoner med virkeligheten selv. En følelse av å miste seg selv og et ønske om å finne tilbake til kontakten med noe større, en videre *holistisk helhet*, og tilbake til noe som føles *naturlig*, fritatt fra menneskelig manipulasjon. En mistillit til å måtte innrette seg etter ekspertsystemer som setter rasjonell tanke, tall og analyser foran egen opplevde erfaring av å være en kropp i verden. Så redningen blir å se innover, å sette seg selv som høyeste autoritet, og omgi seg med likesinnede som sier det som føles så riktig; at du kan finne «sannheten i hjertet». Men der sannheten som forståes kommer fra hjertet, i stedet er plantet der av et nytt ekspertsystem som serverer en ide om å være med på noe viktig, del av noe større. Der disse alternative ekspertsystemene presser på de riktige knappene, *ubehaget i moderniteten*, men har sine egne mål, som kan vise seg å være stikk motsatt av det de utgir seg som. Ved å servere en historie om de gode og de onde, der de selv og deres Youtube-følgere er de gode, mens de resterende er enten onde eller *sovende* – som opprettholder et *fordekt diktatur*; presenteres en kamp for demokratiet, men som ser ut til å resultere i en politikk med anti-demokratiske strømninger.

«That propaganda easily seduces even those whom it most horrifies is a paradox that Bernays grasped completely; and it is one that we must try at least to understand, if we want to change the world that Edward Bernays, among others, made for us.» (Miller i Bernays. 2004)

Referanser.

Alegre, S., 2022. *Freedom to think: The long struggle to liberate our minds*, London: Atlantic Books.

Asprem, E., 2002. *Rejected Knowledge Reconsidered: Some Methodological Notes on Esotericism and Marginality*: In *New Approaches to the Study of Esotericism*, Leiden: Brill

Asprem, E. & Dyrendal, A., 2015. *Conspirituality Reconsidered: How Surprising and How New is the Confluence of Spirituality and Conspiracy Theory?* *Journal of contemporary religion*, 30(3), pp.367–382.

Aupers, S. & Harambam, J., 2018. *Rational Enchantments: Conspiracy Theory between Secular Skepticism and Spiritual Salvation*. In *Handbook of Conspiracy Theory and Contemporary Religion*. Brill Handbooks on Contemporary Religion. pp. 48–69.

Barkun, M., 2015. *Conspiracy theories as stigmatized knowledge*. *Diogenes (English ed.)*, 62(3-4), pp.114–120.

Barkun, M., 2013. *A culture of conspiracy 2nd ed.*, Berkeley: University of California Press.

Berman M., 1988. *All that is solid melts into air*, New York: Penguin Group

Bernays, E., 2005,1928, *Propaganda*, New York: Ig publishing.

Cailin O'Connor & James Owen Weatherall, 2019. *The Misinformation Age*, New Haven: Yale University Press.

Cowan, T.S.& Morell, S.F., 2020, *The contagion myth: why viruses (including “coronavirus”) are not the cause of disease*, New York: Skyhorse publishing.

Dyrendal, A., G. Robertson, D. & Asprem, E., 2018. *Handbook of Conspiracy Theory and Contemporary Religion*, Boston: BRILL.

Dyrendal, Asbjørn: *konspirasjonsteori i Store norske leksikon på snl.no*. Hentet 27. mai 2022 fra <https://snl.no/konspirasjonsteori>

Giddens, A., 1999. *Runaway world : how globalisation is reshaping our lives*, London: Profile Books.

Giddens, A., 1997. *Modernitetens konsekvenser*, Oslo: Pax Forlag.

Giddens, A., 1991. *Modernity and self-identity : self and society in the late modern age*, Cambridge: Polity Press.

- Gilhus, I.S., Kraft, S.-E. & Lewis, J.R., 2017. *New age in Norway*, Sheffield: Equinox.
- Goffman, E., 1969. *The presentation of self in everyday life*, London: Penguin.
- Hammer, O., 2001. *Claiming knowledge : strategies of epistemology from theosophy to the New Age*, Leiden: Brill.
- Hanegraaff, W.J., 1996. *New Age religion and Western culture : esotericism in the mirror of secular thought*, Leiden: Brill.
- Icke, D., 2021. *Perceptions of a Renegade Mind*, Croydon: ickonic publishing
- Jackson, P., 2018. Conspiracy Theories and Neo-Nazism in the Cultic Milieu. In *Handbook of Conspiracy Theory and Contemporary Religion*. Brill Handbooks on Contemporary Religion. pp. 461–489.
- Jenkins, R., 2014. *Social identity 4th ed.*, London: Routledge.
- Johansen, A., 2001. *All verdens tid*, Oslo: Spartacus.
- Kapadia, A., 2020. All that is solid melts into code. *Economy and society*, 49(2), pp.329–344.
- Larsen, T. & Røyrvik, E., 2017. *Trangen til å telle : objektivisering, måling og standardisering som samfunnspraksis*, Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Lau, K.J., 2000. *New age capitalism : making money east of Eden*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Lewis, J. & Kemp, D., 2007. *Handbook of New Age*, Leiden: BRILL.
- Löw, H. & Kaplan, J., 2002. *The Cultic milieu : oppositional subcultures in an age of globalization*, Walnut Creek, Calif: AltaMira Press.
- McIntyre, L.C., 2021. *How to talk to a science denier: conversations with flat earthers, climate deniers, and others who defy reason*, Cambridge: MIT Press.
- McIntyre, L.C., 2018. *Post-truth*, Cambridge: MIT Press.
- Orwell, G., 2018. *Nineteen eighty-four*, London: Penguin Classics.
- Partridge, C.H., 2004. *The re-enchantment of the West : alternative spiritualities, sacralization, popular culture, and occulture : Vol. 1*, London: T&T Clark.
- Partridge, C.H., 2005. *The re-enchantment of the West : alternative spiritualities, sacralization, popular culture, and occulture : Vol. 2*, London: T&T Clark.
- Ravik Jupskås, Anders: *høyreekstremisme i Store norske leksikon på snl.no*. Hentet 27. mai 2022 fra <https://snl.no/h%C3%B8yreekstremisme>

- Schwab, K. & Mallaret, T., 2020, Covid-19: The great reset. Forum Publishing.
- Shaffer, M., 2015. Chasing windmills: The use of conspiracy theory based narratives by anti-Agenda 21 movements.
- Simmons, W.P. & Parsons, S., 2005. Beliefs in Conspiracy Theories Among African Americans: A Comparison of Elites and Masses. *Social science quarterly*, 86(3), pp.582–598.
- Strømme, Ø., 2021. Giftpillen: konspirasjonsteorier og deres ødeleggende kraft. Oslo: Res Publica.
- Thompson, J.B. & Held, D., 2009. Social theory of modern societies: Anthony Giddens and his critics, Cambridge University Press.
- van Eck Duymaer van Twist, A., and Newcombe, S. (2018). Chapter 7 “Trust Me, You Can’t Trust Them”: Stigmatised Knowledge in Cults and Conspiracies. In *Handbook of Conspiracy Theory and Contemporary Religion*, Leiden, The Netherlands: Brill.
- Ward, C. & Voas, D., 2011. The Emergence of Conspirativity. *Journal of contemporary religion*, 26(1), pp.103–121.
- Watts, A., 2019, Out of your mind: Tricksters, Interdependence and the Cosmic game of hide-and-seek. London: Souvenir Press
- Westermeyer, W.H., 2021. Freedom over Fear: Fundamentalism Populism and the Challenge of COVID-19. *Open Anthropological Research*, 1(1), pp.116–128.
- Whitesides, K.A., 2015. 2012 Millennialism Becomes Conspiracist Teleology. *Nova religio*, 19(2), pp.30–48.
- Williams, J., 2018. Stand out of our light : freedom and resistance in the attention economy, Cambridge: Cambridge University Press.
- Wyller, T., 2011. Hva er tid, Oslo: Universitetsforl.
- Zuboff, S. & Nygaard, L., 2020. Overvåkingskapitalismens tidsalder : kampen for en menneskelig framtid ved maktens nye frontlinje, Oslo: Spartacus.